ΝΕΟΛΟΓΟΥ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

Διευθυντης Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 3. ΤΟΜΟΣ Β'. 8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1892.

ΔΥΩ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Φαναρίον καὶ Πετρίον'

Ἐπιτρέπεται μοι φρονεῖν ὅτι ἑκατέρωθεν τῆς τοποθεσίας τοῦ Φαναρίου καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τειχῶν κείμενα συνέσφιγγον αὐτὸ τὰ Πετρία.

Ἡ λέξις εἰσέτι μένει, δυστυχῶς, ἀνεξέταστος. Ὁ πολυμαθέστατος ἥλιος Dr A. Mordtmann, ἐκδοὺς πρὸ μικροῦ τὸ μελέτης πολλῆς προϊὸν αὐτοῦ σύγγραμμα Esquisse topographique de Constantinople, παράγει εἰς μέσον ὀλίγα συμπεράσματα δυσεξήγητα, τοὐλάχιστον ἐμοί· διακρίνων «Πέτραν» καὶ Πετρία», ἐκείνην μὲν ὁρίζει ἐπέχουσαν τὸν τόπον τὸν νῦν καλούμενον Κεδικὲ-καγιά, μικρὸν ἄνωθι τοῦ σημερινοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Παλατῇ, λίαν ὀρθῶς γράφων, ταῦτα δὲ φρονεῖ ἓν μέρος καὶ μόνον, εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἐκφερόμενον, ἴσως διὰ τὸ μεγαλορρημονέστερα, κατὰ τοὺς πάλαι γραμματικούς, εἶναι τῶν ἑνικῶν τὰ πληθυντικά· Πετρίον φρονεῖ τὸ σήμερον Πετρί-καπί, τὸ δ' ἀπὸ τῆς πύλης αὐτοῦ μέχρι τῆς πύλης Ἁγίας Θεόστημα καὶ τὰ ἔσω καὶ πέριξ αὐτῆς ὡς ἐπέχοντα τὸν τόπον τὸν πάλαι καλούμενον Τὰ Δεξιοκράτους. Ἄπορον δέ μοι φαίνεται πῶς γράφονται τὰ περὶ τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Φαναρίου ψάρου, καὶ τολμῶ 'να παρατηρήσω ὅτι, ἐὰν ὁ Pusculus καὶ ὁ Zorzi Dolfino γράψωσι τὴν πύλην ταύτην Porta del Pharo, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταφράζουσι τὴν λέξιν Φανάριον, ὡς φανὸν ἢ φάρον, οὐχὶ δ' ὑποδεικνύουσιν ὑπάρχοντα φάρον ἢ φανὸν αὐτόθι δῆθεν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πλοίων, ὡς ἔγραψεν ἕτερός τις[1], διότι ἀγνοῶ τίνος εἴδους πλοῖα παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἔπλεον ἐν τῷ Κερατίῳ κατὰ τὴν νύκτα, κόλπῳ δηλονοῦν, οὗτινος εἴπερ ὑπῆρχε μέρος χρῆζον φανοῦ, τοῦτο μᾶλλον ἔδει 'να ζητηθῇ καὶ ἀλλοῦ, οὐχὶ μόνον ἐν Φαναρίῳ, οὗ τὸ ἀκρωτήριον εἶχεν ἔκτασιν οὐχὶ τοσοῦτον μακρὰν, οἵαν ἔχει νῦν. Ἀλλὰ διατί σιωπῶσι περὶ τοῦ ψάρου τούτου οἱ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος χρονογράφοι, μιμνήσκεται δὲ μόνος ὁ Χῖος Λεονάρδος! Περίεργον ἐν τούτοις ὅτι τῷ τε Λεονάρδῳ Χίῳ καὶ τῷ ἡμετέρῳ φραντζῇ ἀποδίδωσιν ὁ ἥλιος διδάκτωρ ἰατρὸς A. Mordtmann μνείαν τοῦ πύργου τοῦ ψάρου τοῦ ἐν Φαναρίῳ· διότι ὁ μὲν Λεονάρδος γράφει «Trevisanus . . . . . cordatissime a turri Fani (κατ' ἐμὲ μεταφράζει οὕτω τὴν λέξιν Φανάρι) usque ad Imperialem portam ante sinum . . . . .

(*) Ἴδε ἀριθ. 2, σελ. 21—23.

1) Πράγματι παράξενά εἰσιν ὅσα γράφει ὁ Γ. Χρυσοβέργης ἐν διατριβῇ αὐτοσχεδίῳ περὶ τοῦ ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ δεσποτικοῦ θρόνου καὶ ἄμβωνος, (Ἀθήνησι, 1861· ἴδε σελ. 7) περὶ φανοῦ ἐπὶ τῆς ἄκρας Μελακόψας «ὑφουμένου», καὶ περὶ τῶν ἀσυστάτων, ὅσα γράφει ὁ Ἐβλιᾶ τσελεμπή· ἴδε καὶ σελ. 144, ὅπου, κατὰ τὸν Ἰσαμβέρτ δῆθεν, τὸ Φανάριον «ἐπωνομάσθη διότι ἐπί τινος πολιορκίας ὠχυράθη ὑπὸ καιομένοις λαμπάσιν». Ἐν τούτοις τοῦτο λέγει ὁ πολὺς Γύλλιος, σελ. 323, στήλη 6' τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ Imperii Orientalis· «Phanarium, ex eo, quod una nocte ad lucernam constructus fuerit instante obsidione». Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶν ἀνεκτά· ἀλλ' ἑτέρων τινῶν μαρτυρίαι καταντῶσι γελοῖαι. Ἰδοὺ τί γράφει λόγου χάριν ὁ J. B. Lechevalier ἐν τῇ Voyage de la Propontide et du Pont Euxin, Paris, 1800, σελ. 262· «Près du Palais Noir, Blak Serai, situé dans le Fanal, on trouve une église . . . Moklia Panaghia· elle dépend (sic) du monastère de la grande caverne, Megalo Spileon, ... Il y a deux fontaines sacrées dans cette église, l'une est dédiée à sainte Anne, et l'autre est surnommée Magouliotissa, du mot vulgaire magoulo (!!!), machoire, à cause qu'une imperatrice y fut guérie du mal de dents». Φωτίσθητε λοιπὸν ἐκ τῶν ὑπὸ ξένων γραφομένων.

decertabat»· ὁ δὲ Φραντζῆς οὐδὲν τούτων: «Τῷ δὲ Γαδριὴλ Τρεδιζάνῳ . . . . . ἐδόθη φυλάττειν τὸν πύργον τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ρεύματος, τὸν φυλάσσοντα τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, καὶ ἦν ἀντικρὺς τῆς βασιλικῆς πύλης»[1]. Τὰ ἐκ τῶν γραφομένων τούτων ἐμὰ συμπεράσματα διαφέρουσι τῶν τοῦ Dr Mordtmann. Ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ τίς ὁ πύργος οὗτος, ὁ ἐν μέσῳ τοῦ ῥεύματος, ὅστις ἐφύλασσε τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, καὶ πῶς ἦν ἀντικρὺ τῆς βασιλικῆς πύλης, καὶ ἐν τούτοις ἐν φαναρίῳ!

Ὅτι διάφορος ἦν ἡ «Πέτρα» τοῦ «Πετρίου», μᾶλλον εἰπεῖν «Πετρίων», οὐδεὶς ἀρνεῖται, μετὰ μελέτην τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν· ἄπορόν μοι μένει μάλιστα πῶς οὐδεὶς προσέσχεν εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἀτταλειάτην, τὸν τοσοῦτο λεπτολογοῦντα καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἅμα καλῶς γράφοντα· κατὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα[2] «ἀνάγουσιν ἐξ ἑνὸς τῶν Πετρίων» γίνεται δῆλον ὅτι, μακρὰν τοῦ εἶναι ἕν, ἦσαν καὶ τῶν δύο πλείονα τὰ Πετρία ταῦτα, διότι, προκειμένου περὶ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο, ὁ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ γευσάμενος ἔδει 'να γράψῃ «ἀνάγουσιν ἐκ τοῦ ἑτέρου τῶν Πετρίων»· ἀλλὰ καὶ Νικήτας ὁ Χωνιάτης, ὢν γνώστης τῆς ἑλληνικῆς, καὶ οὗτος ἐξ ὧν ἐπαναλαμβάνει δῆς δείκνυται γινώσκων οὐχὶ ἓν Πετρίον· «οἱ μὲν τοίνυν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν Πετρίων» κλπ. μετὰ μικρὸν δὲ προστίθησιν· «οἱ τε τοῖς πλοίοις ἐνόντες τοῖς περὶ τὰ Πετρία τείχεσι προσπελάσαντες, καὶ δι' ἀκατίων τὰς ἀγκύρας τῶν πλοίων ἔραζε ῥίψαντες ἐκ τῶν κλιμάκων, τοῖς ἐκ τῶν πύργων Ῥωμαίοις συμπλέκονται»[3]. Ἐὰν ἀποδεξώμεθα δὲ τὴν γνώμην τοῦ διδάκτορος A. Mordtmann, ὅτι ἡ μὲν «Πέτρα» (Κεφμὲ-καγιᾶ) ἡ ἐν Παλατῇ τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἀπὸ βράχου, μᾶλλον δ' ἀπὸ πετρῶν ἀπορρώγων, τὸ δὲ Πετρίον ὀφείλει τὴν κλῆσιν εἴς τινα ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου, εὐκόλως δυνάμεθα 'να συμπεράνωμεν ὅτι δυνατὴ καὶ ἡ εἰς ἕτερα μέρη μετάθεσις τοῦ ὀνόματος, ὅπου ναοὶ ὑπῆρχον ἐπ' ὀνόματι Πέτρου: οἷοι ἦσαν ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων «κατὰ τὸ ἄκρον τῶν τοῦ Μαρκιανοῦ περιδρόμων», ὁ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ παλαιός, καὶ εἴ τις ἕτερος· ἴσως οὕτως ἤθελεν ἐξηγήσει τις τὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου. Φρονῶ ὅμως ὅτι ὅπου βραχώδης ἔκειτο καὶ ἀπορρὼξ ἀκτὴ αὕτη ἐκαλεῖτο Πετρίον, οἷον ἔχομεν ἐν τῷ μεταξὺ τῆς πύλης Νέας (Γενὶ) καὶ Ἁγίας (Ἀγιὰ) διαστήματι· ἐνταῦθεν εἶχομεν καὶ Στρόβιλον ἢ Στροβιλέαν καὶ μονὴν ἐν αὐτῇ, πολὺ πιθανῶς τὸ νῦν ἡμελημένον, ἔνδον τῆς πύλης Γενὶ-καπί, Σινὰν παδῶ μεσδζιτί. Ἐν τῷ Πετρίῳ τούτῳ ἔκειτο ναός τις τῆς ἁγίας Εὐφημίας, οὗ τὴν κτίσιν ὁ Τύρου Δωρόθεος, ἢ Προκόπιος ὁ πρεσβύτερος, ἀποδίδωσιν εἰς Καστῖνον ἐπίσκοπον τοῦ Βυζαντίου, καίτοι δέον εἰπεῖν ὀρθότερον ὅτι, μετὰ τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας κτισθείς, ὀφείλει τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ μᾶλλον εἰς τὸν ἐπίσκοπον Δομέτιον, ὅπλον οὖν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος. Γράφων ὁ Δωρόθεος, καθὼς καὶ Νικηφόρος ὁ πατριάρχης καὶ Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος, ἐξ ἐκείνου παραλαμβάνοντες, ἀναφέρουσιν ὅτι τῆς ἁγίας Εὐφημίας ὁ ναὸς ἔκειτο κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως, σάζη δ' ὁ ἀρχαιότερος αὐτῶν τὴν παράδοσιν ὅτι αὐτόθι ἐτάφησαν τὰ σώματα τῶν τοῦ Βυζαντίου «ἡγεμονευσάντων»[1]. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἀπετερματίζοντο τὰ παλαιὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ[2]· «ὅπερ ἐστὶ τὸ παλαιὸν τεῖχος Κ/πόλεως, τοὐτέστιν ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρίου ἕως τῆς πόρτας τοῦ ἁγίου Λιμιλιανοῦ, πλησίον τῆς καλουμένης Τράδου».

Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι τόπος τις καλούμενος Πετρίον τὸ ὄνομα μόνον ὡς ἀνάμνησιν ἔσωσε μέχρι σήμερον, ἀλλ' ἔσωσεν ἐν τῷ προτειχίσματι· φρονῶ δ' ὅτι δέον 'να παραδεχθῶμεν τὸ παλαιὸν Πετρίον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς πύλης τῆς Ἁγίας (Θεοδοσίας) μέχρις ἄνω που καὶ ἐπέκεινα τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου, καὶ ὅτι οἱ πολλοὶ ναοὶ τοῦ μέρους τούτου δέον 'να ζητηθῶσιν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τόπῳ, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, οὐχὶ δ' ἐντὸς τοῦ προτειχίσματος, αὐτοῦ δῆλον οὖν τοῦ καλουμένου Πετρίου τανῦν· ὁ κ. Mordtmann παραδέχεται ὅτι τὸ Πετρὶ τοῦτο, ἐν ᾧ σήμερον ὁ πατριαρχικὸς οἶκος καὶ ὁ ναός, μετεῖχεν ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τῆς τοῦ λαοῦ εὐλαβείας, ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ ναῶν, ἧς ὁ Ἄθως, ὁ βιθυνικὸς Ὄλυμπος, καὶ τὰ ὄρη τοῦ Γάνου· οἱ δὲ σεβαστοὶ ἡμῖν διά τε τὰς γνώσεις καὶ μελέτας αὐτῶν Μ. Ἀογοθέτης Σ. Ἀριστάρχης καὶ Canon G. Curtis εἰς ἕτερα παρηνέχθησαν περίεργα συμπεράσματα· διότι, εὑράντες ἐπὶ τοῦ τείχους τούτου μαρμαρίνην πλάκα μετὰ τῶν γραμμάτων Α Ρ Ν Φ ΠΡ / Δ Α ΗΕ μετὰ χασμάτων ἐν τῷ μεταξύ, συνεπλήρωσαν οὕτω: Μονὴ ἁγίου Ἰωάννου προφήτου προδρόμου, καὶ ὥρισαν «ἐπακριβῶς» τὴν τέως ἄγνωστον θέσιν «τῆς γυναικείας μονῆς τοῦ Προδρόμου» τῶν Πετρίων, τῆς καὶ Στροβίλου καὶ Ἑβραϊκῶν[3]· ἐν τούτοις τὸ μὲν, ἡ τοιαύτη συμπλήρωσις ἐστι τολμηρά, τὸ δὲ, ἀναπόδεικτόν ἐστι πόθεν τὸ μάρμαρον μετενέχθη· διότι κατὰ τὰς τῶν τειχῶν ἐπιδιορθώσεις ἠδύνατο οἱ κτίται 'να μετακομίζωσιν ἐκ διαφόρων μερῶν ἐγγὺς ἢ ὀλίγῳ μακρὰν κειμένων μαρμαρίνας πλάκας, ἐγγράφους ἢ μή. Τὴν δὲ τοῦ φίλου Dr A. Mordtmann γνώμην οὐδαμῶς ἀποδέχομαι λέγοντος ὅτι τὸ μεταξὺ τῆς πύλης Πετρίου καὶ τῆς τοῦ Φαναρίου διάστημα ἦν ἕδρα «πολυαρίθμων» ναῶν καὶ μοναστηρίων· διότι γινώσκομεν ἐν τῷ Πετρίῳ τῶν Βυζαντινῶν κειμένους ναοὺς ἢ μονάς, τὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Μητροπολιτῶν, ἴσως αὐτὸν τὸν παρὰ Ugholli ἀναφερόμενον ὡς μονὴν τῆς Θεοτόκου τοῦ Πετρίου ᾠζομένην τῷ 1334, καθὼς εὑρίσκομεν παρὰ Δουκαγκίῳ[4], τὴν γυναικείαν μονὴν τοῦ Βαπτιστοῦ

1) Φραντζῆς· Βόννης σελ. 254—255. Leonardo, παρὰ Migne, ἐν Πατρολογίᾳ, τόμος 159, στήλη 935.

2) Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· Βόννης σελ. 16.

3) Χωνιάτης· Βόννης, σελ. 721.

1) Πασχάλιον Χρονικόν· ἔκδ. Βενετίας, 1729, σελ. 348 ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Δωροθέου Περὶ τῶν Ο' καθηγητῶν τοῦ Κυρίου· Νικηφόρου Ἐκκλ. Ἱστ. βιβλ. Η', κεφ. ς' κλπ.

2) Ἐν Ὀλυμπιάδι ΣΜΓ'.

3) Ἑλληνικὰ Φιλολογικὰ Σύλλογος· Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπή· Παράρτημα τοῦ ΙΘ' τόμου· ἐπιγραφὴ ΡΘ', σελ. 26. Ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τοῖς παρασυνημμένοις τῷ τεύχει τούτῳ πίναξι.

4) Constantinopolis Christiana· τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως, σελ. 63 τοῦ Β' μέρους. Τὴν αὐτὴν εἴδησιν ἴδε παρὰ Βανδουρίῳ· Imperium Orientalis, ὡσαύτως, σελ. 489.

1) Θεοφάνης· Βόννης, τόμ. Α' σελ. 402. Κεδρηνός· Α' σελ. 694.

καὶ Προδρόμου, κατὰ Βαΐάντιον αὐτὴν οὖσαν τὴν τῆς Στροβιλέας ἢ Στροβίλου, τὸν ναὸν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, τὸν τοῦ ἁγίου Καλλινίκου, τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εὐφημίας, τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἰουλιανῆς, ἴδοις αὐτὸν τὸν τῆς Ἰουλιανῆς «πλησίον τοῦ Στροβίλου»· τοῦ καταλόγου τούτου κείσθω νῦν ἐκτὸς ὁ τοῦ Παυλοπετρίου ναός. Ἀλλὰ τοσοῦτοι ναοὶ καὶ μοναὶ ἦν ἀδύνατον 'να καταλάβωσι τὸν τόσῳ μικρὸν χῶρον μετά τε τῶν περιβόλων καὶ κτημάτων αὐτῶν· προστεθείσθω δ' ὅτι μέχρι σήμερον οὐδὲν γινώσκω μνημεῖον τέχνης ἢ λείψανον δομικῆς ἀνευρεθὲν κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην, οὔτ' ἐπιγραφὴν, οὔτε θραῦσμά τι ἐγγράφου μονοκράνου, οὔτε λείψανον τειχίου τινός· αὐτὸ ἔτι τὸ ἀπέναντι τοῦ Πατριαρχείου ὑποκάτω τῆς μικρᾶς πλατείας ὑπόγειον, ὅπερ, ἀνοιγὲν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1879, ἐπεσκεψάμην μετὰ τῶν φίλων N. B. Χρυσανθίδου καὶ Σάββα Ἰωαννίδου, οὐδὲν ἠμῖν τεκμήριον παρέδειξε ἰαταγωγῆς βυζαντινῆς.

Ὁ ἰατρὸς A. Mordtmann ἀποδίδωσιν εἰς τὴν πύλην τῆς ἁγίας Θεοδοσίας (Ἀγιὰ κοπί) τὸ ὄνομα πύλης τοῦ Δεξιοκράτους· εὐτυχῶς ἀναφέρει ἐνίοτε τὸν τερατολόγον Κωδινὸν, καὶ μοὶ ὑπέμνησεν οὕτως ὅτι δύναμαι 'νὰ προσδράμω εἰς τὰς γνώσεις τοῦ παρὰ Banduri Ἀνωνύμου, ὅστις γράφει: «Τὰ Δεξιοκράτους οἶκος ἦν Δεξιοκράτους πατρικίου, ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἐν ᾧ (οἴκῳ βεβαίως) καὶ Μαυρίκιος γηροκομεῖον ἀνήγειρε σὺν τοῖς ἐμβόλοις· ἦν δὲ ἐκεῖ οἶκος Καρπιανοῦ πατρικίου, καὶ ἐξ αὐτοῦ εἴληφεν ὁ τόπος τὴν προσηγορίαν Καρπιανοῦ». Ἐὰν ἀκούσωμεν νῦν τῶν χρονογράφων Κεδρηνοῦ καὶ Θεοφάνους[1], μανθάνομεν ὅτι τοὺς ἐμβόλους αὐτοῦ τούτους ὁ Μαυρίκιος ἔκτισεν οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν, κοσμήσας ζωγραφίαις παριστώσαις πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις ἐκ παιδικῆς ἡλικίας· «ἔκτισε τὸν Καρπιανὸν ἔμβολον ἐν Βλαχέρναις . . . . ἀνεπλήρωσε δὲ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ δημόσιον λουτρὸν» λέγει ὁ πρῶτος· μαρτυρεῖ ὁ δεύτερος, ὁ δύο καὶ πλέον αἰῶνας πρὸ τοῦ Κεδρηνοῦ γράψας. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι Τὰ Δεξιοκράτους ἀνάγκη 'νὰ μεταγάγωμεν ἀπὸ τῆς Ἁγιᾶς εἰς τὸν Παλατᾶν, ἔξω κυρίως τῆς σημερινῆς πύλης Εἰδὰν-σεραΐ, μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ νῦν Τεφτερδάρ, μηδὲ 'νὰ παραδυθῶμεν ἐκ τῆς ἐν τῷ Συναξαριστῇ μνείας καὶ 'νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας Σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δεξιοκράτους, καὶ ἐπειδὴ ναὸς τῆς ὁσιομάρτυρος ταύτης κεῖται ἐν τῷ Ἁγιὰ-καπί, συνεπῶς ἡ περὶ τὴν πύλην Ἁγιᾶς τοποθεσία ἦν Τὰ Δεξιοκράτους: διότι ὁ Συναξαριστὴς οὐ ποιεῖται μνείαν ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ὡς ἐν μνήμαις ἑτέρων ὁσίων ἀνδρῶν καὶ μαρτύρων, ἀλλὰ μνείαν τῆς τοῦ λειψάνου καταθέσεως· ἐκτὸς τούτου πρόκειται περὶ δύο Θεοδοσιῶν, ὧν ἡ μνήμη νῦν ἄγεται ἐν τῇαὐτῇ ἡμέρᾳ, ἄγνωστον δὲ τίνος τὸ λείψανον εἶχεν ἡ μονὴ τοῦ Δεξιοκράτους πρὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος· ἀμφοτέρων ἡ μνήμη παρὰ τῷ Συναξαριστῇ γράφεται τὴν 29 μαΐου· ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐπανηγύριζε τὴν μνήμην τῆς ἀρχαιοτέρας τὴν 29 ἢ 30 μαΐου, τὴν δὲ τῆς ἐπὶ τῶν εἰκονομαχιῶν ἀκμασάσης τῇ 18 Ἰουλίου· βραδύτερον αἱ ἑορταὶ τῶν δύο συνέπεσον· δύναται δέ τις εἰπάσαι ὅτι μετετέθη καὶ ἡ Σύναξις ἀπὸ Τῶν Δεξιοκράτους εἰς τὴν Ἁγιᾶν: διότι τῆς νεωτέρας Θεοδοσίας ἡ Σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ μέρει τούτῳ. Ἄλλως, γνωστὸν ὅτι καὶ αἱ μνῆμαι τῶν ναῶν μετεφέροντο ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ αἱ μνῆμαι τῶν ἁγίων, πολὺ δὲ πιθανῶς, ὡς τὰ λείψανα, οὕτω καὶ αἱ «Συνάξεις» ἠλλαξαν ναόν, οὐδεὶς δ' ἐκώλυε 'νὰ μετενεχθῇ ἡ Σύναξις ἀπὸ τῆς 18 Ἰουλίου εἰς τὴν 29 μαΐου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν Εἰδὰν-σεραΐ εἰς τὴν Ἁγιᾶν, ὁπόθεν ὁρίζεται τὸ Πετρίον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὀρθότερον, τὸ ἓν τῶν Πετρίων· διότι ἔχομεν Παλαιὸν Πετρίον, καὶ Πετρὶν παρὰ Θεοφάνει καὶ Κεδρηνῷ[1], ἐξ οὗ συμπεραίνει τις ὅτι καὶ νέον Πετρὶν ὑπῆρχεν, ἐκτὸς τῆς Πέτρας. Ταύτης δὲ τῆς τοποθεσίας (Πέτρας) ὁριοθετησις ὑπὸ τοῦ Dr A. Mordtmann, φρονῶ ὅτι τὸ μὲν νῦν Πετρὶ ἦν τὸ προτείχισμα τοῦ Πετρίου, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς Ἁγιᾶς μέχρις ἄνωθεν τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἕως τοῦ νῦν φαναρίου μέρος ἦν τὸ Παλαιὸν Πετρίν· Πετρία δὲ νομίζω καλουμένην ἐνὶ περιληπτικῶς ὀνόματι καὶ τὴν περιοχὴν τὴν πρὸς τῷ τείχει τοῦ Φαναρίου ἀπὸ τῆς πύλης αὐτοῦ μέχρι τοῦ Κυνηγοῦ. Τὸ σημερινὸν Φανάριον ἦν ἡ περιοχὴ τῆς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουχλίου ἀρχαίας μονῆς Τῶν Παναγίου, ἐξ ἧς ὠνομάσθη καὶ ὁ τόπος σύμπας, δοίκητος βεβαίως μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ι' αἰῶνος. Ἴσως βιογραφίαι τινὲς ὁσίων ἀνδρῶν καὶ μαρτύρων, τέως ἀνέκδοτοι, δημοσιευόμεναί ποτε χορηγήσουσιν ἡμῖν φωτὸς ἀκτῖνα μικράν, ἥτις ἐστὶ τοσοῦτο ποθητή. Ἐν ταῖς πηγαῖς ταύταις καὶ πρώταις πασῶν πρέπει 'νὰ ζητῶμεν τὴν λύσιν τῶν ἀπορουμένων ἡμῖν, ἐπικαλούμενοι τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἐδίδεις τῶν τὴν Ἀνατολὴν ἐπισκεψαμένων κατὰ τὸν μεσαίωνα ξένων ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως τῶν ἡμετέρων, καὶ ὅς εἰπεῖν, αὐθεντικῶν πηγῶν. Οὐδ' ἐξηντλήθη ἔτι τὸ μέγα μεταλλεῖον τῶν ἐγγράφων μνημείων, τῶν τέως τὸ φῶς τοῦ τύπου διαφευγόντων[2].

ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ.

1) Θεοφ. Α', 563. Κεδρηνός· Α', 774.

2) Τὸ μικρὸν ἄρθρον τοῦτό ἐστιν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν προσεχῶς Ἀθήνησιν ἐκδιδομένων «Ἐγγράφων Λίθων καὶ Κεραμίων», ἐν οἷς συνεκδίδονται πολλαὶ βυζαντιναὶ καὶ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ μετὰ σχολίων πολλῶν τοπογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν.

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

Πῶς οἱ λαοὶ μεταμορφοῦται τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς τέχνας αὐτῶν*).

(Gustave Le Bon).

Ἡ τέχνη, ὅταν παύσῃ οὖσα ἡ ἔκφρασις τῶν ἀναγκῶν, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων ἐποχῆς τινος, ἀποβαίνει πλέον κατωτέρα βιομηχανία. Θαυμάζω τὰ ἀφελῆ ἔργα τῶν ἡμετέρων καλλιτεχνῶν τοῦ μεσαίωνος, ζωγραφούντων τοὺς ἁγίους, τὸν Χριστὸν, τὸν παράδεισον καὶ τὴν κόλασιν, ἀντικειμένων ὅλως θεμελιωδῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἀποτελουσῶν τὸν κυριώτερον σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως· ὅταν ὅμως ζωγράφοι, στερούμενοι πλέον τῶν θρησκευτικῶν τούτων δοξασιῶν, καλύπτωσι τοὺς τοίχους ἡμῶν διὰ τῶν ἀρχηγόνων τούτων παραδόσεων ἢ παιδικῶν συμβόλων, ἀποκειράμενοι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν καλλιτεχνίαν ἄλλης ἐποχῆς, ἐκτελοῦσιν ἄθλια ἔργα, μὴ διεγείροντα μὲν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐνεστῶτος, περιιδρυνθησόμενα δὲ ὑπὸ τοῦ μέλλοντος. Ἡ θελκτικὴ ἀφέλεια τοῦ παιδὸς προκαλεῖ τὴν ἀποστροφὴν, ὅταν γέρων αὐτὴν ἀπομιμῆται.

Ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῆς ζωγραφικῆς ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀρχιτεκτονικῆς, ἀποβάσης πλέον ἀπομιμήσεως ἀρχιτεκτονικῶν τύπων, ἀνταποκρινομένων εἰς ἀνάγκας ἢ θρησκευτικὰς δοξασίας, παρ' αἷς δὲν ἐμμένομεν πλέον. Ἡ μόνη εἰλικρινὴς ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν, ὡς ἡ μόνη ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, εἶνε ἡ τῶν πανταορόφων οἰκημάτων, ἢ τῶν ὑδραγωγῶν γεφυρῶν καὶ ἡ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν. Ἡ καρδοκοπικὴ αὕτη τέχνη εἶνε ἐπίσης τόσον χαρακτηριστικὴ ἐποχῆς τινος ὅσον χαρακτηριστικὴ τῆς οἰκείας ἐποχῆς ὑπῆρξαν ἄλλοτε καὶ ὁ γοτθικὸς ναὸς καὶ ὁ φεουδαλικὸς πύργος ἢ μέγαρον, διὰ δὲ τὸν ἀρχαιολόγον τοῦ μέλλοντος τὰ μεγάλα τῶν συνοδιῶν πανδοχεῖα καὶ αἱ γοτθικαὶ ἐκκλησίαι ἴσον ἐνδιαφέρον θὰ παρουσιάζωσι, διότι θ' ἀποτελῶσιν ἀλληλοδιαδόχους σελίδας τῶν λιθίνων τούτων βιβλίων, ἃς ἕκαστος αἰὼν καταλείπει ὄπισθεν αὐτοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ὡς ἄχρηστα μνημεῖα θὰ περιφρονήσῃ τὰς πενιχρὰς παραποιήσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον τὴν νεωτέραν καλλιτεχνίαν. Ἡ πλάνη τῶν ἡμετέρων καλλιτεχνῶν ἔγκειται ἐν τῷ πόθῳ αὐτῶν τοῦ νὰ ἐπιτύχωσι τῆς ἀναβιώσεως τύπων, ἀνταποκρινομένων εἰς αἰσθητικὰς ἀνάγκας καὶ αἰσθήματα, ὧν δὲν ἐμφορούμεθα πλέον. Ἡ ἀξιοθρήνητος κλασική ἡμῶν παιδεύσις ἐπλήρωσε τὴν κεφαλὴν αὐτῶν τύπων ἐξαφανισθέντων καὶ ἐπιβάλλει αὐτοῖς αἰσθητικὸν ἰδανικόν, οὐδὲν σήμερον παρέχον τὸ ἐνδιαφέρον. Τῇ τῶν αἰώνων παρόδῳ τὰ πάντα μεταβάλλονται, οἱ ἄνθρωποι, αἱ ἀνάγκαι αὐτῶν καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐτῶν δοξασίαι. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τίνων ἀρχῶν θὰ διϊσχυρίζετό τις ὅτι ἡ αἰσθητικὴ μόνη θὰ διέφευγε τὸν νόμον, ὅστις διέπει τὸν κόσμον; Ἕκαστον εἶδος αἰσθητικῆς ἀντιπροσωπεύει τὸ ἰδανικὸν καλὸν ἐποχῆς καὶ φυλῆς τινος, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ μόνον ὅτι αἱ ἐποχαὶ καὶ αἱ φυλαὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων, τὸ ἰδανικὸν καλὸν δέον διαρκῶς νὰ ποικίλλῃ. Ὑπὸ φιλοσοφικὴν ἔποψιν, πάντα τὰ ἰδανικὰ ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἄλληλα, διότι ἀποτελοῦσι παροδικὰ μόνον σύμβολα. Ὅταν ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων ἐπιρροὴ, ἥτις ἀπὸ τοσούτων αἰώνων νοθεύει τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα, ἐξαφανισθῇ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀνατροφῆς καὶ ὅταν ἐκμάθωμεν πλέον νὰ παρατηρῶμεν τὰ περὶ ἡμᾶς, θ' ἀνακαλύψωμεν ὅτι ὁ κόσμος εἶνε πλήρης μνημείων καλαισθητικῆς, ἀξίας τοὐλάχιστον ἴσης πρὸς τὴν τοῦ Παρθενῶνος, πολλῷ δ' ἀνωτέρου ἐνδιαφέροντος διὰ τοῦ γνωτέρους λαούς. Ἐκ τῶν προταχθέντων συμπεραίνομεν ὅτι ἂν αἱ τέχναι ἀποτελῶσιν, ὡς πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἔκφρασιν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, πολὺ ὅμως ἀπέχουσι τοῦ ν' ἀποτελέσωσι διὰ πάντας τοὺς λαοὺς τὴν σαφεστέραν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ἡ ἀπόδειξις ἦτο ἀναγκαία. Διότι ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος, ἣς τυγχάνει παρά τινι λαῷ στοιχεῖόν τι πολιτισμοῦ καταμετρεῖται ἡ δύναμις τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ μεταμορφώσεως τοῦ αὐτοῦ στοιχείου, ὅταν δανείζηται τοῦτο παρὰ ξένης φυλῆς. Ἂν ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἐκδηλοῦται ἰδίᾳ ἐν ταῖς τέχναις π. χ. ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναπαραγάγῃ ἐξωθεν εἰσαχθέντας παρ' αὐτῷ τύπους, χωρὶς νὰ ἐγχαράξῃ ἐν αὐτοῖς βαθέως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐφαρμογήν. Τοὐναντίον ἐπ' ἐλάχιστον θὰ μεταλλάξῃ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν εἶνε προωρισμένα νὰ διαμανθῶσι τὴν μεγαλοφυΐαν αὐτοῦ. Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἀπεδέχοντο τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀρχιτεκτονικὴν, δὲν ἐπέφερον ριζικὰς ἐν αὐτῇ ἀλλοιώσεις, διότι ἐκείνο εἰς τὸ ὁποῖον ζωηρότερον ἐναπετύπουν τὸν ἰδίον αὐτῶν χαρακτῆρα, δὲν ἦσαν τὰ μνημεῖα αὐτῶν.

Καὶ ὅμως καὶ ἐν παραπλησίῳ τινὶ λαῷ, στερουμένῳ ἀτομικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀναγκασμένῳ δὲ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ν' ἀναζητῇ τὰ πρότυπα καὶ τοὺς καλλιτέχνας, ἀναγκάζεται νὰ ὑφίσταται ἐντὸς ὀλίγων μόνον αἰώνων τὴν ἐπιρροὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὑρίσκεται, καὶ ν' ἀποβαίνῃ αὐτομάτως ἀρχῶν, ἡ ἔκφρασις τῆς φυλῆς, ἥτις αὐτὴν ἀποδέχεται. Οἱ ναοί, τὰ ἀνάκτορα, αἱ θριαμβευτικαὶ ἀψῖδες, τὰ ἔγγλυφα τῆς ἀρχαίας Ρώμης εἶσιν ἔργα Ἑλλήνων ἢ μαθητῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅμως ὁ χαρακτὴρ τῶν μνημείων τούτων, ὁ προορισμὸς αὐτῶν, ὁ διάκοσμος, αὐταὶ αὐταὶ αἱ διαστάσεις αὐτῶν δὲν διεγείρουσι πλέον παρ' ἡμῖν τὰς ποιητικὰς καὶ λεπτὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀθηναϊκῆς μεγαλοφυΐας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἰδέαν τῆς δυνάμεως, τῆς κυριαρχίας, τοῦ στρατιωτικοῦ πάθους, ὅπερ ὑπεκίνει τὴν μεγάλην τῆς Ρώμης ψυχήν. Οὕτω καὶ ἐκεῖ ὅπου ψυχή τις τὴν ἐλαχίστην ἐπιδείκνυται ἀτομικότητα, ἀδύνατεῖ καὶ ἐν νῷ κοιμῶσται βῆμα, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἴχνος, εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ἄνθινον καὶ ἀποκαλύπτον ἡμῖν μέρος τῆς διανοητικῆς αὐτῆς κατασκευῆς καὶ τῶν ἐνδομύχων σκέψεων ταύτης. Διότι ἀληθῶς ὁ πραγματικὸς καλλιτέχνης, εἴτε ἀρχιτέκτων εἶνε εἴτε ψιλόλογος, εἴτε ποιητὴς κέκτηται τὴν μαγικὴν δύναμιν νὰ ἐρμηνεύῃ ἐν ἐξόχοις συνθέμασι τὴν ψυχὴν ἐποχῆς τινος ἢ φυλῆς. Οἱ καλλιτέχναι λίαν εὐχαρεῖς περὶ τὴν ἀποδοχὴν ἐντυπώσεων, λίαν ἁπλοῖκοι, σκεπτόμενοι ἰδίᾳ ἀλληγορικῶς καὶ ἅπαντα κρίνοντες, ἀποτελοῦσι κυτὰ κάτοπτρα τῆς κοινωνίας, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ζῶσι, τὰ δ' ἔργα αὐτῶν τὰ ἀκριβέστερα τῶν μνημείων, ὧν τὴν μαρτυρίαν ἠδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ πρὸς ἀποκατάστασιν πολιτισμοῦ τινος. Τοσοῦτον δ' ἁπλοῖκοι εἶναι, ὥστε ἀδύνατον νὰ μὴ ἦναι εἰλικρινεῖς καὶ τοσαῦτα πάλιν ἢ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν ἐπιγινομένη ἐντύπωσις ὑπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διαβιοῦσιν, ὥστε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐρμηνεύσωσι πιστῶς τὰς ἰδέας, τὰ αἰσθήματα, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς τάσεις. Στεροῦνται ὅμως ἐλευθερίας, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Οὗτοι εἰσὶν ἐγκεκλεισμένοι ἐν κύκλῳ παραδόσεων, ἰδεῶν καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν φυλῆς καὶ ἐποχῆς τινος, τὴν κληρονομίαν τῶν αἰσθημάτων, τῶν ἰδεῶν καὶ ἐμπνεύσεων, ἡ ἐπιρροὴ τῶν ὁποίων εἶναι ἰσχυροτάτη ἐπ' αὐτῶν, ἅτε διέπουσα τὴν θεοτεινὴν διάνοιαν τῆς ἁπλοϊκότητος, ἐν ᾗ καταρτίζονται τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἂν δέ, στερούμενοι τῶν ἔργων αὐτῶν, ἐγινώσκομεν ἐκ τῶν νεκρῶν αἰώνων μόνον ἐκεῖνα, ἅτινα ἀναφέρουσι περὶ αὐτῶν αἱ ἀτοποι ἀφηγήσεις καὶ αἱ τεχνηταὶ διασκευαὶ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων, τὸ ἀληθὲς παρελθὸν ἑκάστου λαοῦ θὰ ἦτο ἡμῖν τόσον ἀποκεκρυμμένον σχεδὸν, ὅσον τὸ παρελθὸν τῆς μυστηριώδους ἐκείνης Ἀτλαντίδος, τῆς καταποντισθείσης ὑπὸ τῶν κυμάτων, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Πλάτων. Ἡ ἰδιότης λοιπὸν τοῦ καλλιτεχνήματος συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκφράζῃ εἰλικρινῶς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς, ἐν ᾗ ἐγεννήθη· ἂν ὅμως τὸ καλλιτέχνημα ἀποτελῇ κυτὴν γλῶσσαν, συχνάκις ἡ γλῶσσα αὕτη δυσχερῶς ἑρμηνεύεται. Στενὸς ὑφίσταται σύνδεσμος τοῦ καλλιτεχνήματος μετὰ τῆς δημιουργησάσης αὐτὸ ἁπλοϊκῆς ἰδέας· ποῦ ὅμως ν' ἀνεύρωμεν τὸ νῆμα, ὅπερ ἐπιτρέπει ἡμῖν ν' ἀνέλθωμεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο; Ἡ ἰδέα αὕτη, σχηματισθεῖσα βαθμηδὸν δι' ἀπειραρίθμων τοπικῶν ἐπιρροῶν, θρησκευτικῶν δοξασιῶν, ἀναγκῶν κληρονομικῶς πολλαπλασιασθεισῶν, εἶναι συχνάκις βωβὴ διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἄλλης φυλῆς καὶ ἄλλης ἐποχῆς, ἥττον βωβὴ ὅμως ὅταν ἐρμηνεύηται διὰ τοῦ λίθου παρ' ὅσον ὅταν μεταδίδηται ἡμῖν διὰ τῶν λέξεων· διότι αἱ λέξεις εἶναι εὐκαμπτα καλύμματα, περικαλύπτονται διὰ κοινῆς στολῆς τὰς μᾶλλον διαφερούσας ἀλλήλων ἰδέας. Ἐκ πασῶν τῶν διαφόρων γλωσσικῶν εἰδῶν ἅτινα ἀφηγοῦνται τὸ παρελθόν, τὰ καλλιτεχνήματα καὶ ἰδίᾳ τὰ ἀρχιτεκτονικά εἰσι τὰ μᾶλλον εὔκαμπτα. Εἰλικρινέστερα τῶν βιβλίων ἥττον τεχνητὰ δὲ ἢ αἱ θρησκεῖαι καὶ αἱ γλῶσσαι, ἑρμηνεύουσι ταυτοχρόνως τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀνάγκας. Ὁ ἀρχιτέκτων εἶναι ὁ κατασκευαστὴς τῆς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ τῆς τῶν θεῶν· πάντοτε δὲ ὁ περίβολος τοῦ ναοῦ καὶ τῆς οἰκιακῆς ἑστίας ὑπῆρξεν ὁ τύπος, ἐν ᾧ ἀνεπτύχθησαν αἱ πρῶται αἰτίαι τῶν γεγονότων, ἅτινα πληροῦσι τὴν ἱστορίαν.

Γ'.

Τεθεισῶν τῶν γενικῶν τούτων ἀρχῶν, ἃς ἀναζητήσωμεν ἤδη πῶς αἱ τέχναι καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, μετεμορφώθησαν κατὰ τὴν ἀπὸ λαοῦ εἰς λαὸν μετάδοσιν αὐτῶν. Ἐνταῦθα θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν ἀνατολικῶν μόνων τεχνῶν. Ἡ γένεσις καὶ ἡ μεταμόρφωσις τῶν εὐρωπαϊκῶν τεχνῶν εἰς ταυτοσήμους ἐπεβλήθησαν νόμους· πρὸς ἀπόδειξιν ὅμως τῆς παρὰ διαφόροις φυλαῖς ἀναπτύξεως αὐτῶν, θὰ ἀπαιτεῖτο νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, μὴ δυναμένας νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ λίαν περιωρισμένῳ χώρῳ τῆς μελέτης ταύτης. Λάβωμεν κατ' ἀρχὰς τὰς τέχνας τῆς Αἰγύπτου καὶ ἴδωμεν τί αὗται ἤδη ἀπέδοσαν κατὰ τὴν διὰ τριῶν διαφόρων φυλῶν διέλευσιν αὐτῶν, διὰ τῶν Μαύρων κτλ. τῆς Αἰθιοπίας, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν.

Ἐξ ὅλων τῶν πολιτισμῶν ὅσοι ἤκμασαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας, ὁ τῆς Αἰγύπτου πληρέστερον ἀπετυπώθη ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ αὐτῆς, ἑρμηνευθεὶς ἐν αὐτῇ μετὰ τοσούτου σθένους καὶ σαφηνείας, ὥστε οἱ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἰδόντες καλλιτεχνικοὶ τύποι ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου μόνης ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ὑπὸ ἄλλων δὲ λαῶν ἀποδεκτοὶ ἐγένοντο μόνον συνεπείᾳ ριζικῶν ἀλλοιώσεων. Αἱ αἰγυπτιακαὶ τέχναι καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, εἰδὶ προϊὸν ἰδιαιτέρου ἰδανικοῦ, ὅπερ ἐπὶ πεντήκοντα ὅλους αἰῶνας, ἀπετέλεσε τὴν διαρκῆ ἐναρμόνισιν ὁλοκλήρου λαοῦ. Ἡ Αἴγυπτος ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τῷ ἀνθρώπῳ ἄφθαρτον κατοικίαν πρὸ τῆς ἐφημέρου ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ἡ φυλὴ αὕτη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόσας ἄλλας περιεφρόνησε τὴν ζωὴν καὶ ἐκολάκευσε τὸν θάνατον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων ἐνδιέφερεν αὐτὴν ἦτο ἡ ἀδρανὴς μουμία, ἥτις, διὰ τῶν ἐκ μέλιτος ὀφθαλμῶν αὐτῆς, τῶν ἐν τῇ χρυσῇ αὐτῆς προσωπίδι ἐντεθειμένων, αἰωνίως παρατηρεῖ ἐν τῷ βάθει τῆς ζοφερᾶς αὐτῆς κατοικίας μυστηριώδη ἱερογλυφικά. Ἡ μουμία αὕτη, ἀσφαλῆς ἀπὸ πάσης βεβηλώσεως ἐν τῷ κοιμητηρίῳ αὐτῆς, τῇ εὐρείᾳ ὡς ἀνακτόρῳ, ἀνεγείρει ἐζωγραφημένον καὶ γεγλυμμένον ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν ἀπελευτήτων διαδρόμων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε καταθέλξει αὐτὴν κατὰ τὴν βραχεῖαν ἐν τῇ γῇ ὕπαρξιν αὐτῆς. Ἡ αἰγυπτιακὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι κυρίως ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιτάφιος καὶ θρησκευτική, ὑπόπτον ἔχουσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν μουμίαν καὶ τοὺς θεούς. Δι' αὐτοὺς ἀνωρύσσοντο τὰ ὑπόγεια, ἀνηγείροντο οἱ ὀβελίσκοι, οἱ πυλῶνες, αἱ πυραμίδες, δι' αὐτοὺς προσέτι οἱ σκεπτικοὶ κολοσσοὶ ἠγείροντο ἐπὶ τῶν λιθίνων αὐτῶν θρόνων μετὰ παραδείγματος μεγαλοπρεποῦς ἅμα καὶ προσηνοῦς. Τὰ πάντα εἶναι σταθερὰ καὶ ὀγκώδη ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ταύτῃ, διότι ἀπέβλεπον εἰς τὸ αἰώνιον. Ἂν οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν ὁ μόνος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὃν ἐγνωρίζομεν, ἠδυνάμεθα πράγματι νὰ εἴπωμεν κάλλιστα ὅτι ἡ τέχνη εἶναι ἡ πιστοτέρα ἔκφρασις τῆς φυλῆς, ἥτις αὐτὴν ἐδημιούργησεν.

Λαοὶ ὅλως διάφοροι οἱ μὲν τῶν δὲ, οἱ Αἰθίοπες, κατωτέρα φυλή, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Πέρσαι, ἀνώτεραι φυλαί, ἐδανείσθησαν εἴτε ἐκ μόνης τῆς Αἰγύπτου εἴτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας, τὰς τέχνας αὐτῶν. Ἴδωμεν τί αὗται ἀπέδοσαν ἐν χρεᾳ αὐτῶν. Λάβωμεν κατ' ἀρχὰς τὸν κατώτερον τῶν ὧν ἐμνημονεύσαμεν λαῶν, τοὺς Αἰθίοπας.

Γνωστὸν ὅτι κατά τινα λίαν ἀρχαίαν ἐποχὴν τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας (ΚΔ' δυναστεία) οἱ λαοὶ τοῦ

*) Ἴδε ἀριθ. 3, σελ. 23—25.

Σουδάν, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς παρακμῆς τῆς Αἰγύπτου, κατέλαβον ἐνίας τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς καὶ ἱδρυσαν βασίλειον, ὅπερ ἔσχεν ἀλληλοδιαδόχους ὡς πρωτεύουσαν τὰ Νάπατα καὶ τὴν Μερόην καὶ ὅπερ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ. Οἱ λαοὶ οὗτοι, θαμβωθέντες ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀττικῶν, ἐπειρῶντο ν' ἀπομιμηθῶσι τὰ μνημεῖα καὶ τὰς τέχνας αὐτῶν· ἀλλ' αἱ ἀπομιμήσεις αὗται, ὧν πολυάριθμα ἔχομεν δείγματα, ἀποτελοῦσι συγκύπας βάναυσα σχεδιάσματα. Οἱ Μαῦροι οὗτοι ἦσαν βάρβαροι, τὸ ὑποδεὲς τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ὁποίων κατεδίκαζεν αὐτοὺς νὰ μὴ ἀπαλλαγῶσι ποτὲ τῆς βαρβαρότητος· παρὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν δὲ ἐνέργειαν τῶν Αἰγυπτίων, τὴν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας παραταθεῖσαν, οὐδέποτε πράγματι ἐξήλθον αὐτῆς. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἢ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ δὲν ἀπαντᾷ παράδειγμα τῆς μέχρι βαθμοῦ τινος τοῦ πολιτισμοῦ ἀναπτύξεως μαύρου λαοῦ· ὁσάκις δέ, συνεπείᾳ ἑνὸς τῶν ἐπειδοδίων ἐκείνων, ἅτινα ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἐπῆλθον ἐν Αἰθιοπίᾳ κατὰ δὲ τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐν Ἀίτῃ, προηγμένος πολιτισμὸς παρετηρήθη ἐν μέσῳ μαύρων φυλῶν, ὁ πολιτισμὸς οὗτος οἰκτρὰν ἔλαβεν ἐντὸς βραχέος μορφήν.

Ἐν γεωγραφικῷ πλάτει λίαν διαφόρῳ ἑτέρα φυλή, ἐπίσης βάρβαρος τότε, λευκὴ ὅμως, ἡ τῶν Ἑλλήνων δηλονότι, ἐδανείσθη παρὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας τὰ πρῶτα πρότυπα τῶν τεχνῶν αὐτῆς, περιοριθεῖσα καὶ αὐτὴ κατ' ἀρχὰς ἐν ἀμάρφοις ἀπομιμήσεσι. Τὰ προϊόντα τῶν τεχνῶν τῶν δύο τούτων μεγάλων πολιτισμῶν ἐχορηγήθησαν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Φοινίκων, κυρίων τῶν θαλασσίων ὁδῶν, τῶν συνδεουσῶν τὰς τῆς Μεσογείου ἀκτὰς πρὸς ἀλλήλας καὶ ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Μικρασίας, κυρίων πασῶν τῶν εἰς τὴν Νινευὴ καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἀγουσῶν ὁδῶν. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ μέχρι τίνος σημείου κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑπερβῶσι τὰ πρότυπα αὐτῶν· ἀλλ' αἱ νεώτεραι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἀπέδειξαν ἐπίσης ὁπόσων βάναυσα ὑπῆρξαν τὰ ἀρχικὰ αὐτῶν τεχνουργήματα καὶ ὅτι αἰῶνας ὅλους ἀπῄτησαν ἵνα κατορθώσωσι νὰ παραγάγωσι τὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα ἀπιθανάτισαν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ἐν τῷ δυσχερεῖ τούτῳ ἔργῳ τοῦ δημιουργῆσαι ἐκ ξένης τέχνης καλλιτεχνίαν ἀτομικὴν καὶ ὑπέροχον οἱ Ἕλληνες κατηνάλωσαν περὶ τὰ ἑπτακόσια ἔτη· ἀλλ' αἱ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας πραγματωθεῖσαι πρόοδοι εἰσὶ πολλῷ σπουδαιότεραι πασῶν τῶν προγενεστέρων ἐποχῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, ἵνα διέλθῃ λαός τις, μείζονα ἀπαιτεῖ χρόνον δὲν εἶνε αἱ ἀνώτεραι βαθμίδες τοῦ πολιτισμοῦ ἀλλὰ μᾶλλον αἱ κατώτεραι. Τὰ ἀρχαιότερα προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, τὰ τοῦ μυκηναίου θησαυροῦ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος π. Χ., τεκμηριοῦσι καλλιτεχνίαν ὅλως βαρβαρικήν, βάναυσα ἀπομιμήματα ἀνατολικῶν ἀντικειμένων· μετὰ παρέλευσιν ἐξ ὅλων αἰώνων, ἡ τέχνη φύει εἰσέτι τὸν ἀνατολικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα· Ἀπόλλων ὁ Τενεάτης καὶ Ἀπόλλων ὁ Ὀρχομένιος μοναδικὴν ἔχουσιν ὁμοιότητα πρὸς αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα· ἀλλ' αἱ πρόοδοι ἐπετάθησαν, μετὰ παρέλευσιν δὲ ἑνὸς ἔτι αἰῶνος ἀφικνούμεθα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Φειδίου καὶ εἰς τὰ θαυμάσια ἀγάλματα τοῦ Παρθενῶνος, τουτέστιν εἰς τὴν ἐποχὴν καλλιτεχνίας, ἀπηλλαγμένης τῶν ἀναπολικῶν αὐτῆς ἀρχῶν καὶ λίαν ὑπερεχούσης τῶν πρωτύπων, ἐξ ὧν ἐπὶ μακρὸν εἶχεν ἐμπνευσθῆ.

Ταῦτὸν συνέβη καὶ διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικήν, μολονότι αἱ βαθμίδες τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς δυσχερέστερόν πως δύνανται νὰ καθορισθῶσιν. Ἀγνοοῦμεν ὁποίαν εἶχεν νὰ ἔχῃ μορφὴν τὰ μέγαρα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν περὶ τὸν Θ' αἰῶνα π. Χ. Ἀλλ' οἱ ὀρειχάλκινοι τοῖχοι, αἱ διπλάμπουσαι ποικιλόχροοι σκέπαι, τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ζῶα, ἅτινα ἐφούρουν τὰς πύλας, περὶ ὧν ποιεῖται ἡμῖν λόγον ὁ ποιητής, ἀναπολοῦσιν ἀμέσως εἰς τὴν μνήμην τὰ ἀσσυριακὰ ἀνάκτορα, τὰ ἐπεστρωμένα δι' ὀρειχαλκίνων πλακῶν καὶ μεμιλτωμένων πλίνθων, ᾠκοδομημένα δὲ ὑπὸ ἀναγλύφων ταύρων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει γινώσκομεν ὅτι ὁ τύπος τῶν ἀρχαιοτέρων ἑλληνικῶν δωρικοῦ ρυθμοῦ στυλῶν, αἵτινες φαίνονται ἀνεγόμεναι εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα, ἐπανευρίσκεται ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Καρνάκ καὶ ἐν Beni-Χασὰν καὶ ὅτι πολλὰ μέρη τῆς ἰωνικῆς στήλης εἶνε εἰλημμένα ἐξ Ἀσσυρίας· γινώσκομεν ὅμως ἐπίσης ὅτι ἐκ τῶν ξενικῶν τούτων στοιχείων τῶν ἀλλήλοις κατ' ἀρχὰς ἐπιτεθειμένων, εἶτα δὲ συγχωνευθέντων καὶ ἐπὶ τέλους μεταμορφωθέντων, ἐγεννήθησαν νέαι σχῆσαι διάφοροι ὅλως τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν προτύπων. Ἐν ἄλλῳ ἄκρῳ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἡ Περσία παρουσιάζει ἡμῖν ἀνάλογον ἀποδοχὴν ξένων στοιχείων, ἀνάπτυξιν ὅμως, μὴ δυνηθεῖσαν νὰ ᾖ ἐν τὸ τέρμα αὐτῆς, ἅτε ἀποτόμως ἀνασταλεῖσαν ὑπὸ ξενικῆς κατακτήσεως. Ἡ Περσία, ἵνα ἰδίαν δημιουργήσῃ καλλιτεχνίαν, δὲν κατηνάλωσεν ἑπτὰ αἰῶνας, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ μόνον διακόσια ἔτη. Εἷς μόνος λαός, ὁ λαὸς τῶν Ἀράβων, κατώρθωσε μέχρι τοῦδε νὰ δημιουργήσῃ ἀτομικὴν καλλιτεχνίαν ἐν χρονικῷ διαστήματι τοιοῦτον βραχεῖ.

Γ. Κ. Α.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΜΙΛΗΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

κατὰ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΝ*.

Ἡ ἀπουδὴ τῆς γλώσσης ἐν τῇ παρακμῇ πρὸς ἁρμονίωσιν καὶ ἁπλοποίησιν τῶν τύπων ἐπήνεγκεν ὥστε καὶ ἡ ἀπαρεμφατικὴ κατάληξις -αι τοῦ ἀ ἀορ. ν' ἁρμοιωθῇ πρὸς τὴν -ειν τοῦ ἐνεστ., τοῦ μέλλ. καὶ τοῦ β' ἀορ., ν' ἔχωμεν δ' οὕτω ἀπαρέμφατα ἀ ἀορ. *ποιήσειν* ἀντὶ *ποιῆσαι*, *γράψειν* ἀντὶ *γράψαι* κτλ. Τοῦτο κατεφαίνεται μάλιστα ἐκ χωρίων, ἔνθα ἀντὶ ἀπαρεμφάτου ἀ ἀορ. ἔχομεν ἀπαρέμφατον εἰς -ειν, κατὰ τὸ φαινόμενον ἄλλων ὅτι μέλλ. Πολύβ 11, 13 *δεόμενοι βοηθήσειν* (=*βοηθῆσαι*) *σφίσι*, 373, 29 *ἀξιοῦντες καταλύσειν* (=*καταλῦσαι*), 107, 15 *ἔδοξεν αὐτοῖς κοινὴν ποιήσειν τὴν ἐπιγραφήν*, 1261, 14 *πᾶν ποιήσειν ἕτοιμός ἐστιν*. Λουκιαν. Λεξιφ. 1 *ἔοικας οἰκοχοήσειν* (=*οἰκοχοῆσαι*), 16 *κοροβαντιάσειν μοι δοκῶ*. Θεοφαν. Χρονογρ. 39, 16 *εἰ μὴ βούλοιτο ἐκχωρήσειν* (=*ἐκχωρῆσαι*), 441, 1 *οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρήσειν τὰ γραφόμενα βιβλία* (ἀλλὰ παρὰ τῷ Εὐαγγελ. Ἰωάνν. 21, 24 κεῖται τὸ δόκιμον *οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία*). Γλυκ. 227 *οὐ δύναται πετάσειν*. Πρόδρ. 1, 265 *οὐ γὰρ συλήσειν ἰσχύσεις*. Ἀκρ. Αιγ. 1469 *ζῆλος δ' ἀνῆψεν εἰς πολέμου ὥστε αὐτοὺς χωρήσειν*. Οὕτω λοιπὸν ἐλέγετο *θέλω γράψειν* ἀντὶ *γράψαι*, ἐξ οὗ ὁ νῦν μέλλων *θέλω γράψειν γραπτέον ἄρα διὰ ει*, ὡς καὶ ὅταν εἶναι ἀπαρέμφ. ἐνεστ. *θέλω γράφειν* (=*γράφειν*) ἢ β' ἀόρ. *θέλω φάγειν, κάμειν, πίειν* (=*φάγειν, κάμειν, πίειν* ἀντὶ *φαγεῖν, καμεῖν, πιεῖν* κατὰ τὸ ἀπαρέμφ. τοῦ ἐνεστ. τῶν βαρυτόνων)· ἀλλ' ὅταν εἶναι ἀπαρέμφ. παθ. ἀόρ. γραπτέον διὰ η, *θέλω γραφῆ, θέλεις διαρθῆ*, διότι ταῦτα εἶναι ἀντὶ *γραφῆν, διαρθῆν*= *γραφῆναι, διαρθῆναι*, τὸ αι δὲ τοῦτο ἐξέπισε διὰ τὴν ἁρμονίωσιν πασῶν τῶν ἀπαρεμφατικῶν καταλήξεων εἰς -ιν· ἀσχέτως πρὸς τὴν διὰ τοῦ ει ἢ η γραφὴν (—*ειν* ἢ —*ῆν*), ἀφ' οὗ ταῦτα ὁμοίως ἀπὸ Χριστοῦ τοὐλάχιστον προφέρονται ὡς ι.

Καὶ ἐν τοῖς κλασικοῖς χρόνοις, ἀπὸ Ὁμήρου, ἦτο ἐν χρήσει ὁ παθητ. ἀόρ. ἀντὶ τοῦ μέσ., π. χ. *ἐδυράσθην* καὶ *ἐδυνήθην, ἐκορέσθην, ὠφέθην, ἐκοιμήθην, ἐμνήσθην, ἠγέρθην, ἐγάρην, ἐκλίθην, ἐμάνην, ἠδέσθην, ἐσεβάσθην* κτλ., ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινῆς διαλέκτου ἡ χρῆσις τῶν λοιπῶν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον κόξιθη, ὥστε βαθμηδὸν ἄχρηστοι ἀπέβησαν οἱ μέσοι, ἀντ' αὐτῶν δὲ μόνοι οἱ παθητικοὶ ἀπαντῶσι (πρβλ. Κ. Κόντον ἐν *Γλωσσ. Παρατηρήσεσι* 470 κεξ. καὶ R. Kühner ἐν Gramm. II, 92, Anm. 1), *ἐπαρρησιάσθην* (=*ἐπαρρησιασάμην*), *ἐμαγέσθην* (=*ἐμαγεσάμην*), *ἠγωνίσθην, ἀνεπαύσθην, ὑπεσχέθην, ἀπεκρίθην, ἐγενήθην* (=*ἐγενόμην, γενηθήτω τὸ θέλημά σου*) (Εὐαγγ. Ματθ. 6, 10), *ὠφράνθην* (=*ὠφρόμην*), *ἠμφιέσθην, ἀπωλέσθην, ἐφείσθην, διενεμήθην* (=*διενεμόμην*), *ἐνεδύθην* (=*ἐνέδυν*), *ἀρίχθην, ἠσπάσθην, ἠγνίσθην, ἠθάνθην, ἰσχυρίσθην, ἠρέσθην, ἠρασάσθην, καταρράσθην, ἐνιφθην, ἐξηγήθην* κτλ. Πρβλ. καὶ Κ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 615 κεξ. καὶ ἐν *Γλωσσ. Παρατηρήσεσι* 435 κεξ.

Παρὰ τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσι κεῖται ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ μέσου ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία καὶ τὸ μέσον. Ξενοφ. Ἀναβ. 5, 6, 17 *Ξενοφῶν βουλεύεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν . . . καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι*, 1, 8, 29 *καὶ οἱ μὲν φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπιστῆσαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ δὲ ἑαυτὸν ἀποσφάξασθαι*. 5, 8, 14 *προϊέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις*. Ἰσοκρ. 4, 85 *ἐπειδείξατο τὰς ἑαυτῶν ἀρετάς*. Δημοσθ. 18, 216 *σώφρονας παρέχεσθαι ἡμᾶς αὐτούς*. Λυκουργ. 42 *ἐδίετο . . . ἐπικουρίαν αὐτῷ μεταπέμψασθαι*. 70 *τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐμελλον πορίζεσθαι* (Πρβλ. Rehdantz *Λυκουργ. σ.* 146). Τῆς χρήσεως ταύτης πλείστα παραδείγματα ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς ἔπειτα καὶ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ψαλμ. 22, 19 *διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς*. Ἐπιστολ. Τίτ. 2, 7 *σαυτὸν παρεχόμενος τύπον*. Εὐαγγελ. Ματθ. 15, 2 *οὐ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν*. Πράξ. 7, 58 *ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν*. (Πρβλ. Winer Gramm. d. neutes. Sprachidioms 270). Ἀποκρυφ. Πράξ. Φιλίππου 80, 13 *περιποιήσαι δὲ ἑαυτῷ*. Μαρτ. Ματθ. 174, 11 *ἀναθέμεθα ἑαυτοὺς τῷ Ἰησοῦ*. Ἐπιφαν. *ὁπλισάμενος ἑαυτόν*. Μαλχ. 270 *ἑαυτῷ μόνῳ κατάθωτο*. Μενανδρ. 459 *φιλίαν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι*. Θεοφαν. 378, 21 *ἑαυτοὺς ἠσφαλίσαντο* κτλ.

Συνήθης ἀπὸ τῆς κοινῆς διαλέκτου μέχρι τῶν νῦν χρόνων ἡ χρῆσις τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀντὶ τοῦ μέσου τῶν δοκίμων χρόνων, μάλιστα δ' ἐν ταῖς διὰ τοῦ *ποιοῦμαι* περιφράσεσι. Ἔξοδ. 23, 16 *ἑορτὴν θερισμοῦ ποιήσεις*. Εὐαγγελ. Ματθ. 6, 2 *ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην* 6, 3 *σοῦ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην*, 13, 41 *τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν*. Μάρκ. 15, 1 *συμβούλιον ποιήσαντες* (ἀντὶ τοῦ ἐν Πλατ. Πρωταγ. 318 Α *συμβουλὴν ποιεῖσθαι*). Λουκ. 1, 68 *ἐποίησε λύτρωσιν*, 1, 72 *ποιῆσαι ἔλεος*, 14, 12 *ὅταν ποιῇς ἄριστον*, 18, 7 *ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν*. Θεοφαν. 247, 16 *σπονδὰς ποιῆσαι αἰτεῖται*. 324, 14 *συνθήκας ἐποίησαν* 326, 1 *εἰρήνην ποιῶ*. Εὐαγγελ. Λουκ. 1, 30 *εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ* (=*εὕρου*). Ἐπιστολ. Τιμοθ. Β', 1, 18 *δῴη ὁ Κύριος εὑρεῖν ἔλεος* (=*εὑρεθῆναι*). Εὐαγγελ. Λουκ. 14, 28 *ψηφίζει τὴν δαπάνην* (=*ψηφίζεται*). Ἀποκαλ. Ἰωάνν. 13, 18 *ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν* (=*ψηφισάσθω*). Οὕτω καὶ *βεβαιῶ* ἀντὶ *βεβαιοῦμαι, χαρίζω* ἀντὶ *χαρίζομαι, δρέπτω* ἀντὶ *δρέπτομαι, κτῶ* ἀντὶ *κτῶμαι, ἐξηγῶ* ἀντὶ *ἐξηγοῦμαι, ἔγνα* ἀντὶ *ἐγενόμην, παραλογίζω* ἀντὶ *παραλογίζομαι* κτλ. (Πρβλ. καὶ Κ. Κόντον ἐν *Σωκράτει* 1, 414 κεξ.). Ἐκ τῶν νῦν ἐν χρήσει *ψηφίζω* καὶ *ψηφῶ* τὸ μὲν πρῶτον=*ψηφίζομαι*, τὸ δὲ *ψηφῶ*=*λογίζομαι, δέν με ψηφᾷ, δέν τον ψηφῶ* κτλ., ὅθεν καὶ *ἀψήφιστος*=ὁ τοὺς κινδύνους μὴ λογιζόμενος ἢ δι' ἀνδρείαν καὶ τόλμαν=*ἀνδρεῖος, τολμηρός*, ἢ δι' ἄνοιαν=*ἄνους, ἀνόητος, ἀλόγιστος*, καὶ *ἀψηφισιὰ*=*ἰταμότης*, ἐπὶ κακοῦ τόλμη.

Ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ πάλαι ἐνεργητικοῦ διὰ τὴν σύγχυσιν τῶν τύπων ἀπὸ τῆς κοινῆς διαλέκτου ἀπαντᾷ. Οὕτως *ἀπαντᾶσθαι* = *ἀπαντᾶν*, Πολύβ. 3, 8, 5 *δυσχρηστούμενος ἐπὶ τοῖς ἀπαντωμένοις*, 9, 21, 13 *ἐκ τῶν ἀπαντωμένων, πίπτεσθαι*= *πίπτειν*, Ἀποκρ. Εὐαγγελ. 38 *ἡ χεὶρ μου πυρὶ ἀποπίπτεται, δοκεῖσθαι*=*δοκεῖν, νομίζεσθαι, φαίνεσθαι*, Θεοφαν. Χρονογρ. 222, 17 *Παῦλον δέ τινα δοκούμενον εἶναι ὀρθόδοξον* (=*δοκοῦντα, νομιζόμενον*), 365, 20 *διὰ δοκουμένης εὐλόγου προφάσεως* (=*φαινομένης*), *ἑρίζεσθαι* = *ἐρίζειν*, Πολυδ. Ἑρμην. 519 *ἄνθρωπος καὶ λέων ἠρίζοντο εἰς αὐτούς*, *ἀποπτεύεσθαι* ἔτι καὶ νῦν=*ἀποπτεύειν*, καθ' ὃ *ἐσχηματίσθη* ἐκ τοῦ *ἀποψία ἀποψιάζεσθαι*, *ἐμπιστεύεσθαι*= *ἐμπιστεύειν*, *ἐρασμετίζεσθαι* = *ἐρασμετίζειν*, *ἐπιβουλεύεσθαι* = *ἐπιβουλεύειν*, *ἐπιχειρίζεσθαι*= *ἐπιχειρίζειν*, *ὑπερασπίζεσθαι* =*ὑπερασπίζειν*, *ὑπερηφανεύεσθαι*= *ὑπερηφανεύειν* κτλ. (Πρβλ. καὶ Μαυροφρύδην ἐν *Δοκιμίῳ* 203 κεξ. καὶ Κ. Κόντον ἐν *Γλωσσ. Παρατηρήσ.* 11 κεξ.)

Καὶ παρὰ τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσι κεῖνται ἔνια

(*) Ἴδε ἀριθ. 2, σελ. 25—27.

τῶν ῥημάτων μεταβατ. καὶ ἀμεταβάτ. ἄγειν, ἐλαύνειν, βάλλειν, ὁρμᾶν, κλίνειν, στρέφειν, παίειν, ἀπαλλάττειν μιγνύναι καὶ μίσγειν, αἴρειν, τελευτᾶν, παύειν, ἰωφᾶν κτλ. (Πρβλ. K. Kühner Gramm II, 81). Παρὰ τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἡ ἐκφορὰ αὕτη ἀπέβη συνηθεστάτη. Πολύβ. 9 παρεπόνησαν τοὺς Ῥηγίους 12 παραλογισάμενος τὸν στρατηγόν. Ἐπιστ. Κολασσ. 2, 4 τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. Καὶ ἀμετάβ. ἐγένοντο μεταβατ., μεθέω τινὰ = μεθύσκω (Πρβλ. K. Κόντου ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. 42-45), μαθητεύω τινὰ = διδάσκω (Εὐαγγελ. Ματθ. 28, 19 μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη) θριαμβεύω τινα = ποιῶ τινα θριαμβεύειν (Ἐπιστολ. Κορινθ. Β', 2, 14 τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ), δωροδοκῶ τινα = δεκάζω, ὅθεν καὶ παθητ. δωροδοκοῦμαι = τῷ κλασικῷ δωροδοκῶ, ὀφθαλμιῶ τι = ὁρῶ σπουδάζω τι = σπουδάζω περί τι (Πολύβ. 11, 85 ἐσπούδαζον τὰς ἀκολουθίας), στρατεύω τινα = κελεύω στρατεύεσθαι (Ἀππιαν. 1, 42 τοὺς ἐξ αὐτῶν αἰχμαλώτους τε καὶ δούλους ἐστράτευσαι), ἐγιαίνω τινὰ = ἐγιάζω, θεραπεύω. (Ἀποκρ. Πράξ. Ἀποστ. 255 ἐξουσίαν τοῦ ἀρρώστους ἐγιαίνειν), τὸ δὲ ἐκ τούτου γαίνω τῆς νῦν καὶ μεταβ., μ' ἔγιανε, καὶ ἀμεταβ., ἡ πληγή του ἔγιανε, ἀποστατῶ τινὰ κτλ. Καὶ μεταβ. δὲ ἐγένοντο ἀμεταβ. Πράξ Ἀποστολ. 7, 42 ἔστρεψε δὲ ὁ Θεός, 5, 22 ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν. Εὐαγγελ. Λουκ. 9, 12 ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν (ὡς καὶ νῦν κλίν' ἡ ἡμέρα). Πράξ Ἀποστ. 27, 20 μήτε ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων (= ἐπιφαινομένων). Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ὑμῖν (= ἐπεφάνη). Ἐπιστ. Κορινθ. Α'. 28 ἐὰν δὲ καὶ γήμῃ ἡ παρθένος (= γήμειεν), 7, 34 ἡ δὲ γαμήσασα (= γημαμένη ἢ γαμηθεῖσα). Οὕτω καὶ σφάλλω = σφάλλομαι (πρβλ. K. Κόντου ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. 489 ἑξῆς.), διέφθορα = διέφθαρμαι κτλ. Κατὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν τῇ συνηθείᾳ κτυπᾷ ἡ καμπάνα, παίζ' ἡ λύρα, βαροῦν τὰ ὄργανα, φουσκών' ἡ κοιλιά, ἔκοψε τὸ γάλα, ἔσκισεν ὁ τοῖχος, καθίζει τὸ παιδί, ἐκάθισε τὸ σπίτι κτλ.

Μ. Ι. ΚΕΦΑΛΑΣ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ

Τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπολογίας.

(Λόγος R. VIRCHOW[1]).

Τὰ διεθνῆ προϊστορικὰ Συνέδρια εἶχον, κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου γενεᾶς, μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν καὶ τῶν ἰδεῶν τῶν συγχρόνων.

Ὁ θεσμὸς οὗτος ἱδρύθη καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Boucher de Perthes τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν κατακλυσμιαίαν ἐποχήν, αἱ ἔρευναι τοῦ Φερδινάνδου Keller ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπὶ πασσάλων οἰκοδόμησιν, αἱ τοῦ Cristi καὶ τοῦ Lartet ἐπὶ τῶν τρωγλοδυτῶν τῆς Δορδόνης (Dordogne), αἱ τοῦ Vorso ἐπὶ τῶν «λειψάνων τοῦ μαγειρίου», τέλος δὲ ἡ θεωρία τοῦ Darwin καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐπίνεγκον ὁλοσχερῆ ἀναστάτωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν παραδόσεων. Ἕνεκα τῆς ἀναστατώσεως ταύτης, τὸ Συνέδριον εὑρέθη ἀπέναντι μεγάλου προβλήματος: ὤφειλε νὰ ἐρευνήσῃ ἁπάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ὅπως συναθροίσῃ ἅπαντα τὰ προϊστορικὰ ἴχνη τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν γενικὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπὶ τοῦ δρόμου ὃν ἠκολούθησεν ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη, ἔτι δέ, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ὤφειλε ν' ἀναλάβῃ νὰ διαρρήξῃ τὸν μυστηριώδη πέπλον τὸν καλύπτοντα τὴν πρωτόγονον κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου.

Πολλὰ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τεθέντων ζητημάτων ἐπελύθησαν σήμερον ὁριστικῶς. Γινώσκομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρχε κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον· ὅτι ἔζησεν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, ἄθλιος καὶ ἐγκαταλειμμένος, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ λίθοι, τὰ ξύλα, τὰ κέρατα καὶ τὰ ὀστᾶ ἀπετέλουν τὰ ὅπλα του καὶ τὰ μοναδικά του ἐργαλεῖα, οἰμεθα πεπεισμένοι ὅτι μέγα διάστημα μεσολαβεῖ τὴν ἐποχὴν τοῦ λίθου ἀπὸ τῆς τῶν μετάλλων, καὶ ὅτι, ὡς τινα μόνον μέρη, ἡ χρῆσις τῶν μετάλλων ἀντικατέστησεν ἀμέσως τὴν τοῦ λίθου.

Ταῦτα εἶνε τὰ δεδομένα τὰ ἀποτελοῦντα σήμερον μέρος τῶν γενικῶν γνώσεων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συνεδρίου.

Ἐν τούτοις αἱ μεταγενέστεραι μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης προϋχώρησαν κατ' ἀναλογίαν ὀλίγιστα.

Κατ' ἀρχὰς τὸ Συνέδριον ἐνησχολήθη πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἀνθρώπου τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔφθασεν εἰς τὸ ἄωτον αὐτοῦ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Λεβεδώνης. Ὡδηγήθημεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Olta ὅπως ἀναζητήσωμεν ἐκεῖ τὰ ἴχνη τοῦ τριτογενοῦς ἀνθρώπου. Ἐκεῖ εὕρομεν τεμάχια πυριτολίθου, ἅτινα ἠδύναντο ἐπακριβῶς νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κατεργασμένα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ δὲν ἀνεκαλύψαμεν ἐκεῖ οὔτε ἀνθρώπινα ὀστᾶ, οὔτε καρβόνους, οὔτε κατεργασμένα ἀντικείμενα, ἐγκαταλείποντα δὲ τὴν κοιλάδα, τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, πολὺ ἀπεῖχον τοῦ νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι τὰ τεμάχια ταῦτα τοῦ πυριτολίθου ἠδύναντο ὁπωσδήποτε νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν συντριμμάτων τῶν συναντωμένων πανταχοῦ τοῦ ἐδάφους, προερχομένων δὲ ἐκ τῆς διασπάσεως πυριτικοῦ τινος στρώματος. Οὐδείς ποτε εἶχεν ἐν τοῖς παρελθοῦσι στρώμασι τριτογενοῦς τινος κοιτάσματος τεμάχιόν τι πυριτολίθου ἀναγνωρισθέντος παρὰ σύμπαν-

[1]) Ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ διεθνοῦς Συνεδρίου τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας ἐν Μόσχᾳ, ἄτινα δὲ παρέχομεν μετάφρασιν αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις ἀντὶ τῆς τακτικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως.

Η. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ

[1]) Ἡ κατακλυσμιαία ἐποχή (Époque diluvienne) εἶνε τὸ πρῶτον τμῆμα τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου (époque quaternaire), ἤτοι τῆς τελευταίας γεωλογικῆς περιόδου, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ σύγχρονος περίοδος.

τος τοῦ σοφοῦ κόσμου ὡς ἀναμφισβητήτου ἴχνους τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα κατέληξαν ἐν ταῖς ἐρεύναις, ἃς διηύθυνον ἐπὶ τῶν ὀστῶν καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου κρανίου. Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ σοφοὶ δὲν δύνανται νὰ ἀποδεχθῶσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρξε κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον, οὐδ' ὅτι ὑπάρχει πιθανότης τις ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην· τοὐναντίον, βεβαιοῦμεν τὴν ὕπαρξιν χάσματος, ὅπερ θέλομεν νὰ πληρώσωμεν διὰ φανταστικῶν ἐνδιαλμάτων, ἅτινα οὐδὲν πραγματικὸν ἀντικείμενον ἀντιπροσωπεύουσιν.

Μετὰ τὸ Συνέδριον τῆς Λεβεδώνος, οἱ σοφοὶ ἐπ' ὀλίγον ἐμετριάσθησαν καὶ περιορίσθησαν εἰς τὴν ἔρευναν γνωστῶν ἀντικειμένων· μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τούτων, τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσι τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, εὐκόλως δὲ κατανοεῖται διατί ἡ ἀρχαιολογία ὑποκαθίστησιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἀνθρωπολογίαν. Τὰ παλαιανθρωπολογικὰ ἀντικείμενα εἶνε τόσον σπάνια καί, κατὰ τὸ πλεῖστον, τόσον ἀμφίβολα, ὥστε, μέχρι τῆς σήμερον, ἡ ἀπόπειρα τῆς περιγραφῆς τῆς ἀρχαιοτάτης φυλῆς τοῦ τεταρτογενοῦς ἀνθρώπου ὑπερβαίνει τὰς ὁυνάμεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐν Εὐρώπῃ ἔσχομεν δύο παραδείγματα τούτου ὀλίγον ἐνθαρρυντικά. Τὴν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κρανίου τοῦ Constadt ἀπόπειραν καὶ τὴν τοῦ Néanderthal, ἅτινα, ὡς ἔκτοτε ἐπέθεσαν ὅτο διακεκριμένοι σοφοί, πιθανῶς ἀνήκον εἰς ἐξαφανισθέντας ἰθαγενεῖς τῆς ἀρχαγόνου εὐρωπαϊκῆς φυλῆς. Πρὸ δεκαπενθημερίας, ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν γερμανῶν ἀνθρωπολόγων, συγκροτηθέντι ἐν Οὔλμῃ συνεζητήσαμεν τὸ ἐξ ἀφορμῆς τῶν δύο τούτων κρανίων ἐγερθὲν ζήτημα, καὶ εὕρομεν ὅτι τὸ μὲν τοῦ Constadt δὲν ἀνήκει εἰς τὴν τεταρτογενῆ ἐποχήν, ἐνῷ τὸ τοῦ Neanderthal οὐδόλως ἔχει τυπικὴν μορφήν.

Δὲν θὰ ἐξετάσω ἅπασαν τὴν σειρὰν τῶν ἀναλόγων ἀνακαλύψεων, ὧν αἱ πλεῖσται δὲν παρέσχον ἡμῖν ἢ ἐξαιρετικὰ μοναδικὰ κρανία. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ διαπρύξω ὅτι, καὶ ἂν ἔτι τὰ κρανία ταῦτα ἦσαν ὡς τὰ περιέγραψαν καὶ ἡ γεωλογικὴ θέσις αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς καθωρισμένη, δὲν δὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσιν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀρχεγόνου τινὸς κατοτέρας φυλῆς, ἥτις νὰ δύνεται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ μεταξύ μεταξὺ τῶν ζώων καὶ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Πολλὰ τῶν κρανίων τούτων φαίνονται ἀρχαιότατα· ἀλλὰ παρουσιάζουσιν πολλὴν τὴν ὁμοιότητα ὑπὸ πάσας τὰ σχέσεις πρὸς τὰ κρανία τῶν νέων γενεῶν καὶ τινα τούτων μάλιστα πρὸς τὰς τῶν πεπολιτισμένων φυλῶν. Ματαίως ζητεῖται ὁ κρίκος, ὅστις θὰ συνέδεε τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν πίθηκον ἢ πρὸς ἄλλο τι εἶδος ζῴου.

Ἐν τούτοις ἀναγκαῖον εἶνε νὰ συνεννοηθῶμεν ἐπί τινος προκαταρτικοῦ ζητήματος· ὑπάρχει κοινή τις παράδοσις παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς, δύνανται δὲ τις νὰ εἴπῃ κοινόν τι δόγμα εἰς ἅπαντα τὰ θρησκεύματα, ἀναγνωρισθὲν παρ' ἁπάντων τῶν ἀρχαίων ἢ νεωτέρων σοφῶν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἔχει ὀργανισμὸν ζῴου, ὅτι οἱ αὐτοὶ φυσιολογικοὶ καὶ παθολογικοὶ νόμοι διέπουσιν ἐπίσης τὸν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ τὴν τοῦ ζῴου. Παρὰ τὴν ὁμοιότητα ὅμως ταύτην ὑπάρχουσι διαγεγραμμένα ὅρια διαχωρίζοντα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ζῴου, ὅρια ἅτινα δὲν ἠδυνήθησαν μέχρι τοῦδε νὰ ἀπαλείψωσι: τοιοῦτον εἶνε ἡ πληρονομικότης, δι' ἧς μεταβιβάζονται εἰς τὰ τέκνα αἱ ἰδιότητες τῶν γονέων. Οὐδέποτε εἴδομεν πίθηκον γεννῶντα ἄνθρωπον, οὐδὲ ἄνθρωπον παράγοντα πίθηκον. Ἅπαντες οἱ παθηκόμορφοι ἄνθρωποι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ παθολογικὰ προϊόντα. Ἡ ἰδέα τοῦ Carl Vogt ὅτι οἱ μικροκέφαλοι ἄνθρωποι, ἀντιπροσωπεύοντες πιθηκόμορφα ζῷα, ἐγεννήθησαν ὅτ' ἀταβιστικῶν, ὁλοσχερῶς σήμερον ἐγκαταλείφθη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ σοφοὶ ἐσημείωσαν τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ κρανία τῶν μικροκεφάλων φέρουσι τὰ σήγματα παθολογικοῦ σχηματισμοῦ, τὰς ἐκ τοῦ ἐκφυλλισμοῦ ἐλλείψεις.

Ὁ ἀνθρωπίνος ὀργανισμός, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν περίοδον, διαστέλλεται διὰ πολλῶν αὐτοῦ χαρακτηριστικῶν, ἅτινα ἀνήκουσιν οὐ μόνον εἰς τὸν πίθηκον ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ζῷα. Τὰ ζῶντα στοιχεῖα, τὰ κύτταρα, παρουσιάζουσι τοὺς αὐτοὺς τύπους παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ παρὰ τοῖς θηλαστικοῖς· ἐνίοτε αἱ ὁμοιότητες αὗται τοῦ ἐμβρύου ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμεναι ἢ καὶ ἀναπτυσσόμεναι μετὰ τὴν γέννησιν. Ἐν τούτοις, ἡ ἐμμονὴ καὶ ἡ ὑπερπλασία αὕτη δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποδείξεις τῆς ζωϊκῆς τοῦ ἀνθρώπου προελεύσεως.

Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τοιαύτης ὑπερπλασίας τὸ ἑπόμενον: παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ἀνθρωποειδέσι πιθήκοις ὑφίσταται ὀστεώδης τις κλάδος συνιῶν τὴν σφαγίτιδα τοῦ κρανίου μετὰ τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ· ὁ κλάδος οὗτος ἐλλείπει παρὰ τῷ κοινῷ ἀνθρώπῳ. Ἐνίοτε ὅμως ἀναπτύσσεται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐνῷ παρά τισι τῶν ἀνωτέρων πιθήκων ἐλλείπει. Ἔδειξα, καὶ ὁ κ. Anoutchine ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι ὁ κλάδος οὗτος ἀπαντᾷ συνηθέστατα παρὰ τοῖς Αὐστραλιανοῖς, ἀμφότεροι δὲ θεωροῦμεν ὅτι ἡ μερικότης αὕτη εἶνε προελεύσεως πιθηκομόρφου. Ἀλλὰ δύναταί τις ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνῃ ὅτι οἱ Αὐστραλιανοὶ εἶνε πιθηκόμορφοι; Οὐχί· διότι ἡ αὐτὴ μερικότης, εἰς τινας εὐαρίθμους περιστάσεις, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐπὶ κρανίων Εὐρωπαίων, ἐνῷ οὐδὲν παράδειγμα ὑπάρχει ὅτι ἄνθρωποι ἔχοντες τοιαύτας κεφαλὰς ἔδειξαν καὶ ἑτέραν ἔνδειξιν ὀργανισμοῦ ἢ ἀναπτύξεως πιθηκοειδοῦς προελεύσεως.

Ὁ ὀστεώδης κλάδος τῆς σφαγίτιδος τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἰδιόρυθμά τις μερικότης, ἄλλοτε ἀτομική, ἄλλοτε φυλετική, οἷον, ἐν παραδείγματι, αἱ οὖλαι τρίχες. Ἐὰν παρατηρήσῃ τις κεφαλὴν Αἰθίοπος, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ὁμοιάζει πρὸς κεφαλὴν προβάτου ἢ καὶ πρὸς κεφαλὴν οὐλότριχος κυνός· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ Αἰθίοπες κατάγονται ἐκ προβάτων ἢ καὶ ἐκ κυνῶν. Καὶ ὅμως οἱ Αἰθίοπες ἔχουσι μετὰ τῶν προβάτων καὶ τῶν κυνῶν τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν ἰδιαζούσης τινὸς μερικότητος τοῦ τριχώματος αὐτῶν. Οὐδὲν ἧττον αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν οὐδόλως ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τῶν ζῴων, ἅτινα ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν.

[1]) Atavisme = ὁμοιότης πρὸς τοὺς πάππους ἢ τοὺς μεμακρυσμένους προγόνους (προγονισμός;). Ἡ Γ. Β.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰς παρατηρήσεις ταύτας, κατέστημεν σήμερον προσεκτικώτεροι ἐν ταῖς θεωρίαις ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν ἢ φυλετικῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ζῷον· ἀναγνωρίζομεν μὲν βεβαίως ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς κατ' οὐσίαν εἶνε ὀργανισμὸς ζωϊκὸς καὶ ὅτι τὰ ἀναφαινόμενα ἐνίοτε τέρατα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελέσματα τοῦ ἀταβισμοῦ· ἀλλὰ θὰ ἀπαιτήσωμεν πειστικωτέρας ἀποδείξεις πρὸ τοῦ ν' ἀναγνώσωμεν τὴν στενὴν συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου πρός τι τῶν ὡρισμένων ζῴων.

Ἐπιστεύετο γενικῶς, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὅτι μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀνθρωπίνων φυλῶν ὑπῆρχον πολλαὶ παραμείναι εἰδέτι ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ κατωτέρᾳ καταστάσει τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν. Ἀλλά, ἐξάπαντος, ἅπασαι αἱ φυλαὶ αὗται ἐγένοντο ὑποκείμενον λεπτολόγων ἐρευνῶν, γινώσκομεν δὲ ὅτι αὗται ἔχουσιν ὀργανισμὸν ὅμοιον πρὸς τὸν ἡμέτερον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνώτερον τοῦ τῶν θεωρουμένων ὡς ἀνωτέρων φυλῶν· οὕτως, ἡ κεφαλὴ τῶν Ἐσκιμώων ἢ τῶν κατοίκων τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς ἀνήκει εἰς τοὺς τελείους τύπους. Φυλαί τινες ἔχουσι τὰ αὐτὰ κρανία μικρότατα, περίπου ἰσομεγέθη πρὸς τὰ τῶν μικροκεφάλων. Ἰδὲ παραδείγματι, οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀρχιπελάγους τῶν Andaman (1) καὶ οἱ Vedd τῆς Κεϊλάνης ἐθεωρήθησαν ὡς μικροκέφαλοι. Ἀκριβέστερα ὅμως μελέτη κατέδειξε τὴν διαφορὰν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἀληθῶν μικροκεφάλων· ἡ κεφαλὴ ἑνὸς Andaman ἢ ἑνὸς Vedd εἶνε λίαν κανονική, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἅπαντα τὰ μέρη αὐτῆς εἶνε κατά τι μικρότερα τῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν κοινῶν φυλῶν. Αἱ νανοκεφαλαί, ὡς τὰς ἀπεκάλεσα, οὐδεμίαν ἔχουσι τῶν χαρακτηριστικῶν ἀνωμαλιῶν τῶν διακρινουσῶν τοὺς ἀληθῶς μικροκεφάλους.

Μία μόνη ψυχὴ ὀλίγον ἐμελετήθη μέχρι τῆς σήμερον, αὕτη δὲ εἶνε ἡ τῶν Orangs-Simaings καὶ τῶν Orangs-Cökaï, ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς χερσονήσου τῆς Μαλαισίας (2). Ὁ μόνος ἐξερευνητὴς ὁ εἰσδύσας εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένην ὀρεινὴν χώραν, ὁ γενναῖος Ρῶσος Miklouklho-Maklaï, ἐβεβαίωσε τὴν παράτιδι μεμονωμένοις ἀτόμοις τῆς ψυλῆς τῶν Simaings μικρότητα τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸ σύλον τοῦ τριχώματος. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἀπεστείλαμεν νέαν ἀποστολὴν πρὸς ἀνθρωπολογικὴν ἀποσυδὴν τῶν Orangs-Cökaï, ἐξάπαντος δὲ ἔλαβον ἐκεῖθεν τὸ πρῶτον κρανίον καὶ τινας βοστρύχους τριχῶν ἡ ψυλὴ αὕτη εἶνε πράγματι μέλαινα, οὐλόθριξ, τὴν δὲ βραχυκέφαλον αὐτῆς κεφαλὴν χαρακτηρίζει ἡ λίαν μετρία ἐπωτερικὴ χωριστικότης μὴ παρέχουσαν ὅμως τὴν ἐλαχίστην ἔνδειξιν ζῳώδους ἀναπτύξεως.

Οὕτως, ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκρουόμεθα καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Ἅπασαι αἱ ἀναλαμβάνουσαι ἔρευναι ἐπὶ σκοπῷ εὑρέσεως τῆς συνεχείας ἐν τῇ βαθμιαίᾳ ἀναπτύξει αὐτοῦ ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος· ὁ προάνθρωπος δὲν ὑφίσταται· ὁ ἀνθρωποπίθηκος δὲν ὑφίσταται· ὁ «διάμεσος κρίκος» παραμένει ἁπλοῦν τῆς φαντασίας ἀποκύημα.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνθρωπολογία ἄρχεται ἀπὸ τῶν ζωωδῶν φυλῶν, πρῶτος δὲ σταθμὸς πρὸς ἔρευνιν τοῦ δόγματος τῆς μεταμορφώσεως ἔσται ἡ ἑρμηνεία τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐμορφώθησαν αἱ ἀνθρώπινοι φυλαὶ καὶ τῶν αἰτίων ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀπέκτησαν αὗται τὰς εἰδικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, διατηροῦσαι ταυτοχρόνως τὴν κληρονομικὴν μεταδοτικότητα αὐτῶν. Ἰδοὺ τὸ μέλλον πεδίον τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν.

Ἀλλὰ τὸ πεδίον τούτων κεῖται ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου. Ἐκ πρώτης ὄψεως εὐκολώτατον εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι κρανίον δολιχοκέφαλον μεταμορφοῦται εἰς βραχυκέφαλον, καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς εἰδέτι παρετήρησε τὴν μεταμόρφωσιν ψυχῆς τινὸς δολιχοκεφάλου εἰς βραχυκέφαλον καὶ ἀντιστρόφως, ἢ τὴν μετομόρφωσιν μαύρης τινὸς ψυλῆς εἰς ψυλὴν ἀρίαν.

Ἡ προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία ὀφείλει νὰ ἀνεύρῃ μεθόδους, αἵτινες νὰ εὐκολύνωσι τὴν ἀναγνώρισιν τῶν τύπων τῶν ἀρχαίων ψυλῶν καὶ λαῶν καὶ αἵτινες νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν παρὰ τῷ συγχρόνῳ ἀνθρώπῳ. Θὰ συνενώσῃ μετὰ τούτου, παρουσιαζομένης εὐκαιρίας, τὰ δεδομένα ἐπὶ τῶν παραδόξων ἀτομικῶν περιστάσεων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀδύνατον εἶνε νὰ ἀποτελεσθῇ συνεχὴς γραμμὴ ἢ νὰ συντελεσθῇ γενεαλογικαί τις κλίμαξ, καὶ ἄτινα δέον νὰ παραμείνωσιν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀποθήκῃ μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ δυνηθῶσι νὰ εὕρωσι τοὺς διαμέσους κρίκους, δι' ὧν ἔσται δυνατὴ ἡ συνένωσις αὐτῶν εἰς ἑνιαίαν σειράν.

Καὶ ἤδη μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὴν ἔνδοξον παράδοσιν, ἣν κατέλιπον ἡμῖν οἱ μεγάλοι ἡμῶν διδάσκαλοι. Ἡ πλειονότης τῶν σοφῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐνεγράφησαν ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν προγενεστέρων Συνεδρίων, ἀπετελεῖτο ἐξ ἀρχαιολόγων. Οἱ Lartet καὶ Dessor, Vorso καὶ Liche, Hozedine καὶ Cierieci, Ouvarov καὶ Romer, οἵτινες θὰ παραμείνωσι τὰ προοιμιακὰ πνεύματα τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου, ἔδειξαν ἡμῖν πῶς δέον νὰ ἐργαζώμεθα. Ζητήματα, ὅς, ἐν παραδείγματι, τὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν μέσων τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτοῦ, πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς προβλήματα μεγίστου ἐνδιαφέροντος.

(1) Νῆσοι τοῦ Βεγγαλικοῦ κόλπου περὶ τὴν 120 Β. πλάτους καὶ 900 Α. μήκους Παρισίων. Η. Γ. Β.

(2) Παράκειται τῇ Μελανησίᾳ, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς Νότον, ἀπὸ τῆς 1000—1200 Α. μήκους περίπου, περιλαμβάνουσα δὲ πλὴν ἄλλων νήσων καὶ τὰ νότια τμήματα τῶν νήσων Σουμάτρας καὶ Βορνέου· μᾶλλον Ἀρχιπέλαγος. Η. Γ. Β.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΡΩΣ

ὑπὸ **Paul Bourget*.**

Ἀνεμνήσκετο ὅτι εἶχεν ἀλγήσει τὴν καρδίαν τότε, μολονότι μόλις ἐγνώριζεν αὐτήν,—ἐπὶ τῇ αἰφνιδίᾳ μετατροπῇ τῆς περὶ τῆς κ. Ἱλδρῆ τέως ὑπαρχούσης γνώμης,—μεταβολῆς καὶ ἐν αὐτῷ γενομένης. Ἐν τούτοις ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτὸν εἶχεν ἀπομείνει συνάμα καὶ αἴσθημα μεγίστου ἐνδιαφέροντος σχετιζόμενον πρὸς τὸ ζῶν αἴνιγμα τοῦ γυναικείου ἐκείνου χαρακτῆρος. Πάντα ταῦτα καὶ ὡς εἰκόνες καὶ ὡς ἰδέαι διῆλθον μετὰ τῆς ταχύτητος ὀνείρου τὸν νοῦν τοῦ Ἡλία, ἐν ᾧ ἐρ' ὅσον ἠδύνατο ἐξηκολουθεῖ ν' ἀπαντᾷ εἰς τὸν Γεράρδον, ὅστις ἐζήτει πληροφορίας περὶ τῶν ἄλλοτε συναδέλφων αὐτοῦ. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔρθασαν εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Βαρὲν καὶ Μπαρμπὲ Δεζουῆ. «Ἤρεσκες πιστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν σου κατοικίαν, εἶπεν αὐτῷ ὁ Γεράρδος. Κ' ἐγὼ ἐζήτησα ἓν μικρὸν μέγαρον ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν συνοικίαν, εὗρον ὅμως κατάλληλον δι' ἡμᾶς εἰς τὴν ὁδὸν Βαλζάκ... Θὰ ἔλθῃς νὰ μᾶς ἴδῃς;» προσέθηκε λαμβάνων ἐκ τοῦ χαρτοφυλακίου του ἐπισκεπτήριον, ὅπερ ἔτεινε πρὸς τὸν Ἡλίαν. «Ἡ κυρία δὲ Βέλδ θὰ εὐχαριστηθῇ ὑπερβαλλόντως νὰ σᾶς ἐπανίδῃ, εἰμὶ βέβαιος περὶ τούτου, καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ αὐτὸς φίλος σου, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, δὲν ἔχει οὕτω;...» Καὶ λέγων ταῦτα ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ Ἡλία διὰ τῆς ἀποτόμου πως ἐκείνης χειρονομίας, ἥτις προσιδιάζει αὐτῷ. Ὁ Λαυρέντιος ἀπήντησε δι' ἑνὸς «μάλιστα» τόσον καταφατικοῦ καὶ ἐγκαρδίου ὅσον καὶ ἡ ἐρώτησις, εἶτα δὲ ἀπεχωρίσθησαν. «Κυρία δὲ Βέλδ;» ἀνελογίζετο ὁ Ἡλίας μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἀρχόμενος νὰ ἐνδύηται διὰ τὸν ἑσπερινὸν περίπατον· αὐτὸ ἦτο τὸ οἰκογενειακόν της ὄνομα: Κλάρα δὲ Βέλδ, ἄρα ὁ Γεράρδος ἦτο εἰλικρινὴς προσκαλῶν με νὰ μεταβῶ εἰς τὸν οἶκόν των... Πῶς ὅμως αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ εἶναι ἡσυχος εἰσάγων οὕτω ξένον ἐν τῇ μοναξίᾳ τῆς εὐτυχίας των; Ὁποίαν ἀρά γε θὰ μοὶ κάμῃ ὑποδοχήν; Διατί μὲ ἐπλησίασενἔχων τὴν φυσιογνωμίαν φίλου εὐτυχοῦς; διατί ἀνασυνιστᾷ ἀρχαίας σχέσεις, ὅταν αἱ ἀρχαῖαι αὗται σχέσεις δύνανται νὰ ἀποβῶσι θανάσιμοι δι' αὐτόν; Πῶς ἐτόλμησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Παρισίους ἐν ᾧ κινδυνεύουσι νὰ συναντήσωσι τοσαῦτα παλαιὰ βλέμματα; Ἡ γυνὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐγνώρισαν τόσον αἰδημόνως ἐπιφυλακτικήν, ἀπέβαλε λοιπὸν πᾶσαν τὴν λεπτότητα αὐτῆς; Εἶναι ἀρά γε εὐτυχεῖς;» Πᾶσαι αὗται αἱ ἐρωτήσεις προέβαλλον πρὸ τοῦ νεαροῦ ἀνδρὸς ἀρ' ἑαυτῶν καὶ ὡς συγκεχυμένα δεδομένα προβλήματος ψυχικοῦ, ὅπερ ὑπέθετε μᾶλλον ἢ ἔβλεπε καθαρῶς. Ἔπειτα ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· «Ναί· εἶναι βέβαιον ὅτι εἶναι εὐτυχεῖς, διότι ζῶσι, ζῶσιν... ἀλλὰ πῶς;...» Καὶ τὸ «πῶς;» τοῦτο συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν μετέβαινεν ὅπως δειπνήσῃ μετ' αἰσθήματος ἀνίας, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανικήσῃ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην μεθ' ὅλους τοὺς μαρμαρίνους ὤμους τῶν κυριῶν καὶ τὰ ἐκκεντρικὰ ἀνέκδοτα, ἅπερ διηγεῖτο εὐτράπελός τις τοῦ συρμοῦ. Ποσάκις ὅμως εἶχε παρατηρήσει εἰς συναναστροφὰς καὶ ἀκούσει παρομοίας ἱστορίας! Αἱ συναναστροφαὶ τὸν ἔπλησσον, ὡς κακῶς συντεταγμένη ἐφημερίς, ἀναγινωσκομένη ἅπαξ καὶ δίς καὶ τρὶς ἀπὸ τοῦ τίτλου μέχρι τῶν εἰδοποιήσεων πλήσσῃ ταξειδιώτην κεκλεισμένον ἐν σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ. «Τῇ ἀληθείᾳ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν ἐπανερχόμενος οἴκοι τὰ μεσάνυκτα ἐπενοχωρημένος μέχρι πνιγμοῦ ὑπὸ τῆς μονοτονίας τῶν συνεπαλλήλων, ἐὰν ἡ κυρία Ἱλδρῆ ἐγκατέλιπε τὰ πάντα διὰ νὰ μὴ μεταβῇ πλέον εἰς αὐτὰς τὰς συναναστροφάς, ἃς τὴν κατηγορῇ, ὅστις θέλει, ἐγὼ ὅμως τὴν ζηλεύω διὰ τοῦτο...». Καὶ μειδιῶν ἐπὶ τῇ ἐλαρρᾷ ταύτῃ σκέψει ἐβασάνιζεν ἀκουσίως ὅλως τὰς διαφόρους ὑποθέσεις, ἃς αὐτὸς οὗτος ἐσχηματίσεν ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῶν σχέσεων τῆς Κλάρας καὶ τοῦ Γεράρδου.

Οἱ ἠθικολόγοι παρετήρησαν πολλάκις,—χωρὶς ἐν τούτοις νὰ κατορθώσωσι νὰ διαζωγραφήσωσι καλῶς τὸ πρᾶγμα καὶ ὁρίσωσι τὰς αἰτίας,—τὸ ἑξῆς ὅτι, ἐξ ὅλων τῶν παθῶν ἡμῶν ἡ περιέργεια θνήσκει ἡ τελευταία, μάλιστα δὲ ἐκτρέφεται καὶ παρύνεται, ἐξ ἐκείνου ὅπερ τὰ ἄλλα πάθη ἀπολλύσιν· διότι ποῦ στρατολογεῖ τὸν μεγαλείτερον ἀριθμὸν τῶν πιστῶν αὐτῆς; Μεταξὺ τῶν γερόντων καὶ τῶν ἐστερημένων αἰσθημάτων ψυχῶν. Ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ βίος εἶναι λίαν ζωηρὸς δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ ἐρευνῶσι καὶ ἐξετάζωσι τὰς πράξεις ἑνὸς ἀδιαφόρου. Ἐὰν ὁ Ἡλίας Λαυρέντιος δὲν εἶχε τὴν καρδίαν αὐτοῦ προσωρινῶς κενὴν καὶ διαθέσιμον, θὰ ἐσκέπτετο ἧττον ἐπιμόνως τὴν κυρίαν δὲ Βέλδ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑβδομάδος, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν μετὰ τοῦ Γεράρδου συνέντευξίν του. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει οὐδὲν κακὸν αἴσθημα ἀμυδρᾶς ἐλπίδος ἐπιτυχίας ἀνεμιγνύετο εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ ταύτας, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει πόσον ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔμεινε νέος μολονότι οὐκ ὀλίγον διήνυσε βίον. Ἐν τῇ περιεργείᾳ, ἣν ἐνέπνεεν αὐτῷ ἐκείνη, ἣν ἐγνώρισεν ὡς κυρίαν Ἱλδρῆ δὲν περιεκλείετο ἡ κακοήθης ἐρώτησις, «διατί νὰ μὴ εἰμαι ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν του;...», ἐρώτησις ἐκδηλοῦσα τὸν μυστικὸν ψίθυρον τῶν πλείστων ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συναναστρέφονται γυναῖκα περὶ ἧς εἰσὶ βεβαιότατοι ὅτι ἡμαρτεν. Καὶ ὅμως—διότι καρδία εὐαίσθητος ἔτι τυγχάνουσα ἀφθονεῖ παρομοίων ἀντιθέσεων,—ἐὰν μὴ ἀνεμιμνήσκετο τῶν ὡραίων μαύρων ὀφθαλμῶν, τοῦ θείου μειδιάματος, τῆς χαριέσσης ὑπερηφανείας τῆς Κλάρας δὲν θὰ ἔκρουε τόσον ταχέως τὴν πύλην τοῦ μεγάρου, ὅπερ ὁ φίλος αὐτοῦ κατῴκει κατὰ τὴν ὁδὸν Βαλζάκ. Ὁ Ἀκιρὲς εἶχεν εἰπεῖ αὐτῷ: «Θὰ μ' εὕρῃς πάντοτε πρὸ μεσημβρίας...». Ἦτο λοιπὸν μόλις ἡ ἑνδεκάτη. Ὁ Ἡλίας διανύσας πεζῇ κατὰ μῆκος τὴν δενδροστοιχίαν τῶν Ἤλυσίων, ἦτο διατεθειμένος νὰ ἑρμηνεύσῃ κατὰ τὸν ρυθμὸν τῶν σκέψεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος αὐτὸν προβλήματος πᾶσαν παρατήρησιν, ἥτις θὰ ἐγίνετο αὐτῷ. Ἡ ὁπωσοῦν παράδοξος φυσιογνωμία τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐξελέξατο ὁ Γεράρδος πρὸς κατοικίαν, ἐγένετο αὐτῷ πρώτη ἀφορμὴ εἰς σκέψεις. Ἡ ὁδὸς ἐκείνη Βαλζάκ, ἄλλοτε ὁδὸς τοῦ Μόλου Μπωζόν, ὡς ἐκ τοῦ ἀρχαίου κήπου τῶν ἐκκεντρικοτήτων Μπωζόν, ἐπὶ τοῦ γηπέδου τοῦ ὁποίου ἀνεφύη κατὰ τὸ 1825, μετονομασθεῖσα εἶτα δενδροστοιχία Εὐτυχίας ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος κυρίας τινος Ἀμελέν, συζύγου ἑνός

(*) Ἴδε ἀριθμ. 2 σελ. 30—31.

τῶν ἐπὶ τῆς δενδροστοιχίας ἐκείνης ἰδιοκτητῶν, ὀφείλει τὴν νῦν ὀνομασίαν αὐτῆς εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Πατρὸς Γοριῶ* ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ 1850· αἱ διακυμάνσεις τοῦ ἐδάφους καθιστῶσιν αὐτὴν δυσδιάβατον ἐκ τοῦ πρὸς τὰ Ἰλύσια μέρους. Ἐν τῷ τμήματι ἐκείνῳ τῆς ὁδοῦ ὑψοῦνται πολλαὶ μετ' ἐπίπλων οἰκίαι, ἅς, ὡς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν μαρτυρεῖται, κρατοῦσιν ἄγγλοι ξενοδόχοι καὶ κατοικοῦσιν ἀποκλειστικῶς ἀγγλικαὶ οἰκογένειαι. Ἄλλαις λέξεσιν, οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ εἰσὶν ἀπόντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, διότι ὁ εἰς Παρισίους ἐρχόμενος Ἄγγλος ἐξέρχεται τοῦ δωματίου αὐτοῦ τῇ ὀγδόῃ πρωϊνῇ ὥρᾳ, καὶ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ μόνον κατὰ τὴν νύκτα· εἰς τὸ ἀπότομον λοιπὸν τῆς ἀνωφερείας ἢ εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ἐρήμων ἐκείνων ξενοδοχείων ἀποδοτέον τὴν γαλήνην τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἀνέρχεται οὕτω μέχρι τῶν ὁδῶν τοῦ λόρδου Βύρωνος καὶ τοῦ Σατωβριάνδου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ διαβάται ἐκεῖ εἰσι σπάνιοι, ὡς συμβαίνει ἐν ἐγκαταλελειμμένῃ πλατείᾳ ἐπαρχίας. Ὁ Ἠλίας Ἀκυρέντιος, ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ φίλου του προτιμήσει τῆς γαληνίου ἐκείνης γωνίας ἐν μέσοις τοῖς Παρισίοις τῆς πολυτελείας διεῖδε τάσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἀνάγκην ἀποχωρήσεως ἐκ τοῦ θορυβώδους κέντρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιθυμίας πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν θορυβώδη βίον. Καὶ αὐτὸ τὸ μέγαρον κείμενον, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνωφερείας, ἐχωρίζετο ἐκ τῆς ὁδοῦ διὰ κήπου. Ὅτε ὁ Ἠλίας ὤθησε τὸ φύλλον τῆς αὐλείου πύλης, ἀντήχησεν ἠλεκτρικὸς κωδωνίσκος, ἐφάνη δὲ ὁ Θυρωρὸς ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ δωματίου αὐτοῦ, ὅπερ κατεῖχε τὴν μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ κήπου, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἦν ὡρισμένη ὡς ἱπποστάσιον.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἱππικόμος ἠσχολεῖτο εἰς τὸ νὰ ἀφαιρῇ τὰ ῥάκια ἵππου, τοῦ ὁποίου ὁ ἱδρὼς ἐμαρτύρει ὅτι εἶχε διανύσῃ μακρὰν ὁδόν. «Ὁ Γεράρδος ἐξῆλθε, βλέπω, σήμερον τὸ πρωί, καὶ μόνος . . .» ἐσκέψατο ὁ Ἠλίας τὸν ὁποῖον ἡ ὀξυτάτη περιέργεια ὤθησε νὰ ἐπιθεωρήσῃ ἀμέσως τὸν οἶκον. Ἦτο κατοικία δυόροφος, ἧς προέκειτο περιστύλιον, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς προσόψεως ἐκτεινόμενον. Γελωτὸν μακρὸν ὡς τὸ περιστύλιον ἐσχημάτιζεν εἶδός τι ἰδίου πρὸς περίπατον χώρου. Εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα διηνοίγοντο δύο θύραι. Ἡ ἀριστερᾷ κειμένη, δι' ἧς ὑπηρέτης εἰσήγαγε τὸν Ἠλίαν ἀφοῦ διεβίβασεν ἐπισκεπτήριον αὐτοῦ εἰς τὸν Γεράρδον, μετεσχημάτιζε τὸ ἰσόγειον πάτωμα εἰς διαμέρισμα ὅλως ἀνεξάρτητον. Ἐνῷ ἡ δεξιᾷ κειμένη, ἔσωθεν κλειομένη, ἐδείκνυε τῷ παρατηροῦντι κλίμακα ἐπεστρωμένην τάπητι καὶ ἐξυπηρετοῦσαν τοὺς δύο ἀνωτέρους ὀρόφους. Τὸ περίτεχνον τοῦτο δείγμα χωρισμοῦ βίου παρέσχεν εἰς τὸν ἐπισκέπτην ἰσχυρότερον ἐνδιαφέρον, αὐξήσαν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ δωματίου εἰς ὃ εἰσῆλθεν ἀφοῦ διῆλθε σκοτεινὸν διάδρομον. Ἦν ἐκεῖ ὁ κοιτὼν τοῦ Γεράρδου. «Μὲ συγχωρεῖς, εἶπεν οὗτος, διότι σὲ ὑποδέχομαι ἐδῶ, διότι ἐξέρχομαι ἀπὸ τὸ λουτρόν . . . εἶμαι συνειθισμένος νὰ κάμνω πάντοτε ψυχρολουσίαν μετὰ τὴν ἱππασίαν . . . εἶναι ὁ κανὼν τῆς ὑγιεινῆς μου. Νομίζω ὅτι θ' ἀποθάνω ἐὰν δὲν κάμνω βιαίαν ἄσκησιν . . . Πόσον εἶσαι καλὸς ποῦ ἦλθες! . . .» Καὶ λέγων ταῦτα ἐνεδύετο πρωϊνὴν ἐνδυμασίαν ἐκ λευκῆς φλανέλλας. Ὁ Ἠλίας, τοποθετηθεὶς ἤδη παρὰ τὴν ἑστίαν παρατηρεῖ αὐτόν, εὐκίνητον καὶ ῥωμαλέον, μετὰ τῆς ζωηρᾶς ἐκ τοῦ ζωογόνου ἀέρος καὶ τοῦ λουτροῦ φυσιογνωμίας. Αἱ ἐλάχισται κινήσεις τοῦ σώματος ἐκείνου ἀπεκάλυπτον τὸν σθεναρὸν ἄνδρα, φύσει γεννηθέντα ὅπως εὐκόλως προβαίνῃ εἰς γενναίας φυσικὰς δαπάνας, ἐνῷ αὐτὸς εἶχε τὰ μέλη λεπτά, τὸ δὲ νευρικὸν αὐτοῦ σαρκίον ἦν πεπλασμένον διὰ τὸν ρεβασμὸν καὶ τὸ πάθος. Καὶ ἐξετάζων τὸν κοιτῶνα ἐσκέπτετο ὡς ἑξῆς· «Ὕστερον ἀπ' αὐτὰ ποῦ βλέπω, εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ τις τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας;»

(Ἀκολουθεῖ). Α. ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Η ΑΡΑ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΟΣ.

Ἤδη ὁ μέλας τῆς νυκτὸς πέπλος τὴν ὑπνώττουσαν φύσιν περιεκάλυπτε καὶ ἡ ἀρκὰ τοῦ ἀνέμου πνοή, μετὰ τοῦ ῥόχθου τῶν κυμάτων μελαγχολικὴν ἁρμονίαν ἀποτελοῦσα, τὸν ὕπνον αὐτῆς ἐβουκόλιζε. Ἐν τῷ κατωτάτῳ ὀρόφῳ τοῦ ἐπὶ τῆς γραφικῆς παράλου ἱδρυμένου οἰκίσκου ἔκαιεν ἀμυδρὸς λύχνος, λάμπων ὡς δακρυόεις ὀφθαλμὸς ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας· καὶ μελανόπεπλος ὡς ἡ νύξ, ὀχρὸς ὡς τοῦ λύχνου τὸ φῶς, μητρυιὰ ἀπέναντι παιδικῆς κοιτίδος καθημένη ἔρριπτεν ἐπ' αὐτῆς τὸ βλοσυρὸν βλέμμα της. Ἐν τῇ κοιτίδι ἐκείνῃ ἀγγελόμορφος πεντάετις κόρη τὸν γλυκὺν τῆς ἀγνότητος ὕπνον ἐκάθευδεν, ἐνῷ οἱ λευκόπτεροι ὄνειροι ἄνωθεν αὐτῆς ῥιπταζόμενοι, ἔρριπτον ἐπ' αὐτῆς ἀοράτως λαμπριζούσας ψεκάδας χρυσοῦ καὶ ἄνθη ἐντὸς μαγικῶν λειμώνων βλαστήσαντα. Κοιμοῦ, κοιμοῦ, παιδίον, ἀγνὲ ἄγγελε ἄρτι κατελθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἔτι τῆς πολυταράχου τοῦ βίου σκηνῆς εὑρισκόμενε· καὶ ὡς ἡ ἑσπερία αὔρα βαυκαλίζει τὰ ῥόδα κλίνοντα τὴν καλλίχρουν κόρην ἐπὶ τοῦ στελέχους των, οἱ χρυσοὶ ὄνειροι ἂς βαυκαλίζωσι τὸν ἄφρονταν ὕπνον σου . . . Ἀλλ' οὐχί! τρέμε δύστηνον ῥόδον . . ἰδοὺ ἡ λαίλαψ ἀγρίως ἐγγύς σου μυκωμένη ἀπειλεῖ νὰ σὲ καταρρίψῃ τοῦ δροσοβλήτου στελέχους σου. Ἰδέ την, εἶνε ἐκεῖ ἡ λαίλαψ, παρὰ τὴν κοιτίδα σου, καὶ ἔχει μορφὴν γυναικός . . εἶνε ἡ μητρυιά σου. Καὶ ἡ μητρυιά, ἡ βλοσυρῶπις γοργών, ἔχουσα τὴν ψυχρὰν καλλονὴν μαρμαρίνου ἀγάλματος, ἐγερθεῖσα, ἔκυπτεν ἤδη ἐπὶ τοῦ λίκνου, ἐν ᾧ ἡ μεγεθυνομένη αὐτῆς σκιά, πίπτουσα ἐπὶ τοῦ τοίχου, παρίστα μορφὴν ἀπειλητικοῦ φάσματος. Εἰς τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς θέσιν τοῦ μειδιῶντος Χερουβὶμ, ἐν μέσῳ τῶν ὀνείρων, αἱ ὀφρύες αὐτῆς

συνεσπάσθησαν, τὸ μέτωπον ἐρρυτιδώθη καὶ τὰ στυγνὰ αὐτῆς χείλη ἐψιθύρισαν: «Κοιμᾶσαι, κατάρατος ὑπαρξις, μικρὲ δαίμον προορισθεὶς ἵνα σπείρῃς ἐν τῷ οἴκῳ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἔριδα . . καὶ ἐν τούτοις εἶνε ὡραία, φεῦ! ὡραιοτέρα τῆς θυγατρός μου . . καὶ ἴσως ὅταν ἀμφότεραι αὐξηθῶσιν, ὅταν ἀμφότεραι φθάσωσι τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ὁ ἀπενέζων αὐτὰς, ἀποστρέφων ἀδιαφόρως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς θυγατρός μου, θὰ προσηλῷ αὐτοὺς ἐπ' ἐκείνης, καὶ μεθυόμενος, μαγευόμενος ὑπὸ τοῦ κάλλους της, θ' ἀνακράζῃ: «ὦ, πόσον ὡραία εἶνε!» καὶ ἴσως, ἴσως, ἀφ' οὗ τῇ ἁρπάσῃ τὸ ἥμισυ τῆς πατρικῆς περιουσίας καὶ τῶν πατρικῶν θωπειῶν θὰ κατορθώσῃ ν' ἀπολακτίσῃ αὐτὴν καὶ νὰ καταλάβῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ἐπίζηλον θέσιν ἣν δι' αὐτὴν προορίζω! . . Θεέ, διατί ἔσπειρας τὴν ἀκανθαν ταύτην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ τέκνου μου; Ἀλλ' ὄχι, ὄχι, ὀχλαρὰ ἀκανθα, ὄχι, χαμαίζηλος παρακυὰς, δὲν θὰ διστάσω νὰ σὲ ἀποσπάσω ἐκ τοῦ σκιεροῦ τῆς οἰκογενείας δένδρου, ὅπερ σὲ τρέφει διὰ τῆς ἰκμάδος καὶ σὲ στεγάζει διὰ τοῦ φυλλώματος αὐτοῦ . . Δὲν θὰ διστάσω νὰ σὲ βυθίσω εἰς ὕπνον βαθύτερον καὶ ζοφερώτερον ἐκείνου ὃν τώρα καθεύδεις!» Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μελάμπτερος νυκτοκόραξ ἔξω τῆς ἀνοικτῆς θυρίδος ἀρεὶς μονότονον κρωγμὸν ἀπέπτη θροῶν πρὸς τὰ ὕψη ὡσεὶ ἐν· ἀναγγείλῃ τῷ Πλάστῃ τὰς ἀπειλητικὰς φράσεις ὧν παρέστη αὐτόκωος. Ὑπὸ πνοὴν ἀνέμου τὸ φῶς τοῦ λύχνου ἐρρίγησε πνευσιῶν, οἱονεὶ φρίσσων ἐν τῇ ἀγρίᾳ ἐκείνῃ σκηνῇ, τὸ δὲ κοιμώμενον παιδίον συνεστράφη, αἰφνιδίως ταραχθέν. Μὴ ἄρα ἤκουσε τὰς ἀπειλὰς τῆς μητρυιᾶς, ἢ μὴ καὶ ἡ προσπέλασις αὐτῆς μόνη ἤρκει νὰ ῥυγαδεύσῃ τὰς τερπνὰς τῶν ὀνείρων εἰκόνας ἀπὸ τῶν ὀμμάτων καὶ τὸ μειδίαμα ἀπὸ τῶν χειλέων του;

Μὴν δὲν παρῆλθεν ἔτι ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἐκείνης καὶ ἡ ἀγγελόμορφος κόρασις κατέκειτο ὠχρὰ ἐν τῷ φερέτρῳ· εἶχεν ἐκπνεύσει τὴν παρελθοῦσαν νύκτα καὶ ἡ ἄσπιλος αὐτῆς ψυχὴ, μιχθεῖσα μετὰ τῆς λειμωνιάδος αὔρας, ἐπτερύγισεν ἐλαφρὰ πρὸς τὸν Ὕψιστον. Κατὰ τὴν ἄνοδον αὐτῆς εἰς τὴν Ἠδὲμ οἱ οὐρανοὶ ἐμειδίασαν, οἱ ἀστέρες ἐσελάγισαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἄγγελοι τῇ ἔψαλαν ἐναρμονίως τὸ «ὡς εὖ παρέστης»· δύο δὲ λευκόπτεροι χρυσαλίδες, λάμπουσαι ὡς ἡ ἡλιακὴ ἀκτίς, ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ χωματίνου σωροῦ ἐν ᾧ ἐτάφη ὁ ἀρτίδρεπτος τοῦ ῥόδου κάλυξ.

Νὺξ ἤδη ἐγένετο, καὶ ἡ μητρυιὰ ῥιφθεῖσα ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπιζητεῖ μάτην τὴν γλυκεῖαν τοῦ Μορφέως ἀνάπαυσιν· ὁ πτεροέις οὗτος θεὸς ἀποτρεπιαζόμενος, φαίνεται, τὴν μέγιστον ἐκείνην, ἀπέπτη μακρὰν αὐτῆς. Τρέμε, τάλαινα! Θάνατον ἢ βρᾶδιν θὰ συντρίβῃς ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἰδίου ἐγκλήματος· διότι δὲν σιγᾷ τὸ συνειδός, διότι ἀγρυπνεῖ ἡ Θεία Δίκη! . . . Ἀλλὰ τίς πέριξ ὑπόκωφος γίνεται ψίθυρος; μὴ εἶνε ἡ αὔρα πνέουσα διὰ τῶν φύλλων;—Οὐχί! εἶνε ὁ θροῦς προστριβομένης ὀθόνης· εἶνε τὸ λαθραῖον βῆμα ὀχροῦ φάσματος, ὅπερ, ἐκ τοῦ τάφου ἀναδύσαν ἤδη πρὸ αὐτῆς ἐμφανίζεται· ἰδού, τὴν παρατηρεῖ ἀγρίως διὰ τῶν ἀτενῶν ὀφθαλμῶν, ἀπαισίως στιλβόντων ἐν τῷ σιγαλῷ ἐρέβει . . ὦ, ῥρίκα, ῥρίκα! εἶνε τὸ ῥάσμα τῆς μητρὸς ἧς τὸ τέκνον, πρὸ εἰκοσιτετραώρου μόλις, ἡ δολοφόνος αὐτῆς χεὶρ Ἅιδὴ προέπεμψε· καὶ ἔρχεται νὰ τὴν ἀπειλήσῃ, καὶ ἔρχεται νὰ τὴν καταρασθῇ! . . .—«Ἐρινύς, τί ἔκαμες τὸ τέκνον μου; τί σοι ἔπταισε τὸ ἀθῶον πλάσμα ὅπερ ὁ Θεὸς σοι ἐνεπιστεύσατο καὶ τὸ ἐνέβαλες τοσοῦτο προώρως εἰς τὰ παγερὰ τοῦ μνήματος σκότη; Θηριόκαρδε γύναι, ἐθανάτωσας τὸ τέκνον μου· εἴθε καὶ σὺ ν' ἀποθάνῃς ὑπὸ τῆς χειρὸς ἐκείνης ἣν ἔφερες εἰς τὸν κόσμον!» Καὶ ἡ νυκτίφοιτος σκιὰ ἀποσύρεται βραδεῖ βήματι, διευθύνουσα ἔτι ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀπειλητικὴν τοῦ βλέμματός της κάτινα. Τρέμει ὡς φύλλον ἡ δολοφόνος μητρυιὰ καὶ ῥιγιοῦσα ὀρθοῦται ἡ κόμη της· ὁ αὐτὸς δὲ ἀγγελιαφόρος νυκτικόραξ ἀφίπταται καὶ πάλιν πρὸς τὸν Θεὸν ἵνα αὐτολεξεὶ ἀπαγγείλῃ εἰς τὰ ὦτα Αὐτοῦ τὴν ἀρὰν τοῦ φαντάσματος.

Εἴκοσιν ἔτη, ταχέως διαῤῥεύσαντα, ἐτάφησαν ἐν τῇ ἀχανεῖ τοῦ παρελθόντος ἀβύσσῳ. Ὁ λευκὸς παράλιος οἰκίσκος δεσπόζει ἔτι τὴν χιονώδη αὐτοῦ λευκότητα καὶ αἱ ὑψικάρανοι δρῦς, αἱ δίκην τεραστίων ἀλεξηλίων σκιάζουσαι αὐτόν, εἰσὶν ἐπίσης θαλαραί, ἐπίσης εὔφυλλοι ὡς πρότερον. Ἀλλὰ τίς, ἐν τῇ παρὰ τὴν θυρίδα ἀτρεμεῖ καθημένῃ ῥικνῇ καὶ πλήρει ῥυτίδων γραΐᾳ δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πρὸ εἰκοσαετίας νεαρὰν καὶ ἀκμαίαν γυναῖκα, τὴν μητρυιάν, ἧς ἡ θρασεῖα χεὶρ ὑπὸ μανιώδους οἴστρου ὠθουμένη δὲν ἀπεδειλίασε πρὸ τοῦ ἐγκλήματος; Ἐν τούτοις εἶνε ἐκείνη· αἱ τρίχες αὐτῆς ἐλευκάνθησαν, τὸ μέτωπον αὐτῆς ἐρρυτιδώθη μᾶλλον ὑπὸ τῶν πικρῶν τοῦ συνειδότος ἐλέγχων ἢ ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου παροδοῦ τῶν ἐτῶν. Ἤδη δέ, ἐπὶ τῆς ἀπεράντου γλαυκῆς θαλάσσης τὸ βλέμμα πλανῶσα, ἀναπολεῖ σύννους, τὸ παρελθόν· τὴν νεότητα αὐτῆς ταχέως ἀποπτᾶσαν, τὴν εὐτυχίαν αὐτῆς ἐσαεὶ κατεποθεῖσαν ὑπὸ μνήματος, ὅπερ ὁ ἴδιος αὐτῆς βραχίων ὤρυξεν, ἄνευ λογισμοῦ δι' ἑαυτήν, ἄνευ οἴκτου διὰ τὸ θῦμά της· ἀναπολεῖ τὸ πρὸ εἰκοσαετίας διαπραχθὲν κακούργημα, τὴν ὀπτασίαν, τέλος, τῆς φοβερᾶς ἐκείνης νυκτὸς, καὶ εἰς τὴν ἀνάμνησιν ταύτην ἐλιγγιᾷ ἡ δύστηνος! . . ἀλλ' εἰς τὰς φοβερὰς ταύτας βασάνους καὶ ἑτέρα θλῖψις προστίθεται· ἡ περικαλλὴς αὐτῆς θυγάτηρ, ἀνθηρὰ ὡς ἡ Ἥβη, ἐστὶ διαγεγραμμένη ἐκ τῆς βίβλου τῆς ἀνθρωπότητος· ἀλλὰ δὲν εἶνε νεκρὰ· εἶνέ τι χεῖρον τούτου· εἶνε παράφρων. Ἡ ὡραία ἐκείνη παρθένος, ἥτις μέχρι τοῦδε συνέλεγε τὰ ἄνθη τοῦ μαΐου της ἐπὶ τῆς παραλίας φαιδρὰ καὶ λευκόπτερος ὡς Νάϊς, ἀπὸ ἔτους προσεβλήθη ἀπροόπτως ὑπὸ νοσητικῆς παθήσεως, ἀνιάτου κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν. Ἤδη ἐπὶ τῶν ποτὲ ὡραίων αὐτῆς ὀφθαλμῶν δὲν λάμπει πλέον ἀκτὶς διανοίας οὐδὲ κατοπτρίζεται ἡ ψυχή· δὲν

δρέπει πλέον ἄνθη· ἀτενίζει αὐτὰ ἀμερίμνως διαβαίνουσα, πλὴν περιπαθῶς τρόπον τινὰ ἀτενίζει τὴν θάλασσαν οἱονεὶ πεθοῦσα νὰ ῥιφθῇ εἰς αὐτήν.. Φεῦ! τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ταλαίνης κόρης οὐδόλως ἐξισφάλισε τὸ ἔγκλημα τῆς μητρός.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὀξὺς καγχασμὸς ἀνέκραξε τοὺς ζοφεροὺς τῆς γραίας λογισμούς, ἥτις, στραφεῖσα, παρετήρησε τὴν θυγατέρα αὐτῆς καθημένην ἐπὶ τῆς χλοερᾶς ἄκρας καὶ ἡδονικῶς παρατηροῦσαν μεγάλην μάχαιραν, ἣν ἐκράτει καὶ ἥτις προφανῶς, ἦν τὸ μόνον αἴτιον τῆς ἄφρονος αὐτῆς φαιδρότητος. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς παρεφρόνησε δὲν ἔπαυε ζητοῦσα παρὰ πάντων μάχαιραν, δι' ἧς, ἐν τῇ ἀπονοίᾳ αὐτῆς, ἐμελέτα ν' αὐτοκτονήσῃ. Εἰς τὸ θέαμα τοῦτο ἡ μήτηρ ἔντρομος σπεύδει πρὸς τὴν νεάνιδα κράζουσα:

— Πρὸς Θεοῦ, κόρη μου! δός μοι αὐτὸ ὅπερ κρατεῖς εἰς τὴν χεῖρα!

Ἀλλ' ἡ παράφρων ἀπαντᾷ μειδιῶσα ἀταράχως:

— Κόρη μου!.. τί εἶπε: κόρη μου; τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη; ἰδέ, ἰδέ, πόσον ὡραία στίλβει ἡ μάχαιρά μου ὑπὸ τὸν ἥλιον· πόσον καλῶς ἡ αἰχμή της θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στῆθός μου.

Καὶ ταῦτα λέγουσα προσπαθεῖ νὰ ἐμπήξῃ τὴν μάχαιραν ἐν τῷ στήθει αὐτῆς. Εἰς δὲ τὸ ἀπεγνωσμένον τῆς μητρὸς κίνημα ὅπως τὴν ἀναρπάσῃ ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἡ κόρη παροργίζεται, τὸ ὄμμά της ἀστράπτει κίρνιδίως, καὶ φοβερὰ ἐν τῇ ἀπονενοημένῃ ὀργῇ της, ταχεῖα ὡς ἡ τὰ οὐράνια νέφη σχίζουσα ἀστραπή, ἐμπήγνυσι τὸ φονικὸν ὄργανον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκείνης, παρ' ἧς ἔλαβε τὴν ζωήν!. Ἡ ἀρὰ τοῦ φαντάσματος ἐξεπληρώθη.

Ὅτε δὲ ἡ ἡριγένεια ἐπεχρύσωσε διὰ τῶν πρώτων αὐτῆς λαμπηδόνων τὸ ἀργυροῦν τῆς θαλάσσης κάτοπτρον καὶ ἐρρόντισε δρόκα σπινθηριζόντων μαργαριτῶν ἐπὶ τῶν εὐθαλῶν τῆς παραλίας μύρτων, μελάγχολος ἀηδών, ὑπὸ τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῆς παρὰ τὸν λευκὸν οἰκίσκον δρυὸς ἐστεγασμένη, ἐτόνιζε παθητικὸν ἐλεγεῖον διὰ τὴν περικαλλῆ τῆς παρόλου ἐκείνης Ναϊάδα, ἧς τὸ πτῶμα ὡς ἀγκάλη μητρὸς τὸ ἀείρουν κῦμα ἤδη περιέπτυσσεν. Ἡ παράφρων μητροκτόνος, φέρουσα ἔτι τὴν μάχαιραν εἰς τὴν χεῖρα καὶ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, εἶχε ῥιφθῇ ἀσυναισθήτως εἰς τὰ πρὸ τῶν ποδῶν της παφλάζοντα κύματα.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ Α. ΠΡΕΣΒΕΙΩΤΟΥ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Συνεδρία τῆς 2 νοεμβρίου.

Τῇ παρελθούσῃ δευτέρᾳ ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῶν ἐπὶ τῷ θέρει διακοπεισῶν ἑβδομαδιαίων τακτικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου, προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Ἀναστασίου Χρηστίδου, ἰατροῦ.

Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν περιλήψεως τῆς ἑλληνογραφίας καί τινας παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῆς, ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως στηθῇ ἡ προτομὴ τοῦ ἀοιδίμου ἱδρυτοῦ καὶ προέδρου τοῦ Συλλόγου Ἡροκλέους Βαπτάδου τιμῆς ἕνεκεν, ἀφ' ὧν οὗτος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως ἐμόχθησεν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ ἀναγραφῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ στήλῃ τῶν μεγάλων δωρητῶν, δωρησαμένου τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ καὶ ἰδιαίτερον ἀγῶνα κατατήσαντος.

Ἐν τέλει ὁ κ. Μανουὴλ Ι. Γεδεὼν ἀνακοινοῦται «Ἀνέκδοτον ὑπόμνημα περὶ Θεοδώρου τοῦ ἀρχαιοτέρου κτίτορος τῆς μονῆς τῆς Χώρας». Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εὕρηται ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἐν ᾧ φέρεται ἡ βιογραφία Θεοδώρου κτίτορος τῆς Μονῆς τῆς Χώρας.

Ὁ βιογράφος τοῦ ὁσίου Θεοδώρου λέγει ὅτι καὶ ἄλλοι ἐπιχειρήσαντες τὴν συγγραφὴν τῆς βιογραφίας ἔλιπον ἡμιτελὲς τὸ ἔργον. Κατ' αὐτὸν ὁ ὅσιος Θεόδωρος ἦν 53 ἐτῶν ὅτε ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς, τότε δὲ περίπου ἀφίκετο ἐκ τῆς Ἀγίας Πόλεως ὁ ὅσιος Σάββας (530), συνεπῶς ὁ κτίτωρ τῆς Χώρας ἐγεννήθη περὶ τὰ 477, καὶ ἦν θεῖος τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας. Ὁ τόπος, ὅπου νῦν ἡ Μονὴ ἐκαλεῖτο τὰ Χαριστίου, ἐξ οὗ καὶ ἡ πύλη τοῦ τείχους (Ἐδιρνέκαπι) πύλη Χαριστίου, εἶχε δὲ μικρὸν ναΐσκον μετὰ κελλίου. Ὁ Θεόδωρος ἤγειρε τὴν Μονὴν ἔχων ὑπ' αὐτὸν 12 μοναχούς, κρημνισθεῖσαν δὲ κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 557 ἤγειρε πάλιν περικαλλῆ, δαπάναις τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, μετὰ ναῶν τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου καὶ τῶν 40 Μαρτύρων, ὡς καὶ Ξενῶνα πρὸς περίθαλψιν τῶν τὰς ὄψεις πεπηρωμένων. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 568, ἡγούμενος διατελέσας ἐπὶ 38 ἔτη, καὶ καταλιπὼν διάδοχον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Θεόπλαστον. Περίεργον ὅτι ἡ βιογραφία αὕτη λέγει ὅτι τῆς κωδικοποιήσεως τῶν νόμων κατήρξατο αὐτὸς ὁ Ἰουστῖνος συμβασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν νόμων ὠνομάσθη «Νέα Κέλευσις τῶν βασιλευόντων».

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΕΝ ΦΑΝΑΡΙΩ.

Συνεδρία τῆς 1 νοεμβρίου.

Ἡ γενικὴ συνεδρία τῆς κυριακῆς, 1 νοεμβρίου, ἐγένετο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Γ. Π. Βεγλερῆ, προέδρου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, καθ' ἣν ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τῆς 20 σεπτεμβρίου καὶ 25 ὀκτωβρίου. Τῇ 2 μ. μ. ὥρᾳ, ἄρχεται ἡ συνεδρία τῶν τμημάτων, ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Dr Mordtmann, προέδρου τῆς Ἑταιρείας, καὶ λήγει αὕτη τῇ 4, παρόντος ἀκροατηρίου πολλοῦ, ἐν ᾧ καὶ οἱ σεβ. μητροπολῖται πρώην Βόσνης, Ἀγχιάλου, Ἐρτεκίου καὶ Στρωμνίτζης, καὶ δύο τῶν διερμηνέων τῆς Σερβικῆς πρεσβείας. Ὁ κ. Ἐλ. Τακπινὸς ἀναγινώσκει «Περὶ τοῦ Βοσταντζίκ, ἐφ' ᾧ ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ἀναγνόντι καὶ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως συντόνως μελετηθῶσι τὰ βιθυνικὰ προάστεια τῆς Κων)πόλεως. Ὁ κ. Μ. Ι. Γεδεὼν ὑποβάλλει ἀκολούθως «Σύμβασιν διομολογηθεῖσαν μεταξὺ τοῦ Μιλόσχη Ὀβρένοβιτς καὶ τοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως περὶ τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας», περιέχουσαν διαφοράς τινας πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, ἐν καὶ τὸ παρὰ Μ. Ι. Γεδεὼν ἔνα ἀθετικὸν καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ τὴν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Μιλόσχη πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον Ε'. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Α. Γ. Μοστρᾶτος δίδωσι συνοπτικὴν περίληψιν ἐξ ἢ ἑπτὰ βιβλίων, γερμανιστὶ γεγραμμένων καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐκδοθέντων δὲ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη. Τέλος ὁ κ. Β. Α. Μυστακίδης ὑποβάλλει μικρὸν ὑπόμνημα «Περὶ τῆς πνευματικῆς ἐν Καισαρείᾳ καταστάσεως ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» καὶ κοινοποιεῖ δίπλωμά τι τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σχολῆς, περιέργου τύπου. Ζητεῖ δὲ τὴν ἄδειαν νὰ δημοσιεύσῃ τοῦτο διὰ τοῦ «Νεολόγου» καὶ ἡ ἄδεια χορηγεῖται. Σπουδαιοτάτη κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας συζήτησις ἦν: ἂν τὰ σήμερον ἐν Κων)πόλει παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἁγιάσματα δύνανται νὰ χειραγωγήσωσιν ἡμᾶς πρὸς ἀνεύρεσιν βυζαντινῶν ναῶν. Ὑπεβλήθησαν ἐγγράφως γνῶμαι τῶν κκ. Ἠλ. Ἀλεξανδρίδου καὶ Ι. Μηλιοπούλου, προφορικῶς τῶν κκ. Mordtmann, Ταπεινοῦ, Βεγλερῆ καὶ Γεδεών. Ἡ συζήτησις ἐξακολουθήσει ἐν ἑτέρᾳ συνεδρίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων γνωμῶν, ὧν περίληψιν ἐγκαίρως θέλομεν χορηγήσει.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΑΔΡΙΑΝΗ ΛΕΚΟΥΒΡΕΡ. — *Θέατρα Παγκάλου.* — *Θέατρα Βυζελλῶν.* — *Νρωνικά.*

Ἐξακολουθοῦμεν τὸν περὶ Ἀδριανῆς Λεκουβρὲρ λόγον. Εἴπομεν ἐν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ὅτι ἡ διάσημος τραγῳδὸς εἰς οὐδεμίαν ἐβρίπτησε σχολὴν καὶ ὅτι ἦν α ὐ τ ο δ ί δ α κ τ ο ς. Τοιαύτη λοιπὸν οὖσα ἐμορφώθη διὰ τῆς ἀναγνώσεως, διὰ τῆς μελέτης καὶ μετριοφρόνως τὸν νοῦν προσέχουσα εἰς τὰς γνώμας τῶν ἐπαϊόντων. Ὁ ἐκδότης τῶν ἐπιστολῶν αὐτῆς κ. Monval, οὗ ἐμνήσθημεν ἤδη, τὸ ἑξῆς ἀναγράφει διδακτικώτατον ἀνέκδοτον περὶ αὐτῆς.

Ἐνῶ ὅλη ἡ πλατεῖα τοῦ θεάτρου μανιωδῶς ἐκρότει τὰς χεῖρας ἐραστὴς τις τῆς σκηνῆς, μεμονωμένος ἐν τινι γωνίᾳ θεωρείου, ἠρώτα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ λέγῃ σιγηλῶς: «Καλὸν τοῦτο! (Bon cela)», τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ χρόνου ἐτήρει σιγήν. Ἡ Ἀδριανὴ ἀντελήφθη τῆς ἐξαιρέσεως ταύτης. Ὁ ἐραστὴς δὲ τοῦ θεάτρου ἦν τῶν ἐπισήμων, ἦν ὁ Dumarsais, διασημότατος τότε, ὃν ὠνόμαζεν φιλόσοφον. Ἡ Ἀδριανὴ παρεκάλεσεν αὐτὸν εἰς δεῖπνον καὶ κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἐξηγήσεις. Οὗτος δὲ εἶπεν·

«Ἔχει καλῶς, δεσποινίς, μάθετε, λοιπόν, ἀφ' οὗ διατάσσετε τοῦτο, ὅτι οὐδέποτε ὑποκρίτρια, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἀπέδειξε μείζονας ἀρετὰς τῶν ὑμετέρων, ἵνα δὲ ὑπερβῆτε πάσας τὰς προγενεστέρας ὑμῶν, λείπεται ὑμῖν νὰ δῶτε τὴν ἀπαιτουμένην βαρύτητα εἰς τὰς λέξεις, ἀναλόγως τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκφραζομένων ἐννοιῶν καὶ ὡς προσήκει πρὸ παντὸς τῷ ὑμετέρῳ στόματι».

Ἄνευ δέ τινος δυσαρεσκείας ἀποδεξαμένη τὰς παραινήσεις τοῦ σοφοῦ ἡ ἐπίδοξος ὑποκρίτρια ἀνεφώνησεν·

«Ἄ! κύριε, μεγίστην θὰ ὤφειλον ὑμῖν χάριν ἐὰν συγκατεθαίνετε νὰ με καταστήσητε ἱκανὴν νὰ διορθώσω τὴν ἐλλειψίν μου ταύτην. Τίς δ' ἰρῶν κρείττων ὅπως μοὶ παράδῃ τὴν μεγάλην ταύτην ὑπηρεσίαν;»

Ἡ Ἀδριανή, λοιπόν, ὑφήρμοζεν ὅπερ ὁ Σαίξπηρ διὰ τοῦ Ἀμλέτου συμβουλεύει τοῖς ὑποκριταῖς διὰ τῶνδε: «ἂν μεθ' ὑπερβολῆς ἢ ἐλλιπῶς παραδίδῃς ταῦτα, θὰ προκαλέσῃς μὲν τὸν γέλωτα τῶν ἀμαθῶν, θὰ δυσαρεστήσῃς ὅμως τοὺς εἰδήμονας· ἡ δὲ κρίσις ἑνὸς τοιούτου πρέπει νὰ ἔχῃ διὰ σὲ πλειότερον κῦρος ἢ ὁλόκληρον θέατρον κοινῶν θεατῶν. Ὦ! εἶδον ὑποκριτὰς παραστένοντας, καὶ ἐκθύμως μάλιστα ὑπ' ἄλλων ἐπαινουμένους οἵτινες, Θεέ, συγχώρησόν μοι! οὔτε προφορὰν, οὔτε βάδισμα χριστιανῶν, οὔτε εἰδωλολατρῶν, οὐδὲ ἀνθρώπων εἶχον, καὶ οἵτινες μετὰ τόσου κόπου ἐθάδιζον καὶ ὠρύοντο, ὥστε ἐνόμισα ὅτι βαναυσουργός τις τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φύσεως ἀποπειραθεὶς νὰ κατασκευάσῃ ἀνθρώπους, κατεσκεύασεν αὐτοὺς ἀτελῶς, τόσον αἰσχρῶς ἐμιμοῦντο τὴν ἀνθρωπότητα». Ἡ Ἀδριανὴ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὰς γνώμας τῶν ἐπαϊόντων καὶ κατώρθωσεν οὐδεμίαν τῶν κακιῶν, ἐξ ὧν ἀναγράφονται ἐν τῷ κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Δαμιρίζη χωρίῳ τούτῳ τοῦ Ἀμλέτου, νὰ ἔχῃ. Αὕτη πᾶσαν τὴν μέχρις αὐτῆς κρατοῦσαν ὑπερβολὴν ἀπετάξατο, διαπράξασα ἀληθῆ ἐπανάστασιν ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ. Ἡ ἐπανάστασις δ' αὕτη κυρίως ἐστίν, ὅτι ἡ Λεκουβρὲρ ὡμίλει ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς ὡμίλουν πάντες οἱ ἄνθρωποι, ὡμίλει τὴν τραγῳδίαν κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Δουμᾶ, οὐδαμῶς ἀπήγγελλεν αὐτὴν κατὰ τὴν τότε κρατοῦσαν συνήθειαν, κατὰ δὲ τὴν φράσιν τοῦ Janin, ἐποιήσατο λόγον ἁπλοῦν ὡς τὸ Κ α λ η μ έ ρ α (Bonjour). Μὴ ἀφιστάμενη δὲ τοῦ φ υ σ ι κ ο ῦ (naturel), ἀπέφευγε τὴν ἁπλῆν ἀπομίμησιν τῆς φύσεως (nature). «Ἐγένετο, ὡς λέγει ὁ Sarcey, φυσικὴ χωρὶς νὰ ᾖ, ὡς λέγομεν σήμερον, φ ύ σ ι ς (nature)». Ἕτερος δὲ νεώτερος κριτικὸς λέγει: Mlle Adrienne Lecouvreur προσεπάθει νὰ ᾖ φυσικὴ χωρὶς νὰ θυσιάζῃ τὸ ἁπλοῦν (simple.=κατὰ τὴν σημερινὴν κριτικὴν γλῶσσαν nature). Αὕτη ἀπέφευγε μὲν τὴν ἐμφάνειαν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀπελείπετο τοῦ ἡρωϊκοῦ μεγαλείου. Ἦν ὠφελής, ἐὰν θέλητε, διότι ἡ φύσις ἔχει τι τὸ ὠφελές, ὅπερ πλησιάζει τὴν ἁπλότητα, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ὁ Baron. Κατὰ βάθος ἡ ὑπόκρισις αὐτῆς ἦν φυσική· ἀπέρριπτεν αὕτη πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπερβασία, ἐκλεξιτημένον, ἐπιτετηδευμένον, ἀλλὰ καὶ οὐδαμῶς ἀπέκρουε στολισμούς τινας, δυναμένους νὰ καταστήσωσι τὴν ὑπόκρισιν λαμπροτέραν, μεγαλοπρεπεστέραν. Συνελόντι εἰπεῖν, παραβάλλω τὴν φιλοκαλίαν τῆς ἀπαγγελίας πρὸς τὸν καλλωπισμὸν τῶν κυριῶν, διότι ὡς αὗται δὲν πρέπει νὰ ὑποπίπτωσιν οὔτε εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῶν μύν, καθ' ἣν καλύπτουσι τὸ πρόσωπον διὰ μίγματος πλαστῶν χρωμάτων, οὔτε εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν δέ, αἵτινες περιφρονοῦσι πᾶν ξένον τῇ φύσει, ἀλλὰ νὰ μιμῶνται ἐκείνας, αἵτινες ἀναδεικνύουσι μετὰ σωφροσύνης τὴν φυσικὴν αὐτῶν ὡραιότητα, οὕτω καὶ ἡ ἀπαγγελία

πρέπει νὰ ᾖ σώφρων. Τοιοῦτοι, τὸ μὲν ἁπλοῦν (ἀνάγν. ἡ φύσις) ἐστὶν ἀναγκαῖον κατὰ τοσοῦτον καθ' ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ οἰδήματος τῶν στίχων, τὸ δὲ φυσικὸν (natural) ἐστὶν ἀνάγκη ἀναπόφευκτος καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη».

Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἀποδέχεται ὡς ἀσφαλὲς τὸ ῥῆμα τῶν ἡμετέρων προγόνων: πᾶν μέτρον ἄριστον, ὅπερ ἀείποτε ἐν νῷ εἶχον καὶ τοῦτο ἀποζοῦντες μεγάλοι τε καὶ ἐνδοξοι καὶ ὑπεῖροχοι ἄλλων ἀρχαίων τε καὶ νέων ἐγένοντο. Καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ τὸ μέτρον πρατέτω, πᾶσα δὲ ὑπερβασία ἀποκρούεσθω ἐντέλλεται ἡ κριτική, διδάσκει δὲ ἡ ἱστορία τοῦ θεάτρου, φανερούσα ἀστέρας λάμψαντας μάλιστα ἐπὶ τῇ ἀρετῇ ταύτῃ, οἷα ἐγένετο ἡ Λεκουβρὲρ, οἷα ἡ μεγάλη καὶ ὑπὸ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐμπνευσμένη Ραχήλ. Ἰδοὺ ὅτι ἡ ἐν τῇ ὑποκρίσει ἀρετὴ αὕτη, μεγίστη παθῶν, κατέστησε τὴν Λεκουβρὲρ τόσῳ διάσημον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῆς, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅσῳ νῦν ἐστιν ἡ Σάρρα Bernhardt.

Ἡ Ἀδριανὴ Λεκουβρὲρ ἦν τῶν σπανίων ἐκείνων ὑποκριτριῶν κατὰ τὸν Janin, αἵτινες καταλείπουσι ψυχὴν τε καὶ σῶμα εἰς τὴν στιγμιαίαν ἔμπνευσιν. Οὐδὲν τὸ ἀσφαλὲς· ὅτὲ ἐν τῇ ἀδύσσῳ, ὅτὲ ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐξαίρετοι σήμερον, ὑποδεέστεροι τοῦ κακοῦ τῇ ἐπαύριον. Ἡ καρδία αὐτῶν βαίνει πλέον τῆς κεφαλῆς· ἡ μεγαλοψυχία αὐτῶν σπεύδει ταχύτερον τοῦ πνεύματος· ἀληθεῖς καὶ ψευδῆ ἔτι λέγουσαι, συγκινημέναι καὶ συγκινητικαί, πλὴν ἔτι τὰ δάκρυα λείπουσιν.

Ἡ Ἀδριανὴ Λεκουβρὲρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς, κατὰ τὴν ῥάψιν τοῦ Sarcey, ὅλα τὰ ἔξοχα πνεύματα τοῦ αἰῶνος αὐτῆς, πρῶτον δὲ πάντων τὸν Βολταῖρον—οὐδέποτε ἐννοεῖται τὸν Μολιέρον, τὸν πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος περίπου θανόντα,— ὅστις, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἔγραψε περὶ αὐτῆς παναγυρικὸν ἐν στίχοις τοσοῦτον συγκινητικὸν καὶ θλιβερόν. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἄρχοντες καὶ αἱ μεγαλείτεραι κυρίαι τῆς Αὐλῆς ἐτίμων αὐτὴν καὶ τῇ φιλίᾳ αὐτῶν περιέβαλλον. Τέλος εἶχεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν πλατείαν τοῦ θεάτρου, τὴν φοβερὰν πλατείαν τῆς Γαλλικῆς-κωμῳδίας, ἣν ἐξετρέλλαινε.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Λεκουβρὲρ ἔπαιζε τραγῳδίαν τε καὶ κωμῳδίαν, ἢν τραγῳδός τε ἅμα καὶ κωμῳδὸς (comédienne). Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο οὐδαμῶς ἐστι μοναδικόν. Ἡ Favart ἔπαιζεν λαμπρῶς καὶ τὰ δύο ἐξ ἴσου εἴδη τῆς δραματικῆς ποιήσεως ἡ δὲ «χαριεστάτη τῶν τοῦ σύμπαντος ὑποκριτριῶν» δεσποινὶς Bartet, τῆς Γαλλικῆς-κωμῳδίας, αὐτὴ αὕτη ἥτις ὑποδύεται τὴν Ἀδριανὴν Λεκουβρὲρ, παίζει ἐπίσης τραγῳδίαν τε καὶ κωμῳδίαν. Ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι πάντοτε εἶσαν ἐπικίνδυνοι, οἱανδήποτε δὲ κἂν ἔχῃ εὐστροφίαν ἡ ὑποκρίτρια, συμφέρει αὐτῇ νὰ περιορίζεται ἐκεῖ ἔνθα ἀρμόζει τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς. Περὶ τῆς Ἀδριανῆς Λεκουβρὲρ βέβαιόν ἐστιν, ὅτι ἐπετύγχανε μᾶλλον ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Ὁ Monval παρατηρεῖ: «ἐπὶ τῶν δύο καὶ εἴκοσι διαπλάσεων, αἵτινες διεκρίθησαν κατὰ τὸ λίαν σύντομον στάδιον αὐτῆς, ἕνδεκα, αἱ ἡμίσεις, ἦσαν πρόσωπα (rôles) κωμῳδίας, ἀλλ' οὐδὲν συνεβάλοντο τῇ φήμῃ τῆς καλλιτέχνιδος, δύναται δέ τις νὰ προσθέσῃ, ὅτι οὐδὲν αὕτη ὀφείλει τοῖς συγγραφεῦσι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Τῷ γηραιῷ Κορνηλίῳ καὶ τῷ τρυφερῷ Ρακίνᾳ μόνοις ὀφείλει πολλά. Διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐγκεχαραγμένων ἐν τῇ μνήμῃ πάντων χαρακτήρων κατέκτησεν ἐν ὀλιγωτέροις τῶν τριωνταδύο ἐτῶν ἡλικίαν, ἐπιζήσαν ἔτι καὶ σήμερον».

Οἱ ἡμέτεροι ὑποκριταὶ καὶ ἰδίᾳ αἱ ἡμέτεραι ὑποκρίτριαι πολλὰ δύνανται νὰ διδαχθῶσιν ἐκ τοῦ βίου ὑποκριτριῶν, οἷαι ἐγένοντο ἡ Λεκουβρὲρ καὶ ἡ Ραχήλ. Ὁ δὲ διεξελθὼν τὰς ἀτάκτως ἐρριμένας ταύτας σημειώσεις ἡμῶν πείθεται, νομίζομεν, περὶ τοῦ ἀνύψαλοῦς τοῦ λόγου ἡμῶν, ὃν ἄλλως κυροῖ καὶ ὁ Sarcey, τὴν αὐτὴν ἀποτείνας σημουλὴν ταῖς νεαραῖς ὑποκριτρίαις τῶν γαλλικῶν θεάτρων.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη ἡ Ἀδριανὴ θαυμαστὴν καὶ ψίλον αὐτῆς εἶχε τὸν Βολταῖρον, τὸ ἔξοχον τοῦτο πνεῦμα, ὅπερ τὰ πάντα ἤθελε νὰ γνωρίζῃ. Ἠγάπα ὅμως ἐμμανῶς τὸν κόμητα τοῦ Saxe, τέκνον τοῦ ἔρωτος, ὡραῖον ὡς ὁ ἔρως, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ γενναῖον ὡς ὁ θεὸς Ἄρης.

«Ἐν τῷ διπλῷ τούτῳ ἅλῳ (auréole), λέγει περὶ τῆς Λεκουβρὲρ ὁ Janin ἐν τῷ ἐξακοσιοστῷ περίπου εἰς τέταρτον τόμῳ αὐτοῦ περὶ τῆς Ραχήλ, τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἥρωος, μεγάλων ἀμφοτέρων, ἡ Ἀδριανὴ ἠδυνήθη νὰ βασιλεύῃ ἐφ' ἱκανὸν καὶ νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν γοητείαν αὐτῆς». Ἠγάπησεν εἰλικρινῶς, τῷ ἀδολωτέρῳ καὶ τιμιωτέρῳ ἔρωτι τὸν κόμητα τῆς Σαξωνίας καὶ εἰς τοσοῦτον, ὥστε ἐπώλησε τοὺς ἀδάμαντας αὐτῆς πάντας, ὅπως σώσῃ τὸν ἀτρόμητον μαχητὴν τοῦ Fontenoy, τὸν στρατάρχην τῆς Σαξωνίας, τὸν νικητὴν εἴκοσι μαχῶν. Περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται ὅτι, ὅτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἡ κόμισσα Aurore de Koenigsmark, ἠθέλησε νὰ νυμφεύσῃ αὐτὸν μετὰ τῆς πλουσίας διαδόχου τοῦ κόμητος Loben, ὁ κόμης τῆς Σαξωνίας ἠρνεῖτο, συγκατένευσε δὲ ὅτε εἶπον αὐτῷ ὅτι ἡ γυνή αὐτοῦ ὠνομάζετο Νίκη (Victoire).

Τοιαῦτα ἡρωϊκῶς περιβαλλόμενα ὑπὸ τοσούτων ἀναμνήσεων, κόσμος τῆς κοινωνίας καὶ κόσμος τοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, οἷα ἡ Ἀδριανὴ Λεκουβρὲρ καὶ τοιοῦτος ἥρως, οἷος ὁ κόμης τῆς Σαξωνίας, οὐκ ἦν δυνατὸν νὰ μὴ ἐμπνεύσωσι τοὺς δραματοποιούς, ἐφ' ᾧ καί, πολὺ πρὸ τῆς διαπλάσεως τῆς Ραχήλ, πολλάκις ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὅ τε κόμης τῆς Σαξωνίας καὶ ἡ ἀξία τῆς δόξης δι' ἃς κατέστεψεν αὐτὴν ὁ Βολταῖρος ἡρωΐς. Ἀλλὰ πάντα τὰ δράματα ἐν οἷς πρωτηγωνίστουν αἱ δύο ἐπισημότατες αὗται τοῦ παρελθόντος αἰῶνος παρεδόθησαν εἰς τὴν λήθην, ὅτε ὁ δεξιὸς κάλαμος τοῦ Scribe, ἐντυχόντος τὴν Ραχήλ, συνέταξε καὶ αὐτὸς τῇ βοηθείᾳ τοῦ νεαροῦ καὶ εὐφυοῦς Legouvé τὸ ἐλεγεῖον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀδριανὴν Λεκουβρὲρ, ὅπερ ἀθάνατον κατέστη, βασίσας αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Ἀδριανῆς πρὸς τὸν κόμητα τῆς Σαξωνίας. Ἀλλὰ περὶ τοῦ δράματος τούτου καὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ πρωταγωνιστοῦντος προσώπου ὑπὸ τῆς Ραχήλ μὲν τῷ 1849 ὑπὸ τοῦ Bartet δὲ τὸ 1888 θὰ ὁμιλήσωμεν τῇ ἑπομένῃ κυριακῇ, ἀναγκαιόνοι νῦν νὰ εἴπωμέν τινα περὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν θεάτρων.

* * *

Ἐν τοῖς *Bouffes Parisiens*, ἐν Παρισίοις, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ θεάτρῳ ἐν ᾧ κατὰ συνέχειαν ἀπερεξακοσιάκις ἐπανελήφθη τὸ μελοδραμάτιον *Miss Hélyett* τῶν Maxime Boucheron καὶ Audran, ἐδιδάχθη ἄρτι νέον ἔργον τοῦ αὐτοῦ ἐποποιοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ μελοποιοῦ, διαδεξάμενον τὴν *Miss Hélyett*, ἐπιγραφόμενον δὲ *Sainte Freya*. Τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον τοῦ νέου τριπράκτου μελοδραματίου τοῦ Audran ἐστὶ νεᾶνις, Freya ὀνομαζομένη, ἥτις ὠνειροπόλει νὰ γένηται ἁγία, μεγάλη ἁγία, νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς ὅδόν τινα, ν' ἀναγράφηται ἐν τοῖς ἡμερολογίοις καὶ αἰωνίως νὰ ψάλλωνται ὕμνοι πρὸς αὐτήν. Ἡ Freya δὲ ἐστὶν ἡ πρότερον Miss Hélyett. Ἡ *Sainte Freya*, εὐνοϊκῶς ἐκρίθη, ἔτυχε δὲ λίαν εὐμενοῦς ἐπιτυχίας κατὰ τὴν ῥάψιν τοῦ Sarcey. Ἀλλὰ τὴν μεγίστην ἐπιτυχίαν ἔσχε ἡ Diana Duhamel, ἡ διαπλάσασα καὶ τὴν Miss Hélyett, ἐπὶ χάριτι διαπρέψασα. Ἴδωμεν ἐὰν ἡ νεαρὰ κόρη τοῦ Audran ἔσται εὐτυχὴς ὅσῳ ἡ προσθύτερα αὐτῆς ἀδελφὴ καὶ θὰ ζήσῃ μαθουσαλλίους καὶ αὕτη ἐσπέρας. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἡ χαριεσσα Diana Duhamel θὰ προσελκύῃ τὸν κόσμον. . . τὸν θέλοντα νὰ διασκεδάσῃ.

Ἐν τοῖς *Nouveautés* τῆς αὐτῆς πόλεως ἐδόθη νέον κωμῳδύλλιον, ἐπιγραφόμενον *Champignol malgré lui* ὑπὸ τοῦ Feydeau καὶ Desvallières. Τὸ κωμῳδύλλιον τοῦτο κρίνεται ὡς τῶν ἀρίστων, προὐκάλεσε δὲ γέλωτα μέχρι δακρύων.

* * *

Ὁ ἔξοχος τραγῳδὸς Mounet Sully περιοδεύει καὶ αὐτὸς ὡς ἡ συνάδελφος αὐτοῦ διάσημος τραγῳδὸς Σάρρα Bernhardt. Κατ' αὐτὰς ἦν ἐν Βρυξέλλαις, ὅπου τελευταῖον ἐδίδαξεν ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Galeries-Saint-Hubert τὸν Οἰδίποδα τύραννον (Œdipe-Roi) τοῦ Σοφοκλέους, τὴν κυριωτάτην καὶ θαυμασίαν διάπλασιν αὐτοῦ. Εἰ καὶ δὲ τὸ κοινὸν τῆς βελγικῆς πρωτευούσης ἐθαύμασε πρότερον τὸν ἐπιφανῆ τραγῳδὸν ἐν τοῖς θεάτροις τῆς αὐτῆς πόλεως Monnaie (ἐν ᾧ καὶ ἡ Σάρρα Bernhardt ἐδίδαξεν ὡς ἀνεγράφαμεν ἐν προτέρᾳ Ἐπιθεωρήσει) καὶ ἐν τῇ Alhambra, οὐχ ἧττον ἔσπευσεν ἀθρόον νὰ κατακλυσθῇ τὸ θέατρον καὶ ἀποθαυμάσῃ τὸν ἐρμηνέα τοῦ Σοφοκλέους ἔργου. Ἡ συνοχὴ δὲ τοῦ πλήθους ἦν τοσαύτη, ὥστε σχεδὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν (πρᾶγμα, ὅπερ καλὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ κρατήσῃ, διότι πολλάκις σκηναὶ ὡραιοῦνται καὶ μονόλογοι λεπτοπίλεπτοι καταστρέφονται ἕνεκα τῶν χειροκροτήσεων) οὐκ ἐχειροκρότησεν αὐτόν, διότι οὐδὲν ἠθέλησε ν' ἀπολέσῃ τοῦ ἁρμονικοῦ καὶ ἰσχυροῦ αὐτοῦ λόγου καὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ὑποκρίσεως, ἀλλ' ἐπεφυλάξατο ἵνα προσκαλέσῃ αὐτὸν ἐπανειλημμένως διὰ χειροκροτήσεων ἐνθουσιωδῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑψηλῆς τραγῳδίας, τοσοῦτον ἐξέχος ἀναδιωσάσης. Οὐ μόνον τὸ ἔξοχον ἔργον τοῦτο τοῦ Σοφοκλέους, ὅπερ ἐν μεταφράσει διδάσκεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔτι ἐν πρωτοτύπῳ τῶν ἀρχαίων δραμάτων διδάσκονται ἐν Ἑλλάδι ἐν ἀκρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ, παρ' ἡμῖν ὅμως τοῖς Ἕλλησι τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων θεωροῦνται ἁπλούστατα σχολαστικά, ἀπηρχαιωμένα, ἀνήκοντα μόνοις τοῖς διδασκάλοις· διατί δὲ τοῦτο; διότι δὲν τὰ ἐννοοῦμεν, διότι ἀπολειπόμεθα πολὺ ἐν τῷ καλῶς νοουμένῳ πολιτισμῷ τῶν εὐρωπαίων, τὸν ἐκπηγάσαντα ἐκ τοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, παυχόμενοι δὲ ἐπὶ πολιτισμῷ ὑμαθίαν ὀλιγιστάνομεν καὶ αὐθαδίαν.

ΧΡΟΝΙΚΑ. — Ἡ Γαλλικὴ-Κωμῳδία ἐπαναλαμβάνει κατ' αὐτὰς τὰ ἑξῆς: *Francillon*, *Frou-frou* καὶ *Gendre de M. Poirier*. Ἐν δὲ τῷ Ὠδείῳ ἀπὸ τῆς προπαρελθούσης πέμπτης ἤρξαντο αἱ ἡμερίδες μετὰ τῶν διαλέξεων. Πρώτη διάλεξις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Gustave Larroumet μετὰ διδασκαλίας τοῦ *Mariage forcé* καὶ τοῦ *Etourdi*. Ὅσον ἀφῆλικον θὰ ἦτο ἂν τὸ σύστημα τῶν διαλέξεων πρὸ τῆς παραστάσεως εἰσήγετο καὶ παρ' ἡμῖν προκειμένου περὶ τῆς διδασκαλίας κλασικῶν ἔργων, ἔστω καὶ ἐὰν ἐν μόνον διδάσκηται κατ' ἔτος.

— Ἐν τῷ Κωμικῷ-Μελοδράματι (Opéra Comique) συνέβη τὸ ἑξῆς ἀστεῖον. Οἱ χορεὶ τῆς *Cavalleria rusticana* δὲν ἔψαλον. Τοῦτο ἐγένετο, διότι οἱ τοῦ χοροῦ ἄνδρες, ἀπηύθηναν τῷ διευθυντῇ αἴτησιν αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας, οὗτος δὲ ἀπήντησεν αὐτοῖς ὅτι ἐντὸς τῆς περιόδου δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ τοιαύτη αἴτησις, ἣν οὐδόλως μάλιστα ἐπιτρέπουσιν αἱ εἰσπράξεις τοῦ θεάτρου, αὐξανομένων τῶν δαπανῶν κατὰ 40,000 φρ. Μολονότι δὲ ὁ διευθυντὴς ὑπεσχέθη νὰ λάβῃ ὑπὸ σημείωσιν τὴν αἴτησιν αὐτῶν καὶ νὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῆς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, οἱ χορεῖοι προέβησαν εἰς τὴν ἀπεργίαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς *Cavalleria rusticana*. Καθ' ἣν ὥραν ἔμελλε νὰ γένηται ἔναρξις τοῦ κωμικοῦ τούτου μελοδράματος, οἱ χορεῖοι ἤγγελλαν τῇ ἀρχηγῷ αὐτῶν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ψάλωσι. Τοιοῦτοι, τῆς αὐλαίας ἀρθείσης, οὗτοι σιγῶσι, αἱ δὲ θεαταὶ κραυγάζουσι «Les choeurs! Les choeurs!» ἀλλ' οἱ χορεῖοι δὲν ἀνοίγουσι τὸ στόμα. Τότε προσεκλήθη ἡ ἀστυνομία, ἥτις συνήθροισε τοὺς ἀπεργήσαντας καὶ συνέταξε τὸ ἀπαιτούμενον πρακτικόν. Τὴν ἐπιοῦσαν μετηλλάχθη τὸ πρόγραμμα καὶ ἐπαίχθη ἔργον μὴ ἀπαιτοῦν τὸν χορόν. Ἐλήφθησαν ἤδη πάντα τὰ μέτρα ὅπως ἀναπληρωθῶσιν οἱ ἀπεργήσαντες. Ἕκαστος τῶν ἀποτελούντων τὸν χορὸν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες τοῦ Κωμικοῦ-Μελοδράματος λαμβάνει 100 φρ. κατὰ μῆνα, ἤτοι 1200 φρ. κατ' ἔτος, διότι λαμβάνει τὴν μισθοδοσίαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς διακοπάς. Ἐπὶ πλέον λαμβάνει ἑπτὰ φρ. δι' ἑκάστην ἡμερίδα.

— Ἡ Σάρρα Bernhardt ἀπῆλθεν ἐκ γῆς Βιέννης, ἀνέστη δ' ἐν αὐτῇ, ἡ Ἰταλίς, ἡ πρὸς αὐτὴν παραβαλλομένη, Duse, ἥτις θὰ δώσῃ σειρὰν παραστάσεων. Τοιαύτης διδασκούσης τὸ θέατρον εἶνε πλῆρες, διότι τρελλαίνονται ἡ βιεννάοι δι' αὐτήν.

— Ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου *Parc* ἐν Βρυξέλλαις συνεβλήθη τῷ Coquelin περὶ μιᾶς παραστάσεως. Αὕτη προὔκειτο νὰ γείνῃ τῇ 30 ὀκτωβρίου, διδασκομένων τῶν *Gendre de M. Poirier* καὶ *Gringoire*.

— Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις ὁ μελοποιὸς τοῦ *Petit Faust*, τῆς *Genevière de Brabant*, τοῦ *Chilperic*, τοῦ *Œil crevé*, τῆς *Mam' zelle Nitouche* καὶ ἄλλων. Τὸ μέλος αὐτοῦ ἐλαφρὸν μέν, ἀλλὰ δὲν ἐστερεῖτο χάριτος καὶ πρωτοτυπίας.

— Ἐν Βερολίνῳ θριαμβεύει μακρὰ ἑνδεκαέτις κορασίς, παίζουσα κλειδοκύμβαλον, ὀνόματι δὲ Frieda Simonson. Μαθήτρια τοῦ Institut Klindworth, ἐποιήσατο ἔναρξιν τῶν

μουσικῶν αὐτῆς σπουδῶν κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, νῦν δὲ παίζει ἐκ τῆς κλασικῆς συλλογῆς δυσχερέστατα τεμάχια μετὰ πολλῆς τῆς εὐχερείας καὶ ἀκριβείας, ὥστε ἐκπλήσσειν τοὺς ἀκροωμένους αὐτῆς.

— Ὁ Κάρολος Gounod, ὅστις κατοικεῖ νῦν μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὴν villa Trianon, συνέθετο χορῳδίαν ἐπιγραφομένην: *Notre-Dame de la Mer*. Ἡ χορῳδία ψαλήσεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν Ὀρφεονικῶν, ᾧ τινι ἀφιεροῦται ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς μελοποιοῦ τοῦ *Faust* καὶ τῆς γλυκείας *Mireille*.

— Νόστιμον ἐπεισόδιον συνέβη ἐν Παρισίοις. Ὑποκρίτρια παίζουσα κωμειδύλλιον (vaudeville) καὶ κωμῳδίαν ἐνδιαφόροις παρισινοῖς θεάτροις εἰσήγαγε τὴν θυγατέρα αὐτῆς, ἡλικίας δώδεκα ἐτῶν, εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Ρακίνα — περιέργον, τὸ Λύκειον τοῦτο ἐν ᾧ ἐγένετο τὸ ἐπεισόδιον φέρει τὸ ὄνομα ἐξόχου τοῦ θεάτρου ἀνδρός, τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀταλίας καὶ τῆς Φαίδρας, τῆς πάσας τὰς μεγάλας καλλιτέχνιδας δοξασάσης. οἷον τὴν Λεκουβρέρ, τὴν Ραχήλ, τὴν Σάρραν. — Πρό τινων ἡμερῶν ἡ μαθήτρια ἐνεχείρισε τῇ μητρὶ αὐτῆς τὸν ἔλεγχον αὐτῆς καὶ ἐδήλωσεν ἅμα αὐτῇ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπογράψῃ αὐτὸν τῷ ὀνόματι αὐτῆς τοῦ θεάτρου, διότι ἡ διευθύντρια τοῦ Λυκείου εἶπεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο πρέπει νὰ μείνῃ ἄγνωστον εἰς τὰς ἄλλας μαθητρίας τοῦ παρθεναγωγείου. Τοῦτο προὐκάλεσεν ἰκανὸν πάταγον. ἀνηνέχθη εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας ὑπὸ τῆς μητρός, ἀνεγράφη δὲ ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων μετὰ σχολίων. Ἡ διαγωγὴ τῆς διευθυντρίας κατεκρίθη, ἡ δὲ ὑποκρίτρια, ὀνομαζομένη Mme Jeanne May, ἔτυχεν ἐνδείξεων συμπαθειῶν καὶ καλῆς ρεκλάμας.

— Τὸ δραματικὸν θέατρον τῆς Στοκχόλμης ἑώρτασε κατ' αὐτὰς διὰ πανηγυρικῆς παραστάσεως τὴν πεντηκοντατηρίδα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ. Ὡκοδομήθη τῷ 1842 παρ' ἀνδρὸς καταλιπόντος ζωηρὰν ἀνάμνησιν, τοῦ Anders Lindeberg, ὅστις κατεδικάσθη ποτὲ διά τινα ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα εἰς θανατικὴν ποινὴν καὶ δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, ἔτυχε δὲ χάριτος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἐπίσης τὰ πλείστα τῶν διδασκομένων ἔργων εἰσὶ γαλλικά, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας τῆς Γαλλίας ἀπένειμε τῷ διευθυντῇ αὐτοῦ Fredrikson τὸ παράσημον τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς δημοσίας παιδεύσεως (officier de l'instruction publique).

ΘΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου τὴν προσοχὴν ἐξακολουθεῖ ἐπισπώμενον τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα, ὅπερ ἀνατεινθὲν ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ περὶ διετοῦς θητείας νομοσχεδίου μεταβάλλει τὴν ὄψιν τῆς Εὐρώπης καὶ δίδωσιν αὐτῇ χρόνον παραπλησίαν πρὸς τὴν τοῦ 1888, ὅτε ὁ νῦν τὰς διατριβὰς ἐν φάρξιν ποιούμενος δοὺξ τοῦ Λαουεμβούργου ξυνεκύκα τὴν Δύσιν σύμπασαν διὰ τοῦ ἐν τῇ Λευκῇ αἰθούσῃ λόγου αὐτοῦ τῆς 6 φεβρουαρίου καὶ προὐκάλει τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς παρασκευάς, τὰς ἐπιβαλούσας φοβερὰς δαπάνας, ὑφ' ἃς στένει σήμερον τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον. Ἡ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τῶν Χοχεντζόλλερν στρατιωτικὴ μεταρρύθμισις δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος παρὰ τῶν λοιπῶν μεγάλων δυνάμεων, δικαίως δ' ἐλέχθη ἐν τῇ στήλῃ ταύτῃ ὅτι ἄμεσος συνέπεια τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβούλων τοῦ γερμανοῦ μονάρχου ἔσται ἡ θέσπισις παραπλησίων μέτρων ἔν τε Ρωσίᾳ ἢ Γαλλίᾳ. Τῇ ἀληθείᾳ τὰ γεγονότα ἔσπευσαν εἰς ἐπικύρωσιν τῆς γνώμης ταύτης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀναγραφομένων ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐφημερίσι πληροφοριῶν. Ἔνθεν μὲν οἱ ἐν Γαλλίᾳ πᾶσαν καταβάλλουσι μέριμναν ὅπως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, ἀσχολούμενον νῦν περὶ τὴν εἰσαγωγὴν διαφόρων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸν στρατόν, ὑπαχθῇ καὶ ὁ οὐκ εὐκαταφρόνητος ἀποικιακὸς στρατὸς καὶ αὐξηθῶσιν οὕτω καθ' ἱκανὰς χιλιάδας αἱ κατὰ ξηρὰν δυνάμεις τῆς Δημοκρατίας· ἐὰν μὴ τοῦτο πραγματωθῇ, ἀνάγκη ἀναπόδραστος ἐπιβάλλεται κατὰ τοὺς γάλλους στρατιωτικούς, ὁ καταρτισμὸς νέου στρατιωτικοῦ σώματος, δυναμένου νὰ παράσχῃ τῇ πατρίδι τὴν δέουσαν ἐν κρισίμῳ καὶ εὐθέτῳ ὥρᾳ ἀπαρεσίαν, οἵαν δύναται νὰ χορηγήσῃ ὁ ἀποικιακὸς στρατός. Ἐν δὲ Ρωσίᾳ σύμπας σχεδὸν ὁ κόσμος ἀνομολογεῖ τὴν ἀνάγκην παραπλησίων πρὸς τὰς τῶν Γερμανῶν θυσίας, ὡς τοῦτο τρανώτατα ἐξάγεται ἐκ τῶν κραταυντῶν φρονημάτων ἐν Πετρουπόλει, ὅπου μετὰ βλέμματος ἐπαυτικοῦ παρακαλουθοῦνται αἱ ἐν Βερολίνῳ ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ γινόμεναι ἐνέργειαι καὶ ὅπου γενικὴ διατυποῦται εὐχὴ ὅπως ἀεὶ τῇ Ρωσίᾳ καὶ αὐτὴ ἡ Γαλλία ἀπομιμηθῇ τὴν Γερμανίαν, ἅμα τοῦ κοινοβουλίου αὐτῆς ἐπιψηφίσαντος τὸ περὶ διετοῦς θητείας νομοσχέδιον.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν ἀπολείπονται τῶν δραστηριότητα τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ὡς τεκμηριοῦται ἐκ τῆς ἐπισπεύδεως τῶν ἐργασιῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς νεωρίοις, ἐξ ὧν καθειλκύσθησαν τρία νέα μεγάλα θωρηκτά, καὶ ἐκ τῶν λόγων ἰδίᾳ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ ἐν τῇ συμποσίῳ τοῦ λόρδου δημάρχου, τῶν στραφέντων περὶ τὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως τῆς ἐφεδρείας καὶ καταρτισμοῦ ἰσχυρᾶς ἀμυντικῆς δυνάμεως πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας. Ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ τῆς ἀνάσσης διαβλέπεται ἀρκούντως εὐκρινῶς ἡ τῶν πραγμάτων κατάστασις καὶ ἐναποτυποῦται πικρὰ ἀλήθεια, ἣν μάτην ἐπὶ ἑξαετίαν ὅλην ἀποκρύψας ὁ πολὺς μαρκήσιος Σαλισβουρῆς, διεσάλευσε τὴν κρατήσασαν ἰδέαν περὶ τοῦ ἐτησίου τοῦ λόρδου δημάρχου συμποσίου ὡς κριτηρίου τῆς ἀληθείας. Ὄντως ἡ παρατήρησις τοῦ ἄγγλου ὑπουργοῦ περὶ ἐνισχύσεως τῆς ἐφεδρείας, παρὰ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτιπ τῶν πραγμάτων κατάστασις εἶναι εὐάρεστος, ὑποδηλοῖ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἀπανταχοῦ διατυπανιζομένας εἰρηνικὰς προθέσεις δὲν ἐξέλιπεν ὁ φόβος τῆς διαταράξεως τῆς νῦν ἡσυχίας καὶ χρησιμοποιήσεως τῶν ὑπὸ τὰς σημαίας ἀνδρῶν· ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ρωσίᾳ, συμβουλεύοντες τὴν κυβέρνησιν νὰ μὴ ὑπολείψῃ τῆς Γερμανίας ἐν ταῖς εἰσκλήσεσι εἰς τὸν στρατὸν μεταμορφώσει προσήγαγον ὡς ἐπιχείρημα τὴν ὡς ξίφος Δαμοκλέους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς γραίας εἰρήνης ἐπικρεμάμενον κίνδυνον διαταράξεως αὐτῆς καὶ ἀντέθησαν οὕτως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνακτοβουλίου Πετρουπόλεως, ὅπερ, ἐν ἀταραξίᾳ ἐργαζόμενον ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ὀμυντικοῦ συστήματος τοῦ κράτους, ἀπέφυγε πάντα πάταγον, δυνάμενον νὰ διαταράξῃ τὴν ἀπανταχοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν ἐπικρατοῦσαν συναυλίαν πρὸς ἐκθεσιαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς γενικῆς ἡσυχίας.

Πρὸ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως, τῆς διαζωγραφουμένης ἐν τῇ συντόνῳ διεξαγωγῇ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἐν τοῖς στρατοῖς ἔργου, εἰς οὐδὲν συντείνουσιν αἱ παρατηρούμεναι φιλοφρονήσεις ἐνίων τῶν αὐλῶν τούτων, φιλοφρονήσεις ἐνυπάρχουσαι ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φραγκίσκον Ἰωσὴφ ἐπισκέψει τοῦ τῆς Ρωσίας μεγάλου δουκὸς διαδόχου Νικολάου Ἀλεξάνδροβιτς. Ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, αἱ τοιαῦται ἐπισκέψεις καὶ ἀντεπισκέψεις τῶν ἡγεμονευόντων οἴκων, αἱ προκαλοῦσαι δικαίως τὴν προσοχὴν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, μικρὸν συμβάλλονται εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν σχέσεων τῶν κρατῶν, ἃς καθοδηγεῖ οὐχὶ τὸ μέτρον τῆς φιλίας καὶ συμπαθείας τῶν οἰκείων αὐλῶν ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς ταυτότητος ἢ τῆς συγκρούσεως τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων. Βεβαίως αἱ ἐφημερίδες Βιέννης καὶ Πετρουπόλεως διαρρηγνύονται ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ διαλαλῆσαι ὅτι ἡ πρὸς τὸν Καισαροδασιλέα ἐπίσκεψις τοῦ ρώσου διαδόχου συντείνει εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων Ρωσίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθὲς ἕνεκα τῆς συγκρουομένης πολιτικῆς τῶν κυβερνήσεων, ἀντίθετον βαινουσῶν ὁδῶν ἐν τῷ πολιτικῷ ζατρικῷ καὶ ἀναγκασμένων νὰ ἐξοπλίζωνται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ οἰκείου ἀγῶνος, ὡς δὲν ἐπιλήθευσαν καὶ αἱ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διατυπωθεῖσαι κρίσεις τὸν φεβρουάριον τοῦ 1891, ὅτε ὁ ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος Φερδινάνδος ἐπεσκέπτετο τὴν ρωσικὴν αὐλὴν καὶ ἐτύγχανε τῶν αὐτῶν ἡγεμονικῶν τιμῶν, ὧν ἔτυχε κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ὁ μέγας δοὺξ τῆς Ρωσίας Νικόλαος, καὶ ὡς δὲν θὰ ἐπαληθεύσωσιν αἱ διατυπωθησόμεναι ἰδέαι ἐπὶ τῇ ἐν Βερολίνῳ νῦν θερμῇ δεξιώσει τοῦ μεγάλου δουκὸς Βλαδιμήρου παρὰ τοῦ γερμανοῦ μονάρχου. Οὐδὲν ἑπομένως ἐκ πάντων τούτων συνάγεται τὸ εὐάρεστον, ἐφόσον ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς πολιτικῆς τῶν μεγάλων δυνάμεων διατελεῖ τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα, μεθ' ὅλας τὰς διαδιδομένας φήμας περὶ ἐνστάσεων τῶν ὁμοσπόνδων τῆς Γερμανίας κρατῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ τῆς Βαυαρίας βασιλείου κατὰ τοῦ νομοσχεδίου τῆς διετοῦς θητείας.

Σπουδαῖα ὡσαύτως τυγχάνουσι καὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, ἅπερ, ἀφορμὴν ἔχοντα τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν κεφαλαιούχων, ἀρνουμένων νὰ δώσωσι ποσοστόν τι ἐκ τῶν κερδαινομένων μεγάλων ποσῶν διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ἐργάτου ἀποστάζοντος ἱδρῶτος ἐκτραχύνονται βαθμηδὸν καὶ δεινὸν προσλαμβάνουσι χαρακτῆρα, διαζωγραφούμενον ἀλλαχοῦ μάν, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ πολυπλθῶν συλλαλητηρίων καὶ διὰ βλάβης τοῦ ἐμπορίου ἐπὶ τῇ σχολῇ πολλῶν χιλιάδων βραχιόνων, ἀλλαχοῦ δὲ ὡς ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἀπαισίων καὶ εἰδεχθῶν σκηνῶν, ὧν ἥρως ἐπέδειξεν ὁ Ραβασὸλ καὶ λοιποὶ φίλοι καὶ ὁπαδοὶ αὐτοῦ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ.

Τῇ παρελθούσῃ παρασκευῇ, τοῦ νέου κανονισμοῦ τῆς κεντρικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἐνέργειαν τεθέντος, ἐγένετο ἡ ἀνανέωσις τῶν μελῶν αὐτῆς ὑπὸ τῶν δύω Δ. Σωμάτων. Ὠνομάσθησαν δὲ μέλη τῆς εἰρημένης ἐπιτροπῆς ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρίτης κ. Μ. Κλεόβουλος, σχολάρχης τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, ὁ ἱερολ. κ. Γρηγόριος Κωνσταντινίδης καὶ οἱ κ. κ. Ἀνδρέας Σπαθάρης Εὐάγγ. Ἀμαξόπουλος Μ. Κεφάλας καὶ Δ. Κουρτζῆς. Πρόεδρος δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ὠνομάσθη ὁ σεβ. μητροπολίτης Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ἡ καχεξία, ἡ κατέχουσα τὰ χρηματιστήρια τῆς Εὐρώπης ἐξακολουθεῖ παρατεινομένη, διότι καὶ οἱ προκαλοῦντες αὐτὴν λόγοι ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενοι. Αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα γενόμεναι μεγάλαι πωλήσεις εἴτε πρὸς ἐξασφάλιδιν κερδῶν, εἴτε πρὸς ἐλάφρυνσιν τοῦ ἐκ τῶν ἐπὶ κερδοσκοπίᾳ ἀγορῶν βάρους ἐπηύξησαν ἔτι μᾶλλον τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀγοραστῶν, ἀναγκασθέντων νὰ πληρώσωσι βαρὺ δικαίωμα μεταφορᾶς, ἤτοι report, τὸ ὁποῖον ἐν μὲν Λονδίνῳ ἔφθασε μέχρι 4—5 τοῖς 0|0, ἐν δὲ Παρισίοις διὰ μὲν τὴν ῥέντ 3 0|0 ἐπληρώθησαν 16—20 ἑκατοστά, διὰ δὲ τὸ χρεωλυτικὸν 12—16 καὶ διὰ τὸ 4 1|2 0|0 20—25 ἑκατοστά. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς μεταφορᾶς δὲν θὰ ἐφαίνετο βεβαίως βαρὺ ἐν ἄλλῃ περιστάσει, οὐδὲ θὰ ἀνέκοπτε τὴν ὁρμὴν τοῦ ὑψωμοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ καχεκτικῇ καὶ ἐνδοιαστικῇ καταστάσει πολλὴν ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀγοραστῶν, καὶ οὐ μόνον ἐπίνεγκε γενικὴν χαλάρωσιν εἰς τὰς τιμὰς πάντων τῶν χρεωγράφων, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθεῖ πιέζουσα καὶ ἀποθαρρύνουσα τὴν ἐπὶ τοῦ ὑψωμοῦ κερδοσκοπίαν. Εὐτυχῶς τὰ χρήματα εἰσὶν ἄφθονα ἐν Εὐρώπῃ, πᾶς δὲ φόβος περὶ νέας τοῦ τόκου ὑψώσεως ἐξέλιπεν, ὑπάρχει μάλιστα πολλοὶ πιθανότης ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ προσεχοῦς δεκεμβρίου ἡ ἀγγλικὴ τράπεζα θὰ ὑποβιβάσῃ τὸν τόκον τῆς προεξοφλήσεως εἰς 2 1/2 0/0.

Πρό τινων ἡμερῶν ἡ τράπεζα αὕτη τῆς Ἀγγλίας ἐζήτησε διὰ ταμιακῶν γραμματίων 1,500,000 λιρ. πρὸς 97.8, ἀμέσως δὲ προσεφέρθησαν 10,200.000. Τὰ τρίμηνα συναλλάγματα προεξοφλοῦνται πρὸς 2 3/8 τοῖς 0/0, τὰ ἑξάμηνα πρὸς 2 3/4 καὶ τὰ βραχείας προθεσμίας εὐρίσκουσι προεξοφλητὰς πρὸς 1 1/2—1 3/4 0/0. Ἡ ἀναλογία τοῦ ἀποθεματικοῦ τῆς ἀγγλικῆς τραπέζης ἀνῆλθεν αὖθις εἰς 46, 25/32 τοῖς 0/0, καὶ ἐν γένει ἡ πληθώρα τῶν χρημάτων ἐπανέρχεται, τὰ report κατὰ τὴν προσεχῆ μηνιαίαν ἐκκαθάρισιν ἔν τε Λονδίνῳ καὶ ἐν Παρισίοις ἔσονται εὐθηνότερα ἢ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψωμοῦ κερδοσκοπία, ἀναθαρρήσασα, θὰ δώσῃ νέαν κίνησιν καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὰ χρηματιστήρια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαμένωσιν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ χρόνου εἰς τοιαύτην καχεκτικὴν καὶ μαρασμώδη κατάστασιν· ἀρκεῖ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐν μὲν Γαλλίᾳ ν' ἀποσοβηθῇ οἱ ἐπαπειλούμενη ὑπουργικὴ κρίσις, ἐν δὲ Γερμανίᾳ νὰ ἐπιψηφισθῇ τὸ νέον στρατιωτικὸν νομοσχέδιον ἄνευ κινδύνου διαλύσεως τοῦ κοινοβουλίου.

Τὸ ἡμέτερον χρηματιστήριον φαίνεται λίαν διατεθειμένον νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πρὸς ὑψωμὸν κίνησιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν χρηματιστηρίων τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ εὑρίσκεται ἀπηλλαγμένον τοῦ ἐκ μεγάλων report βάρους ἕνεκα τῆς ἐξακολουθούσης ἐλλείψεως τίτλων, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψωμοῦ κερδοσκοπία ὡς ἐκ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐπικρατούσης καχεξίας εἶναι λίαν περιωρισμένη. Ἡ ζωογόνησις τῆς ἡμετέρας ἀγορᾶς ἐξήρτηται καὶ ἐκ τῆς ὁριστικῆς συνομολογήσεως τοῦ

ὑπὸ διαπραγμάτευσιν εἰσέτι διατελοῦντος νέου δανείου, εἰς τὸ ὁποῖον νέαι μὲν παρεμβάλλονται δυσχέρειαι, ἀλλ' ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς μικροῦ ἐξομαλυνθήσονται.

Εἰς καλὴν ὁδὸν φαίνεται ὅτι εὑρίσκεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς καπνοφυτείας, ὅπερ ἀπασχολεῖ καὶ τὴν κυβέρνησιν καὶ τὸ συμβούλιον τοῦ Μονοπωλείου, καὶ ἐξ οὗ ἐξήρτηται ἡ τύχη τῶν μετοχῶν αὐτοῦ. Ἂν τὸ ζήτημα τοῦτο λυθῇ κατ' εὐχήν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἀνθηρὸν ἐπιφυλάσσεται μέλλον εἰς τοὺς μετόχους τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης.

Αἱ ὁμολογίαι τῶν Σιδηροδρόμων Ῥωμυλίας ὑπέστησαν κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην σπουδαίαν ὑποτίμησιν, κατελθοῦσαι μέχρις 88 1/2, καὶ ἐπανῆλθον μὲν προχθὲς εἰς τὰ 90 1/2, ἀλλ' ἡ βελτίωσις αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ Γεν. Χρέους ἦτο στιγμιαία, διότι χθὲς πάλιν ἐτιμῶντο 89 1/2. Τὸ ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ῥώμης δὲν ἔδωκεν εἰσέτι τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὰ παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς διευθύνσεως τοῦ Δημοσίου χρέους ἀποφασισθέντα, οὐδ' ἐπεδοκίμασε τὸ δημοσιευθὲν νέον σχέδιον, ὅπερ οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἶχον μὲν χαρακτηρίσει ὡς ἐπίσημον, ἀλλ' ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ, διότι τὴν ἐπιοῦσαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ἤδη, καθ' ἃ πληροφορούμεθα, νέον ὑπάρχει σχέδιον, ὅπερ πράκειται νὰ ὑποβάλῃ προσεχῶς ὁ ἐν τῷ Συμβουλίῳ τοῦ Δημοσίου χρέους Ἰταλὸς ἀντιπρόσωπος ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ γερμανοῦ ἀντιπροσώπου ἅμα τῇ ἐντολεῖ τούτου ἀναρρώσει, ἐλπίζεται δὲ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ τύχῃ τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, ὡς ἱκανοποιοῦν τὰ συμφέροντα τῆς τε κυβερνήσεως καὶ τοῦ δημοσίου.

Λέγεται μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἐπίκειται ἡ συνομολόγησις νέου ἑλληνικοῦ δανείου ἐξ 125 ἑκατομμυρίων φράγκων πρὸς 5 0/0. Ἡ τιμή, καθ' ἣν ἐκδοθήσεται, δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστή, βεβαιοῦται ὅμως ὅτι οἱ ὅροι εἶναι λίαν ἐπωφελεῖς εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, καὶ ὅτι τοῦτο θὰ θεωρηθῇ ὡς νέος οἰκονομολογικὸς θρίαμβος τοῦ κ. Τρικούπη.

Περὶ τῶν τιμῶν τῶν ἡμετέρων χρεωγράφων σημειοῦμεν ὅτι τὸ μὲν Γενικὸν Χρέος περιεστράφη καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα ἀπὸ 23,24 μέχρις 23,32, οἱ δὲ Σιδηρόδρομοι ἀπὸ 88 3/4 μέχρις 91 1/4, καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ Μονοπωλείου μεταξὺ 16. 9—16. 12. Εἰς τὸ Ὀσμανιὲ καὶ εἰς τὰς μετοχὰς τῶν τραπεζῶν πλήρης ἐπικρατεῖ ἀπραξία.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ἡ σιταγορά μας κατὰ τοῦτο τὸ ἐξῆς ἡμέρον οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπαρουσίασε διαφορὰν ἀπὸ τοῦ παρελθ. ἐξοδευθέντος τοῦ ἀφιχθέντος πράγματος εἰς τὰς αὐτὰς σχεδὸν τιμάς. Ἐκ Ῥωμυλίας ἐκομίσθησαν 32000 παλαιὰ κοιλὰ καὶ ἐπωλήθησαν τὰ μὲν τῆς κάτω γραμμῆς ἀπὸ 9 1/2—11 γρόσ. κάτω λίβρας, τὰ δὲ τῆς ἄνω ἀπὸ 8 7/8—9 1/2. Ἐκ Ρουμανίας ἐκομίσθησαν 18000 κοιλὰ πωλιθέντα πρὸς 7 3/4—8 γρόσ. κάτω λίβρας. Ἐκ Βολτζικίου 6000 κοιλά, ἅτινα ἐδόθησαν πρὸς 10 1/2—11, καὶ ἐξ Ἀμισοῦ 1500 κοιλὰ πωληθέντα ἀπὸ 10 1/2—11 γρ. κάτω λίβρας. Διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀνατολῆς οὐδὲν ἐκομίσθη. Εἰς τὰ σκληρὰ Ῥωμυλίας ἐξακολουθεῖ ἡ ζήτησις καὶ πράξεις γίνονται μεταξὺ 37 καὶ 39 παρὰδ. Ὁ ἀραβόσιτος ἐστὶν ἡμελημένος ὀνομαστικῶς τιμώμενος 20 1/2—21 παρ. ἡ ὀκά. Ἡ κριθὴ διατηρεῖται ἀπὸ 11 1/2—12 τὸ κοιλόν. Ἡ σίκαλις τιμᾶται 23—24 παράδες ἄνευ ἀγοραστῶν, εἰς δὲ τὴν βρώμην προσφέρονται 23 1/2—24 παράδες ἀλλ' οἱ κάτοχοι δὲν παραχωροῦν.

Ἀλεύρων ἀφίξεις εἴχομεν ἐκ διαφόρων μερῶν 8200 σάκκους, ἡ δὲ τοῦ εἴδους κίνησις ὑπῆρξεν ἡ συνήθης ἄνευ μεταβολῆς τιμῶν.

Εἰς τὰ ὄσπρια καὶ σπόρους ζωηροτέρα ὑπῆρξε κίνησις. Οἱ φασίολοι ἐξητήθησαν καὶ πωλήσεις ἐγένοντο εἰς πράγμα Δουνάβεως ἀπὸ 90 ἕως 125, εἰς Μαύρης θαλάσσης ἀπὸ 105 ἕως 110 καὶ εἰς τζαλίσια ἀπὸ 130 ἕως 165 χρυσῆ γρόσια αἱ 100 ὀκάδες. Εἰς τοὺς ἐρεβίνθους ἔλαβον χώραν πωλήσεις εἰς διαμετακόμισιν ἀπὸ 39 ἕως 45 χρ. παρ., διὰ τοπικὴν δὲ κατανάλωσιν τιμῶνται ἀπὸ 55 ἕως 70 ἀργυροῦς παράδες. Εἰς τὰ σησάμια ὑπῆρξε ζήτησις καὶ ἀρκεταὶ πωλήσεις ἔλαβον χώραν ἀπὸ 88 ἕως 90 παράδες. Οἱ καναρόσποροι εἶδον ἠμελημένοι, ἀσήμαντοι δὲ πράξεις ἐγένοντο ἀπὸ 80 ἕως 85 παράδες. Οἱ καναβόσποροι περιφέρονται ἀπὸ 52 ἕως 54 παράδες ἡ ὀκά. Οἱ δὲ λινόσποροι τείνουσιν εἰς ἔκπτωσιν περιφερόμενοι εἰς τοὺς 50—50 1/2 παρ. μὲ ἀσημάντους πράξεις. Τὰ ἀνασόνια οὐδεμίαν ἐπαρουσίασαν μεταβολήν, εἰς δὲ τοὺς ἀφιονοσπόρους προσφέρονται 52—53 παρ. ἀλλ' οἱ κάτοχοι δὲν παραχωροῦν.

Ἡ θέσις τῶν ἀποικιακῶν οὐδόλως μετεβλήθη, ἐξακολουθούσης τῆς εἰς τὰς ζαχάρεις καὶ καφέδες ζωηρότητος ἄνευ μεταβολῆς τῶν τιμῶν, ἡ δὲ τῶν λοιπῶν εἰδῶν κίνησις διατελεῖ ἡ αὐτή.

Καὶ ἡ τῶν ὑφασικῶν εἰδῶν κίνησις οὐδόλως μετεβλήθη.

Ἐλάχιστα φθασίματα ἐλαίων εἴχομεν, δι' ὃ καὶ πράξεις ἀξιοσημείωτοι δὲν ἔγιναν. Κίου νέα παρακατιὰ ἐπωλήθησαν 3 7/8 τὸ χιλιόγραμμον. Ἔφθασαν δὲ καὶ ἐξ Εὐβοίας 10 βαρέλια, ἅτινα μένουσιν ἀπώλητα. Ἐν γένει εἰς τὰς τιμὰς μεταβολὴν δὲν ἔχομεν.

Εἰς τὰ σίδηρα ἡσυχίαν εἴχομεν κατὰ τὸ ἐφθήμερον μετριασθεισῶν τῶν ἀγορῶν, αἱ τιμαὶ ὅμως οὐδόλως μετεβλήθησαν, ἀφίξεις δὲν εἴχομεν.

Ἡ τῶν ὑφασμάτων ἀγορὰ ἡσυχοτάτη πάντοτε, ἐνῷ ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλη ζωηρότης ἐπικρατεῖ μὲ ὕψωσιν ἀπὸ 10 ἕως 15 0/0 διατηρηθεισομένην κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Ἐπὶ τῶν οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων οὐδὲν νέον ἔχομεν ν' ἀναφέρωμεν.

Τὰ εἴδη τῆς Ἀνατολῆς βαίνουσιν ὑψούμενα καὶ ζωηρῶς ἐξοδευόμενα. Τὰ τιφτίκια τιμῶνται ἀπὸ 14 1/2—15 γρ., τὸ ὄπιον ἀπὸ 100—150, ἡ τραγάκανθος ἀπὸ 20—28 καὶ τὰ τζεχριὰ ἀπὸ 4 1/2—5.

Ναῦλωσιν μίαν εἴχομεν ἀπὸ Κωνσταντζαν διὰ Μεσόγειον πρὸς φρ. 1.57 1/2 μὲ διατίμησιν Φιλιππάγκου, καὶ ἑτέραν ἐκ Βατουμίου μὲ πετρέλαια δι' ἐδῶ πρὸς 0,38 διὰ τὸ Ἀρχιπέλαγος πρὸς 0,45 καὶ διὰ Συρίαν καὶ Αἴγυπτον πρὸς 0,65.

Λ. Ζ.

ΦΥΡΔΗΝ ΜΙΓΔΗΝ.

Τὸ νέον ἔργον τοῦ Mascagni ὁ *Iantzan* ἐδόθη ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνακαλογιταμένου τοῦ μελοποιοῦ ὅτι ἡ πατρὶς αὐτοῦ μεῖζον παρέχει αὐτῷ πλεονεκτήματα τῆς συμμάχου χώρας ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἠγγέλθη ὅτι θὰ ἐδίδετο τὸ ἔργον.

— Ἡ χαριτόβρυτος ἄνασσα τῆς Ἀγγλίας ἀπό τινας μετὰ πολλῆς τῆς ζέσεως γράφει ἄρθρα περιοδικῶν συγγραμμάτων. Τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα ὅπερ τιμᾷ τῇ συνεργασίᾳ αὐτῆς ἐστὶν τὸ *Strand Magazine*, οὗ ἡ ἐκτύπωσις ἀνῆλθε ἕνεκα τούτου εἰς καταπληκτικὸν βαθμόν.

— Ἀφίκετο καὶ τῇ ἐπιούσῃ πέμπτῃ ποιεῖται ἔνκρξιν τῶν παραστάσεων αὐτοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ Βέρδη ὁ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Δημ. Ἀλεξιάδου ἑλληνικὸς θίασος. Τῷ θιάσῳ τούτῳ συμπράξει καὶ ἡ δεσποινὶς Αἰκατερίνη Βερώνη.

Ὁ ἐκδότης ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κωνσταντινούπολις-Πέρα *Τυπ. ἐπιχειρήσεως* ΝΕΟΛΟΓΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ.

Φρονοῦντες ὅτι ἀρεστὴ καὶ εὐπρόσδεκτος εἶνε ἡ ἐν τῇ τοῦ **Νεολόγου Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει** καταχώρισις εἰκόνων παριστωσῶν ἄνδρας προφιλεῖς καὶ σεβαστοὺς ἅμα διά τε τὰ ἀτομικὰ αὐτῶν πλεονεκτήματα καὶ τὴν εὐεργετικὴν ροπὴν, ἣν ἀσκοῦσιν ἐν τῇ κοινωνικῇ δράσει, παρατίθεμεν τὴν εἰκόνα τοῦ διατελοῦντος ὁμοεθνοῦς κ. Παύλου Στεφάνοβικ Σκυλίτση.

Ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ ὁ ἄνὴρ σύμβολον ἔσχε μὲν καὶ ἔχει τὸ λάνθανε εὖ ποιῶν καὶ μέμνησ' ὅτι οὐδὲν φεῦ ἀνθεῖ· ἀλλὰ τὰ ἐκ τῆς ἀγαθῆς καὶ στοργικῆς αὐτοῦ καρδίας βλαστάνοντα ἀπαύστως μυροβόλα τῆς εὐποιΐας ἄνθεμα, δίδλον ἐκάστοτε ποιοῦσι τὸν φιλάνθρωπον συμπολίτην, τὸν εὐσεβῆ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας υἱόν, τὸν ἀνώνυμον χορηγόν, τὸν τῶν πατρῴων καὶ μητρῴων ἀρετῶν κληρονόμον, τὸν παντὶ τῷ λαῷ τῆς πρωτευούσης ταύτης γνωστὸν καὶ προσφιλῆ κ. Παῦλον Στεφάνοβικ.